

Riksdagens protokoll

Nr 80

17 maj 1972

Debatter m. m.

Onsdagen den 17 maj

Regional utveckling	3
Svar på interpellation av herr Stridsman (c) ang. styrningen av företagsetableringar	46
Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättningssvårigheter	106
Meddelande ang. enkla frågor av: herr Svensson i Malmö (vpk) om åtgärder mot de jugoslaviska s. k. Ustasjagrupperna	117
herr Hagberg (vpk) ang. tillämpningen av lagstiftningen om främjande av sysselsättning åt äldre	118

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 17 maj

Inrikesutskottets betänkande

Nr 7 ang. regional utveckling	3
---	---

Näringsutskottets betänkande

Nr 36 om statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättningssvårigheter	106
--	-----

Lagutskottets betänkanden

Nr 8 ang. översyn av reglerna rörande förvaltning av gåva till omyndig	117
Nr 9 ang. ändringar i giftermålsbalken m. m.	117

Onsdagen den 17 maj

Kl. 10.00

Onsdagen den

17 maj 1972

Regional utveckling

§ 1 Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

§ 2 Herr talmannen meddelade att herr *Blomkvist* enligt till kammaren inkommet läkarintyg var sjukskriven under tiden den 13–22 maj.

Herr Blomkvist beviljades erforderlig ledighet från riksdagsgörömlen.

§ 3 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 27, skatteutskottets betänkanden nr 27 och 28, lagutskottets betänkanden nr 7 och 10, jordbruksutskottets betänkande nr 32, näringsutskottets betänkanden nr 30–35, 38 och 39 samt civilutskottets betänkande nr 28.

§ 4 Regional utveckling

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 7 i anledning av i propositionen 1972:1 bilaga 13, inrikesdepartementet, gjorda framställningar rörande regional utveckling jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 13 punkterna D 1–D 2 (s. 168–173) och V:10 (s. 266–267) föreslagit riksdagen att dels på driftbudgeten under elfte huvudtiteln för budgetåret 1972/73 anvisa till

1. Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet ett förslagsanslag av 131 125 000 kronor,

2. Särskilda stödåtgärder i glesbygder ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

dels på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd

3. medge att statsgaranti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital beviljades intill ett belopp av 25 000 000 kronor under budgetåret 1972/73,

4. till Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån för budgetåret 1972/73 anvisa ett investeringsanslag av 250 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:47 av herrar Petersson i Röstånga (fp) och Nelander (fp),

motionen 1972:159 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c),

motionen 1972:203 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställd att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

1. att de i motionen framförda riktlinjerna för en landsomfattande regional planering beaktades i den proposition med anledning av länsprogram 1970 som under nästa budgetår förelades riksdagen,

2. att stödåtgärderna i större utsträckning gavs en generell utformning som främjade ett företagsvänligt klimat i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

3. att statligt stöd borde utgå till kommunerna för att i samarbete med företagare i bolagsform möjliggöra etablering av industricentra,

4. att initialkostnader för marknadsföringsåtgärder inräknades i det underlag på vilket statligt lokaliseringstöd beräknades,

motionen 1972:279 av herr Gustafsson i Byske m. fl. (c) vari hemställd att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga om

dels att en översyn skedde av bestämmelserna om flyttningsstöd i enlighet med vad i motionen anförts,

dels att en ökad information kom till stånd om de stödmöjligheter som stod till buds vid arbetstagares flyttning till anställning inom allmänna stödområdet,

motionen 1972:374 av herr Gustafson i Göteborg m. fl. (fp) vari anhållits att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde att behovet att tillföra Göteborgsregionen lättare industri och serviceverksamhet för att motverka strukturarbetslöshet beaktades vid arbetet inom arbetsmarknadsstyrelsens samrådsdelegation,

motionen 1972:378 av fru Laag m. fl. (s),

motionen 1972:379 av herr Lövenborg (vpk) och fru Marklund (vpk) vari hemställd att riksdagen uttalade sig för att Norrbotten gjordes till försöksregion för kraftig sysselsättningsinsats på kort tid,

motionen 1972:381 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m) vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde om att de åtgärder i Vindelådalen som förutsattes i 1967 års riksdagsuttalande snarast sattes in,

motionen 1972:384 av herr Winberg m. fl. (m),

motionen 1972:587 av herr Bohman m. fl. (m) vari, såvitt nu var i fråga (yrkandet 1), hemställd att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motion 1972:294 anförts angående regionalpolitikens mål och medel,

motionen 1972:589 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. (c, fp) vari hemställd att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga att försöksverksamhet med industricentrum snarast påbörjades i Ljusdalsområdet,

motionen 1972:596 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen uttalade sig för

att regionpolitikens grundprinciper skulle vara: åt varje län full och effektiv sysselsättning utan flyttningsförluster,

att en total samhällelig kostnadskalkyl lades till grund för regional- och lokaliseringspolitik, och

att den geografiska fördelningen av näringslivets investeringar skulle ankomma på dem som var politiskt ansvariga för den nya regionpolitiken – med andra ord en allmän investeringsstyrning, innebärande att balanserade ekonomiska strukturer kunde byggas upp i alla län och större arbetsmarknadsregioner samt att nuvarande lokaliseringssubventioner till privatkapitalet väsentligen kunde inbesparas,

att Länsplan 67 omarbetades med utgångspunkt i de ovan angivna huvudprinciperna.

motionen 1972:598 av herr Larsson i Staffanstorps m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla

1. om utfärdande av sådana bestämmelser att samrådsskyldighet förelåg interkommunalt och över länsgränserna i lokaliseringsfrågor,

2. om att bestämmelser utfärdades som gav länsmyndigheterna rätt att via investeringsbidrag styra företagsetablering och lokalisering av annan verksamhet,

motionen 1972:600 av herr Möller i Gävle m. fl. (s),

motionen 1972:759 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. (c, fp, m) vari hemställdes att riksdagen skulle besluta utvidgning av det allmänna stödområdet till att även omfatta Öland,

motionen 1972:761 av herr Fälldin m. fl. (c) vari, såvitt nu var i fråga (yrkandet 1), hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en lokaliseringsspolitisk storstadsutredning skyndsamt tillsattes med uppgift att för storstadsområdenas vidkommande pröva frågorna om investeringsavgift, etableringskontroll, differentiering av flyttningsbidragen och andra åtgärder främst i syfte att skapa förutsättningar för bättre anpassning av storstadsmiljöerna efter människans fysiska och psykiska betingelser,

motionen 1972:762 av herr Gustafsson i Stenkyrka (c),

motionen 1972:770 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. (c),

motionen 1972:771 av herr Petersson i Nybro m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen skulle uttala att allmänna stödområdet borde omfatta även landskapet Öland,

motionen 1972:1367 av herr Björk i Gävle m. fl. (c),

motionen 1972:1368 av herr Boo m. fl. (c, fp, m) vari hemställdts att riksdagen skulle besluta att Avesta och Ludvika planeringsregioner skulle ingå i det allmänna stödområdet,

motionen 1972:1370 av herr Ekinge m. fl. (fp),

motionen 1972:1371 av fröken Eliasson m. fl. (c) vari hemställdts att en skyndsam utredning gjordes om lämpliga åtgärder i form av etableringskontroll, avgifter och ett skärpt samrådsförfarande för att dämpa storstadstillväxten så att förslag till konkreta åtgärder kunde framläggas för riksdagen under hösten i samband med redovisningen av Länsprogram 1970,

motionen 1972:1372 av herr Eriksson i Arvika m. fl. (fp),

motionen 1972:1373 av herr Eriksson i Bäckmora (c) och fru Jonäng (c),

motionen 1972:1374 av herr Eriksson i Bäckmora (c),

motionen 1972:1376 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdts

att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhänga att vid beredningen av förslaget till regionalpolitiskt handlingsprogram för hela landet dels ortstyper: storstadsalternativ avfördes från ortsklassificeringen, dels klassificeringssystemet inriktades på att ge de nya storkommunerna ett differentierat näringsliv som kunde utgöra grunden för en stabiliserad befolkningsmässig och ekonomisk utveckling i kommunerna samt

att inrikesutskottet skyndsamt upptog motionen till behandling,

motionen 1972:1377 av herr Green (s) vari hemställdts att riksdagen skulle besluta att Avesta planeringsregion skulle ingå i det allmänna stödområdet,

motionen 1972:1381 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c),

motionen 1972:1385 av fru Jonäng m. fl. (c) vari hemställdts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. uttalade sig för att en regionalpolitisk målsättning som också innehöll en befolkningsmässig målsättning utarbetades syftande till ett decentraliserat samhälle,

2. skulle anhänga om utredning och förslag till effektiva åtgärder för att balansera storstädernas tillväxt, varvid särskilt borde prövas frågan om stimulansbidrag för flyttning av företag från storstadsregionerna samt frågan om etableringskontroll i storstadsregionerna,

motionen 1972:1386 av herrar Karlsson i Mariefred (c) och Sundkvist (c) vari hemställdts

A. att riksdagen skulle anhänga hos Kungl. Maj:t om

a. att åtgärder vidtogs för att vid lokaliseringssamråd hänsyn också

skulle tas till sysselsättningseffekten,

b. att Kungl. Maj:t efter utredning framlade förslag om införande av etableringskontroll i fråga om storstadsregionerna i form av tillståndsgivning, eventuellt i förening med investeringsavgifter,

B. att riksdagen uttalade att vid utformandet av riktlinjerna för den framtida regionalpolitiken hänsyn togs till det negativa tryck som storstadsregionerna och deras centra utövade på ytterområdena i regionen och områden gränsande därtill,

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

motionen 1972:1388 av herr Larsson i Borrbym. fl. (c, m),

motionen 1972:1389 av herr Levin (fp) såvitt nu var i fråga,

motionen 1972:1393 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. (c) vari föreslagits

1. att riksdagen skulle uppdra till Kungl. Maj:t att tillföra Västerbottens länsstyrelse tillräckliga resurser för att med förtur planera området längs Vindelälven för rationellt utnyttjande,

2. att riksdagen skulle uppdra till Kungl. Maj:t att snarast låta genomföra sysselsättningsplanering i Vindelälvsdalen med ledning av gjorda erfarenheter av bedriven försöksverksamhet samt

3. att riksdagen skulle uppdra till Kungl. Maj:t att utse en arbetsgrupp inom Kungl. Maj:ts kansli som i samverkan med Vindelälvskommunerna beredde frågor för Vindelälvsdalen som hade betydelse för infriande av gjorda utfästelser,

motionen 1972:1395 av herr Nygren m. fl. (s),

motionen 1972:1399 av herr Olsson i Sundsvall m. fl. (c),

motionen 1972:1403 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. (m, c, fp),

motionen 1972:1406 av herr Stjernström m. fl. (c),

motionen 1972:1409 av herr Svensson i Eskilstuna m. fl. (s) samt

motionen 1972:1410 av herr Svensson i Malmö (vpk) vari hemställtts att riksdagen gav Kungl. Maj:t i uppdrag att i de administrativa former Kungl. Maj:t fann lämpliga initiera en samlad regional planering för Skåne med de målsättningar som i motionen anförts.

Utskottet hemställde

1. beträffande inriktningen av regionalpolitiken att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:203, yrkandena 1 och 2, samt 1972:587, yrkandet 1,

2. beträffande förslag till en ny regionalpolitik att riksdagen skulle avslå motionen 1972:596,

3. beträffande Södermanlands län att motionen 1972:1409 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

4. beträffande sydöstra Skåne att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1388, första att-satsen,
5. beträffande samlad regional planering för Skåne att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1410,
6. beträffande en tioårig utvecklingsplan för Norrland att motionen 1972:384 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
7. beträffande åtgärder för att hindra fortsatt utflyttning från Norrlandslänen och övriga skogslän att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1374,
8. beträffande ortsklassificeringen att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1376, första att-satsen,
9. att riksdagen lade motionen 1972:1376, andra att-satsen, till handlingarna,
10. beträffande en regionalpolitisk målsättning syftande till ett decentraliserat samhälle att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1385, yrkandet 1,
11. beträffande storstadsproblemen att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:761, yrkandet 1, 1972:1385, yrkandet 2, 1972:1371, 1972:1386 och 1972:598,
12. beträffande sysselsättningsstöd åt hantverksmässig verksamhet att motionen 1972:1381 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
13. beträffande ändrade bestämmelser för flyttningsstöd att riksdagen skulle avslå motionen 1972:279,
14. beträffande regionalpolitiskt stöd till företag i samband med lokaliseringssamråd att motionen 1972:1372 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
15. beträffande lokaliseringsstöd till marknadsföring m. m. att motionerna 1972:203, yrkandet 4, 1972:1370, i motsvarande del, samt 1972:1399 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
16. beträffande förläggning av statliga konferenser till stödområdet att motionen 1972:378 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
17. beträffande industricentra att motionerna 1972:203, yrkandet 3, och 1972:589 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
18. beträffande avveckling av konstruktionen allmänna stödområdet att riksdagen skulle avslå motionen 1972:600, första att-satsen,
19. beträffande utvidgning av det allmänna stödområdet till sydöstra Skåne att motionerna 1972:47 och 1972:1388, i motsvarande del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
20. beträffande utvidgning av det allmänna stödområdet i Gävleborgs län att motionerna 1972:600, i motsvarande del, och 1972:1367 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
21. beträffande utvidgning av det allmänna stödområdet i Kopparbergs län att motionerna 1972:1368 och 1972:1377 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
22. beträffande utvidgning av det allmänna stödområdet till Öland att motionerna 1972:759 och 1972:771 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
23. beträffande åtgärder att förbättra sysselsättningsläget i Norrbotten att motionerna 1972:379 och 1972:1403 inte föranledde någon

riksdagens åtgärd,

24. beträffande arbetsmarknadsproblemen i Göteborgsregionen att riksdagen skulle avslå motionen 1972:374,

25. beträffande åtgärder i Vindelälvsområdet m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:381 och 1972:1393, yrkandena 1 och 3,

26. beträffande en långsiktig informationskampanj om lokalisering till stödområdet att motionen 1972:1395 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

27. beträffande information i utlandet om etableringsbetingelser i stödområdet att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1406,

28. beträffande försöksverksamhet på Gotland med stöd till hemarbete att motionen 1972:762 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

29. beträffande bidrag till marknadsföring m. m. av produkter som omfattas av stödet till hemarbete att motionerna 1972:770 och 1972:1370, i motsvarande del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

30. beträffande försöksverksamhet med kommunal sysselsättningsplanering att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:159, 1972:1373 och 1972:1393, yrkandet 2,

31. beträffande stöd till kommersiell service i glesbygder att motionen 1972:1370, i motsvarande del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

32. beträffande medelsanvisningen m. m. för budgetåret 1972/73 att riksdagen

A. med avslag på motionen 1972:1389, i fråga om ökade medel till lokaliseringarbidrag, till Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet anvisade ett förslagsanslag av 131 125 000 kronor,

B. till Särskilda stödåtgärder i glesbygder anvisade ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

C. till Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån anvisade ett investeringsanslag av 250 000 000 kronor,

D. medgav att statsgaranti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital beviljades intill ett belopp av 25 000 000 kronor under budgetåret.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *inriktningen av regionalpolitiken* av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nordgren (m), Rimås (fp) och Strindberg (m), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1972:203, yrkandena 1 och 2, samt 1972:587, yrkandet 1, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

2. beträffande *förslag till en ny regionalpolitik* av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:596 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

3. beträffande *samlad regional planering för Skåne* av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1410 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

4. beträffande *åtgärder för att hindra fortsatt utflyttning från Norrlandslänen och övriga skogslän* av herr Nilsson i Tvärålund, fru Nilsson i Kristianstad och herr Stridsman (samtliga c), som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

5. beträffande *ortsklassificeringen* av herr Nilsson i Tvärålund, fru Nilsson i Kristianstad och herr Stridsman (samtliga c), som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1376, första att-satsen, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande *en regionalpolitisk målsättning syftande till ett decentraliserat samhälle* av herr Nilsson i Tvärålund, fru Nilsson i Kristianstad och herr Stridsman (samtliga c), som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

7. beträffande *storstadsproblemen* av herr Nilsson i Tvärålund, fru Nilsson i Kristianstad och herr Stridsman (samtliga c), som ansett att utskottet under 11 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:761, yrkandet 1, samt i anledning av motionerna 1972:1385, yrkandet 2, 1972:1371, 1972:1386 och 1972:598 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

8. beträffande *ändrade bestämmelser för flyttningsstöd* av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Nilsson i Tvärålund (c), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Rimås (fp) och Stridsman (c), som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:279 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

9. beträffande *utvidgning av det allmänna stödområdet i Kopparbergs län* av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Rimås (fp), Stridsman (c) och Strindberg (m), som ansett att utskottet under 21 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1368 och i anledning av motionen 1972:1377 som sin mening uttalade att det allmänna stödområdet borde omfatta hela Kopparbergs län,

10. beträffande *utvidgning av det allmänna stödområdet till Öland* av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Rimås (fp), Stridsman (c) och Strindberg (m), som ansett att utskottet under 22 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1972:759 och 1972:771 som sin mening uttalade att Öland skulle inordnas i det allmänna stödområdet,

11. beträffande *åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget i Norrbotten* av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 23 bort

hemställa,

att riksdagen

a) med bifall till motionen 1972:379 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anför,

b) lämnade motionen 1972:1403 utan åtgärd,

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

12. beträffande *åtgärder i Vindelälvsområdet m. m.* av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Rimås (fp), Stridsman (c) och Strindberg (m), som ansett att utskottet under 25 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1972:381 och 1972:1393, yrkandena 1 och 3, hos Kungl. Maj:t begärde att en interdepartemental arbetsgrupp tillsattes för att bereda sysselsättningsfrågor m. m. i Vindelälvsområdet.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande *inriktningen av regionalpolitiken* av herr Nilsson i Tvärålund, fru Nilsson i Kristianstad och herr Stridsman (samtliga c).

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Sedan många år tillbaka har regionalpolitiken rönt ett stort intresse och skapat ett starkt engagemang hos riksdagsledamöterna. Årets riksdag utgör därvidlag inget undantag.

Samtidigt som vi skall behandla av inrikesdepartementet gjorda framställningar rörande regional utveckling — som rubriken på inrikesutskottets betänkande nr 7 lyder — behandlar vi också en lång rad motioner.

Inte mindre än 47 motioner rörande regionalpolitiken har remitterats till inrikesutskottet. Därutöver finns ytterligare motioner gällande transportstöd, teletaxor och liknande som har betydelse när det gäller regionalpolitiken och som har behandlats av andra utskott. Av de 47 motioner som vi har i inrikesutskottet kommer inte mindre än 40 att behandlas nu i samband med handläggningen av dagens ärende.

Trots detta starka intresse och trots den långa listan av förhandsanmälda talare vågar jag ändå beteckna dagens debatt som en "förmatch". Inrikesministern har aviserat att han till höstriksdagen kommer att framlägga den stora regionalpolitiska propositionen med förslag om ett riksomfattande regionalt program. Grundmaterialet för denna proposition är, som alla vet, de av länsstyrelserna utarbetade länsprogrammen. Många av riksdagens ledamöter har också på länsplanet varit med och utarbetat dessa program.

Av den rad motioner som har väckts — och som innehåller synpunkter och förslag som hela utskottet eller delar av utskottet haft sympatier för — är det väldigt många som inte har föranlett något ställningstagande från utskottets sida i det betänkande som vi nu behandlar. Motiveringen för detta är just att vi vill vänta på den kommande propositionen till hösten. Jag vill redan nu från vårt håll deklarerat att vi har stora förväntningar på det förslag inrikesministern kommer att lägga till hösten.

Om vi ser tillbaka kan vi urskilja vissa avsnitt, vissa skeden av den

förda regionalpolitiken. 1950-talet var utredningsdecenniet. 1960-talet var försöksdecenniet. 1970-talet måste enligt vår mening bli handlingsdecenniet.

Från vårt håll bedömer vi att regionalpolitiken är ett av de områden där man måste ta krafttag. I en partimotion från folkpartiet har vi redovisat vår syn på inriktningen av regionalpolitiken. Jag skall inte redovisa detta förslag i detalj utan vill hänvisa till reservationen 1. Där har herr Rimås och jag, tillsammans med moderata samlingspartiets representanter i utskottet, sammanfattat de synpunkter vi framfört i vår motion och de som moderata samlingspartiet framfört i sin partimotion.

Vi är helt ense om att de insatser som gjorts har haft positiva effekter. Jag vill omvittna detta, då jag på nära håll sett vilken betydelse lokaliseringsinsatserna haft i det län jag representerar. Vi ifrågasätter emellertid om inte gränsdragningen när det gäller stödberättigad verksamhet i vissa fall varit alltför snäv. Vi har också i reservationen 1 velat uttala att vi anser det angeläget att man i det fortsatta planeringsarbetet – i större utsträckning än som hittills skett – genom generella åtgärder skapar ett mera näringsvänligt klimat i de sysselsättningssvaga regionerna.

Vi har i vår partimotion starkt strukit under att det är ytterst viktigt med en god regionalpolitisk planering. Målsättningen för denna planering bör vara – som vi uttryckt det i motionen – ”utjämning mellan regionerna, vilket bl. a. måste innebära att de växande storstädernas problem i fråga om bostäder, trafikförsörjning etc. skall dämpas genom att stimulera tillväxten i andra regioner. Att på det sättet balansera utvecklingen mellan regionerna är till gagn både för storstädernas och för avfolkningsbygdernas invånare.”

Med hänsyn till den långa talarlistan och med hänsyn till vad jag tidigare anfört om att den eniga grundtonen i utskottsbetänkandet på många punkter är den att uppskov med ställningstaganden skall ske till hösten, skall jag försöka föregå med gott exempel och fatta mig kort. Jag skall därför nästan helt avstå från att säga något om de övriga reservationer där herr Rimås och jag finnes med bland reservanterna. Jag har förvissat mig om att andra talare kommer att utförligt redovisa skälen till de förslag som framföres i dessa reservationer.

Det finns bl. a. två reservationer som gäller utvidgning av stödområdet. Reservationen 9 är en upprepning av förra årets krav att hela Kopparbergs län skall införlivas med allmänna stödområdet. Reservationen 10 utnynnar i ett yrkande om att också Öland skall inordnas i det allmänna stödområdet. På den punkten vill jag göra en kort kommentar.

Förra året beslutade en enhällig riksdag att införliva Gotland i stödområdet. Min bedömning är att problemen är likartade på Öland. För min del har jag där på nära håll tagit del av problemen. Studerar man arbetslöshetssiffror och befolkningsutveckling på Öland, konstaterar man att här har man ett Norrlandsproblem också i söder. Det vore konsekvent av riksdagen att i linje med förra årets beslut beträffande Gotland också införliva Öland med det allmänna stödområdet.

Till sist några ord om ett par skrivningar i utskottsbetänkandet. Vi har i några motioner från folkpartiet tagit upp marknadsföringsfrågorna och deras betydelse för företag som etablerar sig inom stödområdet. Jag

noterar där med tillfredsställelse att ett enigt utskott slagit fast vilken väsentlig betydelse en effektiv marknadsföring har för företagens utveckling, och vi har sagt att det kan finnas skäl att överväga ytterligare stöd i någon form till marknadsföringsåtgärder.

I en annan folkpartimotion har jag och några andra motionärer tagit upp det förhållandet att det finns vissa typer av företag som enligt gällande bestämmelser är föremål för lokaliseringssamråd men som inte kan komma i åtnjutande av regionalpolitiskt stöd vid en omlokalisering. Detta är enligt vår mening inte ett tillfredsställande förhållande. Nu har vi i utskottet fått besked om att problemet är uppmärksammat inom departementet, och vi utgår från att det blir en synkronisering mellan samråd och stöd. Vi har därför inte krävt något initiativ från utskottets sida.

Med dessa korta kommentarer som en inledning till dagens debatt vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 8, 9, 10 och 12.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! För närvarande pågår i inrikesdepartementet, som jag förmodar, ett intensivt arbete med att analysera det omfattande material som lämnats fram inom ramen för Länsprogram 1970. Varje länsstyrelse har redovisat flera hundra sidor statistiska data, sysselsättningspolitiska och socialpolitiska förslag. Med detta som ett grundmaterial väntas inrikesministern förelägga höstriksdagen en proposition som behandlar regionalpolitikens planering och målsättning. Jag vill redan nu instämma i vad utskottets värderade ordförande sade, att den debatt som vi skall föra här i dag får mer eller mindre betraktas som en förmatch till den som skall komma i höst.

Som jag bedömer det, finns det därför inte anledning att vid behandlingen av detta betänkande ta upp en bred och fördjupad debatt om regionalpolitikens långsiktiga målinriktning under 1970-talet. Vi kan spara den debatten till höstriksdagen, när regeringens förslag om en regionalpolitisk riksplan ligger på riksdagens bord. I centerpartiet har vi därför i vår i avvaktan på regeringens kommande förslag i höst avstått från att under den allmänna motionstiden väcka partimotioner beträffande regionalpolitikens målinriktning. Jag vill i det här sammanhanget ändå understryka att vi i centern står fast vid samma ståndpunkt som tidigare, nämligen att regionalpolitikens planering och målsättning måste inriktas på ett decentraliserat samhälle. Det innebär en riksplan som bygger på regionala befolkningsramar. Som jag nämnt tidigare, återkommer vi emellertid med den debatten till hösten, när propositionen och de därav föranledda motionerna är avlämnade.

Från både folkpartiet och moderata samlingspartiet har partimotioner väckts angående regionalpolitikens framtida inriktning. I dessa motioner framhålls värdet av planering inom regionalpolitiken. Motionärerna vill att samhällsplaneringen skall leda fram till en balanserad fördelning av befolkning och näringsliv och ge underlag för tillskapandet av en tillfredsställande service åt människorna i olika delar av landet. Jag vill för centerpartiets del helt instämma i denna målsättning. Men samtidigt vill jag också säga att utskottet inte är delat i denna fråga. Hela utskottet

har biträtt motionärernas syn på denna målformulering. Den ligger i linje med allmänt vedertagna regionalpolitiska grundsatser.

När inte motsättningar finns i sak i utskottet har vi centerrepresentanter ansett att man nu inte bör skicka motionerna till Kungl. Maj:t utan först invänta resultatet av det arbete som pågår för fullt i inrikesdepartementet. Det kan därför vara klokt i det här skedet att avvakta den proposition som kommer i höst. I ett särskilt yttrande har vi hänvisat till centerpartiets motioner och ställningstaganden under tidigare år.

Den nära förestående prövningen av regionalpolitikens målsättning har varit det helt avgörande skälet till att vi centerrepresentanter i utskottet inte heller kunnat tillstyrka enskilda centerledamöters mycket välgrundade motioner som just berör regionalpolitiska mål- och planeringsfrågor. Vi biträder utskottets avslagsyrkanden. Däremot har vi inte ansett oss kunna biträda utskottsmajoritetens motiveringar för avslag på motionerna. Vi har därför beträffande motiven för avslag lämnat två reservationer.

Angående de övriga reservationerna i utskottets betänkande som undertecknats av oss centerledamöter kommer herrar Boo och Börjesson i Glömminge att beröra stödområdesgränserna samt herr Gustafsson i Byske att ta upp frågan om ändrade bestämmelser för flyttningsstöd och Vindelälvsområdet.

Jag kommer därför att begränsa mig till de av våra reservationer som behandlar ortsklassificeringen och storstadsproblematiken.

När det gäller att ta ställning till ortsklassificeringssystemet och dess innebörd har vi inte funnit anledning frångå den ståndpunkt vi markerade vid fjolårets riksdag. Jag vill för kammarens ledamöter deklarera att centerpartiet aldrig kommer att godta ett uppkonstruerat ortssystem som har till uppgift att nedklassa de befolkningsmässigt sett mindre och medelstora kommunerna i det här landet. Det kan inte vara riktigt att bygga upp ett system som leder fram till att huvuddelen av de regionalpolitiska insatserna koncentreras till ett fåtal redan stora orter.

I den här frågan måste riksdagen redan nu, utan dröjsmål, säga sin mening. De största kommunerna med deras folkrika centralorter får inte favoriseras på bekostnad av de mindre.

I reservationen 5 vill vi därför att riksdagen tar avstånd från de förslag som framförts av en arbetsgrupp inom inrikesdepartementet och som går ut på att enbart ortstyper med minst 100 000 invånare är lämpade som alternativ till storstäderna.

Vi är inte ensamma om detta synsätt. Även Svenska kommunförbundet är mycket kritiskt inställt mot det förslag som presenterats av arbetsgruppen i departementet. Man har avstyrkt den föreslagna ortsklassificeringen. Beslutet är enligt vad jag inhämtat enhälligt. Jag tycker att det i det här sammanhanget finns anledning att citera några rader ur ledaren i Kommunal Tidskrift nr 5, 1972.

Där sägs bl. a. följande: "Enligt tankegångarna bakom 1962 års kommunindelningsreform avsågs de nya kommunerna fungera som lämpliga enheter ur arbetsmarknadssynpunkt, ur allmän servicesynpunkt, ur kommunikationssynpunkt m. m. Ett så hårt drivet kommunklassificeringssystem som det nu presenterade kan komma att motverka dessa

syften.”

Vi centerreservanter ansluter oss helt till Svenska kommunförbundets uppfattning. Klassificeringssystemet bör inriktas på att ge alla kommuner ett differentierat näringsliv som grund för en stabiliserad befolkningsmässig och ekonomisk utveckling.

Detta är också i linje med vad vi framhöll under fjolårets riksdag att en ortsklassificering borde syfta till en bebyggelsestruktur, som är inriktad på optimal fördelning av arbetskraft och produktivitet, vari vi inte minst innefattar miljövärdena.

Vi upprepar inte kravet från i fjol om tillsättande av en parlamentarisk kommitté. Det skulle vara för sent att göra det vid den här tidpunkten, när en proposition väntas om några månader. Däremot är det inte för sent för riksdagen att säga ifrån att vi inte kan godta det särskilda förslag till ortsklassificering som en arbetsgrupp inom inrikesdepartementet framlade under juni i fjol.

I reservationen 7 har vi centerrepresentanter hemställt om tillsättande av en speciell storstadsutredning. Vår utgångspunkt för utredningskravet är att få belyst hur man bättre skall kunna anpassa storstadsmiljöerna till människornas fysiska och psykiska betingelser. Vi vill i verklig mening sätta människan i storstaden i centrum. Ingen kan förneka att den miljö som överkoncentrationen skapar sliter på människorna. Den skadliga stressen är framför allt en företeelse inom koncentrationsområdena.

När vi från centern framfört krav att något måste göras för att dämpa befolkningstillväxten i storstäderna, ja, då har koncentrationsanhängarna angripit oss för att visa något slags storstadsfientlighet. Man menar tydligen ifrån det hållet att tillväxten som sådan är det väsentligaste. Jag skulle vilja vända på det här och i stället säga: Det är storstadsfientlighet och det är människofientlighet att låta storstadsområdena växa utan att reflektera över hur situationen blir för den enskilda människan ur boende-, arbets- eller trafikmiljösynpunkt.

När vi därför från centern pekar på Stockholms-, Göteborgs- och Malmöområdena såsom varande alltför starkt växande koncentrationsregioner är det främst i omtanke om människorna som redan finns i dessa tre storstäder.

Av naturliga skäl dras kapitalet till överhettade områden. Man får där bästa förräntning på investerade medel. Kan det under sådana förhållanden vara logiskt handlat att ytterligare förstärka dessa marknadskrafter i expansionsområden med samhällets stöd? Jag tänker då på de flyttningsbidrag som används för att stimulera inflyttning till storstäderna.

I centerpartiet kan vi inte godta en sådan ordning. Är det någon som på allvar tror, att viljan ökar för företag belägna i de överhettade regionerna att etablera sig i skogslänen där arbetskraften finns, så länge man därifrån med samhällets stöd stimulerar arbetstagarna att flytta till de koncentrerade områdena?

Vi menar att företagen i storstadsområdena måste börja med att i sina kalkyler inräkna arbetskraftens flyttningskostnader. I det här sammanhanget bör också följande slås fast: *Den enskilde arbetstagaren skall alltid hållas skadeslös. Han skall inte komma i kläm.* Den här frågan går att lösa

Nr 80

Onsdagen den

17 maj 1972

Regional utveckling

om den riktiga viljan finns. Men det är klart att för de motsträviga krafter som inte vill se positivt på detta finns alltid all världens motiv till hinder att åberopa mot dessa synpunkter.

När det gäller de i olika centermotioner framförda kraven på nya styrmedel så vill vi i reservationen 7 att Kungl. Maj:t redan nästa budgetår i avvaktan på resultatet av den av oss föreslagna utredningens arbete lägger fram förslag till försöksverksamhet med åtgärder av det slag som förordats i motionerna.

I trepartimotionen 1403 har vi från Norrbottensbanken berört frågan om att förbättra sysselsättningsläget i mitt eget hemlän. Jag skall lova kammaren att inte vid det här tillfället ta upp någon omfattande Norrbottensdebatt. Också den debatten skall jag be att i stället få återkomma till vid höstriksdagen, när regionalpolitiken på nytt skall behandlas. Jag har biträtt utskottet i dess ställningstagande till motionen, och det har jag gjort därför att utskottet på ett positivt sätt sett på de stora regionalpolitiska problem som finns i Norrbottens län. Utskottet ger uttryck för tanken att man genom olika åtgärder skall försöka komma till rätta med befolkningsminskningen och skapa ett livskraftigt näringsliv i Norrbotten. Jag tycker det är bra att utskottet tagit denna skrivning. Initiativet ligger nu hos Kungl. Maj:ts kansli. Låt oss därför invänta förslaget, som kommer i höst. Är det inte då tillfredsställande, ja, då skall vi se till att vi bättrar på där brister finns i regeringsförslaget.

Herr Johansson i Holmgården m. fl. centerpartister har i motionen 1381 framfört önskemål om att sysselsättningsstöd skall kunna ges åt hantverksmässig verksamhet. Utskottet har ingen erinran häremot. Man stöder tanken på en mjuk tillämpning när det gäller bedömningen av utgående sysselsättningsstöd till industriliknande verksamhet. Jag har givetvis i det här fallet inget annat yrkande än utskottets.

I motionen 159 har herr Johansson i Holmgården tillsammans med mig yrkat på att försök med en intensifierad sysselsättningsplanering skall komma även Norrbottens län till del. Glesbygdsutredningen har förordat att en ytterligare kommunal sysselsättningsplanering skall komma till stånd. Utskottet har i likhet med glesbygdsutredningen bedömt det vara värdefullt om den utökade försöksverksamheten förläggs till kommuner i landets nordligaste delar. Som motionär noterar jag med tillfredsställelse utskottets positiva skrivning i denna fråga.

Jag vill avslutningsvis instämma i vad utskottets ordförande nämnde om betydelsen av att stödja marknadsföringen, och jag hänvisar i det fallet till vad utskottet har sagt om de motioner som har inlämnats.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga de reservationer vid utskottets betänkande för vilka centerledamöterna antecknat sig, nämligen reservationerna 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 och 12.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Som utskottets värderade ordförande redan framhållit ger det här utskottsbetänkandet intryck av en mycket positiv inställning till hela det stora problem som vi betecknar som lokaliseringspolitik. Inom inrikesdepartementet är man för närvarande i färd med att utarbeta ett nytt handlingsprogram för regionalpolitiken, och det kommer att

föreläggas höstriksdagen. Det skall gärna erkännas att vi från de områden som det i första hand gäller förväntar oss väldigt mycket av den propositionen. Framför allt förväntar vi oss att det nu skall vara konkreta förslag som verkligen ger resultat; vissa resultat har vi fått förut också, men inte tillfredsställande.

Jag har, herr talman, med hänsyn till tidsnöden inför vårriksdagens avslutning tänkt försöka fatta mig mycket kort och huvudsakligen bara beröra *en* reservation, och det kan jag göra genom att säga följande.

Under en lång följd av år har vi här i landet försökt bedriva en aktiv lokaliseringspolitik, och redan i 1964 års riksdagsbeslut fastställdes riktlinjerna för den politiken. År 1970 fattades beslut om förstärkningar av det regionalpolitiska stödet, och stora belopp har satsats på att förbättra sysselsättningen i såväl det s. k. stödområdet som vissa regioner och orter även utanför detsamma. Som framgår av det föreliggande utskottsbetänkandet har ett stort antal företag av olika slag erhållit lokaliseringssöd, och åtskilliga tusentals arbetstillfällen har därigenom räddats respektive skapats.

Trots detta måste vi tyvärr konstatera att resultatet av den här verksamheten inte är helt tillfredsställande. Minskningen av sysselsättningen inom jord- och skogsbruk har i flera län, i synnerhet i Norrland, inte kompensrats med motsvarande ökning av sysselsättningen i andra sektorer av näringslivet inom dessa områden. Det har medfört att särskilt yngre arbetskraft – ofta mot sin vilja – har måst lämna sin hembygd och söka arbete i andra delar av landet. Problemen för såväl avfolknings- som expansionsregionerna kvarstår. Människorna drabbas av obalans, deras valmöjlighet minskar beträffande bostadsort, yrke, utbildning osv.

Enligt vår uppfattning inom moderata samlingspartiet bör de regionalpolitiska åtgärderna i större utsträckning än hittills underlätta ett fritt val av bostadsort. Regionalpolitiken bör leda utvecklingen i sådana banor att näringslivets strukturuomvandling i framtiden inte behöver åtföljas av massomflyttningar. I betydande delar överensstämmer vår uppfattning om lokaliseringspolitikens utformning med de riktlinjer som riksdagen beslöt 1970. Men som framhållits i vår partimotion anser vi att ytterligare konkreta åtgärder är nödvändiga, och så långt det är möjligt bör man söka få arbetstillfällen där arbetskraften finns så att människorna inte tvingas lämna sina hemtrakter. Vi är därför tveksamma inför de begränsningar som gjorts beträffande vad som skall räknas som stödberättigad verksamhet. Vi anser att också serviceverksamheter för näringslivet inom sektorerna administration, marknadsföring och utvecklingsarbete bör vara stödberättigade.

I vår partimotion har vi vidare konstaterat att de medel som hittills prövats huvudsakligen haft selektiv inriktning. Åtgärder av det slaget har naturligtvis viss effekt, men vi är av den bestämda uppfattningen att man skulle främja näringslivets utveckling i nu avsedda delar av landet avsevärt mycket bättre och rättvisare om de selektiva åtgärderna nu kompletterades med generella åtgärder på t. ex. det ekonomiskt-politiska, det skattepolitiska och inte minst det transportpolitiska samt naturligtvis det utbildningspolitiska området. Sådana generella åtgärder skulle gagna hela näringslivet inom dessa områden, vidmakthålla konkurrens på lika villkor,

öka sysselsättningen och utvecklingen i Norrland och övriga delar av vårt land som brottas med avfolknings- och sysselsättningsproblem.

I stället för att — som nu föreslagits av regeringen — lägga ytterligare pålagor på näringslivet och därmed försämra konkurrenskraften, speciellt för de arbetskraftsintensiva företagen, anser vi i moderata samlingspartiet att det är nödvändigt med en positivare inställning till företagsamheten från samhällets sida om man verkligen vill nedbringa arbetslösheten, öka sysselsättningen och tryggheten för människorna även i dessa delar av landet. Det måste, om man är företagare eller anställd, löna sig att arbeta, att ta risker, att driva företag. Endast i vinstgivande företag kan såväl anställda som företagsledare känna trygghet.

Det är vår förhoppning i moderata samlingspartiet att inrikesministern, när han nu utarbetar en ny proposition med förslag om ett nytt riksomfattande regionalt handlingsprogram som skall föreläggas höstriksdagen, tar hänsyn till vad vi föreslagit i vår partimotion nr 294.

Med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 1.

Det finns ytterligare några motioner från representanter för moderata samlingspartiet. Jag tänker då i första hand på motionen 381 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. som påminner om de löften som riksdagen på sin tid gav Vindelälvsområdet. Herr Nilsson kommer att närmare belysa det, och jag hoppas verkligen att riksdagen nu äntligen infriar de löften som lämnades till detta område.

Vidare har herr Petersson i Gäddvik väckt motionen 1403 angående problemen i Norrbotten. Där har utskottet skrivit så positivt i sitt betänkande att jag hoppas att inrikesministern tar hänsyn till vad utskottet sagt.

Vi är också — även om vi nu förväntar oss snabba konkreta åtgärder av den kommande propositionen — väldigt angelägna om att man på sikt tänker på att utarbeta en plan för Norrland, som herr Winberg m. fl. föreslagit i motionen 384.

Herr talman! Med detta kan jag nöja mig, i varje fall för tillfället, och hoppas få återkomma om inte förr så till hösten i det här ärendet.

I detta anförande instämde herrar Oskarson (m) och Strindberg (m).

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Kapital kommer ur mervärde. Mervärde är skillnaden mellan arbetskraftens bruksvärde, som alltid stannar i kapitalistens hand, och arbetskraftens bytesvärde, som betalas ut i lön. Ju mer tekniskt avancerad kapitalismen blir, desto mindre del utgör utläggerna för arbetskraft i förhållande till det fasta kapitalet. Desto mindre del utgör då det möjliga mervärdet av det samlade kapitalet.

Allt detta leder till en tvångsmässig strävan hos kapitalismen att hindra denna sänkning av kvoten mellan mervärdet och kapitalet. Här finns flera metoder: ökad press på de arbetande, utplundring genom spekulation och konstlad stegring av priserna på mark och annat fast kapital, de stora kapitalisternas förintande av småföretagare. Hela denna process gynnas av den geografiska koncentrationen av kapital, arbetsplatser och människor. Den geografiska koncentrationen är en ekonomisk lag under kapitalis-

men, en lag som faktiskt är oberoende av kapitalisternas vilja.

Hos en majoritet av Sveriges befolkning upplevs denna ekonomiska process som ett hot. En stark opinionsrörelse är på gång mot denna utvecklings följd. Folket vägrar i allt större utsträckning finna sig i försämrade service i utglesningsområdena, kronisk arbetslöshet, spekulation, hyresutplundring och degeneration av boendemiljöer. Demonstrationen mot Regionplan 70 i Stockholm nyligen var en reflex av en opinion som utan överdrift sagt har gensvar bland majoriteten av väljare bakom alla politiska grupperingar, i lika mått bland skåningar och norrbottningar, glesbygdsbefolkning och storstadsbor.

Hur kan man då reagera inför den lagbundna koncentrationsprocessen? Man kan reagera som socialdemokratin. Man kan acceptera och underkasta det politiska handlandet kapitalets lag. Man kan som i propositionen 75 år 1970, s. 186, deklarerat att utvecklingen "leder — — — till en omfördelning av resurser mellan olika branscher och regioner". Och vidare heter det i propositionen: "Det är en viktig uppgift att underlätta denna fortgående omvandling, som är ett oundgängligt led i den ekonomiska tillväxtprocessen." Det vill säga, det som ursprungligen var arbetarnas parti kan göra sig till redskap för att övertyga arbetarna om att deras underkastelse under kapitalet är oundviklig och evig.

Men naturligtvis kan ingen regering säga väljarna rätt upp i ansiktet att storkapitalets utvecklingslagar skall vara folkets lagar. Det går till på ett smidigare och slugare sätt. Samtidigt som man aktivt befrämjar avfolkning och koncentration inför man vissa marginalåtgärder för att lindra verkningarna härav. Man talar om att skapa en "balanserad utveckling". Vad man inte talar om är att det gäller en balanserad koncentration, dvs. balans och regelbundenhet i avfolkningsprocessen och i storstadstillväxten.

Man håller opinionen lojal, och i synnerhet håller man sitt partifolk lojalt genom att förespegla människorna att man håller på att göra upp regionala handlingsprogram som skall anvisa lösningar på problemen. Vad man inte propagerar för är det faktum att dessa program utgår från redan beslutade utvecklingsperspektiv, vilka helt innebär att koncentration och utglesning skall fortsätta.

I längden håller inte detta dubbelspel. Man kan inte både tala sig varm för Norrland på valmötena och sedan medvetet befrämja en förskjutning till Sydsverige av hela skogsnäringen. Man kan inte samtidigt anta program om boendemiljön och låta sina egna partipolitiker med cynisk medvetenhet planera fram nya Skärholmen och nya Rosengård. En dag spricker bubblan. En dag står den medvetandegjorda folkopinionen fram och kräver slut på klassarbetet med storkapitalet.

Å andra sidan kan man reagera som centern. Centern är motståndare till koncentrationen. Centern har både principiellt och praktiskt gjort sig till tolk för mycken riktig samhällskritik och burit fram många riktiga krav från folkdjupet. Men samtidigt finns det en inre motsägelse i centerns ställning. Partiet som sådant tvekar att dra konsekvenserna av sin politiska hållning. Det finns bland många centerpartister svåra illusioner om vad regionpolitiken syftar till. Det verkar som om en del av dem tror att talet om balanserad regional utveckling betyder en eftergift

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

åt centerns krav och att riksdagen har beslutat om att bekämpa koncentrationen. De har inte genomskådat att den balanserade utvecklingen är ett nytt uttryck för samma långsiktiga och obönhörliga koncentrationsprocess.

Men det finns också en annan mer djupgående inkonsekvens hos centern. Centern är sammansatt av grupper med ganska olika inställning. Det finns de som tror att kapitalismen i stort sett kan decentralisera sig själv; det räcker att skapa gynnsamt företagsklimat i avfolkningsområdena, att uppmuntra småföretagsamheten med litet mera stöd, sedan sköter sig saken på egen hand. Men där finns också de som klart insett, att koncentrationen är en lagbunden process som bryter sig väg till dess den möter en starkare kraft. Dessa radikala centerpartister är medvetna om att angrepp på koncentrationen också innebär angrepp på storkapitalets maktpositioner och styrningsmekanismer av helt annan dimension och i helt andra händer än som nu är fallet. Denna inställning är riktig. Men centern som helhet förklaras av att partiets ledning inte är och knappast kommer att vara beredd att ta dessa konsekvenser av insikten om utvecklingens inre natur. Och så länge detta inte sker, så länge socialistiskräcken inom centern är större än modet att se nödvändigheten i ansiktet, förblir centern ett parti som bara pratar sig till röster från väljare villkas önskningar partiet varken kan eller vill realisera.

Kommunisterna ryggar inte tillbaka för följderna av sin kamp mot koncentrationen. Tvärtom strävar vi på allt sätt att befordra insikten att krossandet av storkapitalets hela maktposition är nödvändig för att den i systemet inneboende koncentrationslagen skall upphävas. Vi avvisar kapitalets ekonomer när de, livligt understödda av socialdemokratin, deklarerar att koncentration är något nödvändigt och oundvikligt, oavsett om man har kapitalism eller socialism. Nya forskningsresultat har ganska klart visat att koncentration av kapital och bebyggelse utöver en viss ganska låg gräns medför kostnadsstegringar som snabbt omintetgör samordnings- och effektivitetsvinster.

Koncentrationen fortsätter därför att storkapitalet via staten kan övervältra kostnadsstegringen på lönarbetare och småföretagare. I verkligheten är den stora stadsregionen med sina stockningsproblem och sina komplicerade trafiklösningar lönsamhetsmässigt en ren belastning. Av detta följer en dålig och folkfientlig planering, som också gör den till en mänsklig och miljömässig belastning. Detta är inte landsbygdsmantik. Det är en insikt, som kommer att bli tvingande under de närmast kommande generationerna, när industrialismens kris kommer att bli uppenbar. Det är en kris, vars spår redan är skönjbara i det svenska samhället. De är skönjbara i den växande armén av arbetslösa och undersysselsatta, i den hänsynslösa rovdriften med människor och natur, i de norrländska skogarna, där slutskövlingen och kalhuggningen redan inletts, i de omänskliga förstäderna i storstadsregionerna, där människan reduceras till ett objekt för hyresplundring och varukonsumtion.

Ur dessa krisfenomen stiger nu bland allt fler människor insikten att frigörelsen från kapitalismens koncentrationsprocess endast kan vinnas när kapitalismen själv är upphävd. En regionalpolitik för lönarbetarna, för folket, kan aldrig genomdrivas annat än när folkets makt ersatt

storkapitalets och folkets fria, demokratiska och suveräna beslutsrätt trätt i stället för koncentrationsprocessens lagbundna tvång. Detta betyder inte, att man skall uppskjuta genomförandet av nya regionalpolitiska åtgärder till ett socialistiskt framtidstillstånd. Erfarenheter också från kapitalistiska länder som England och Västtyskland, där man har starkare styrningseffekter i statsapparaten än i socialdemokraternas Sverige, visar att krav på och åtgärder mot koncentrationens nedbrytande följder är till viss grad möjliga inom den kapitalistiska strukturen. En sådan aktiv kamp är livsnödvändig för dem som drabbas av koncentrationsprocessen. Det är deras enda alternativ till den av socialdemokratin predikade passiva underkastelsen under kapitalets utvecklingslagar. Ur den dagliga kampen och ur försvaret mot storkapitalets ständiga attacker mot lönarbetare och småföretagare växer självförtroendet och medvetandet, allt det som krävs när de folkliga strävandena – som snart nog kommer att ske – måste samla sig till ett slutangrepp mot storkapitalets hela maktsystem.

Herr talman! Jag ska nu övergå till att kommentera den motion om speciella planeringsåtgärder för Skåne som väckts från kommunistiskt håll och som resulterat i reservation 3. Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till pågående planeringsåtgärder. Utskottet är mycket kortfattat, och det är tydligt att den skånska planeringsproblematiken över huvud knappast intresserar utskottet. Utskottet, inklusive dess centerpartister, tycks helt ha missförstått frågeställningen. Men ställningstagandet är fullt konsekvent. På samma ytliga och ointresserade sätt har man bemött motionen rörande Sydöstkåne, som framlagts av några riksdagsmän från Österlen.

Utskottet har missuppfattat situationen. De planeringsåtgärder som förbereds har över huvud inte ambitionen att ta upp de större översiktliga problem som motionen från vpk aktualiserar. Det är därför meningslöst av utskottet och ett genant tecken på dess okunnighet i planeringspolitik att hänvisa motionärerna till dessa åtgärder. Jag fäller detta beska omdöme därför att utskotten gärna skryter med och solar sig i sin egen påstådda djupgående sakkunskap och nyttjar denna som auktoritet mot enskilda motionärer.

Bakgrunden till motionen är följande. Ingenstans i Sverige är trycket mot miljön, befolkningstätheten och exploateringsgraden så stark som i Skåne. T. o. m. Stockholmsregionen har gynnsammare proportioner mellan fria naturtytor och exploateringsytor. Ingenstans har man haft en så stark tätortstillväxt som i Örestadsregionen. Ingenstans förbereds så stark expansion av fritidsbebyggelsen som i Skåne. Ingen annan landsända är så utsatt för vatten- och luftföroreningar – något som delvis sammanhänger med närheten till andra högt exploaterade regioner i Danmark och Tyskland. Tätortstillväxten är snabb och dåligt kontrollerad, olika näraliggande större tätorter sväller utan mönster och utan effektiv samordning. Transportsituationen i denna trängda region är närmast kaotisk. Först och sist är dock miljöförslitningen och miljöförstöringen av en dimension som en uppsvensk många gånger har svårt att föreställa sig. Det skånska landskapet degenererar. Utan styrning och kontroll går man mot en ödeläggelse som på ett vida mer kvalificerat sätt

än i andra delar av landet berör totalmiljön.

Till detta kommer att provinsen lider av svåra ekonomiska och sociala balansproblem. Trots viktiga insatser fortsätter Skåne att ekonomiskt tippa över mot väster. Samtidigt som överexploateringen i Malmöområdet får betongförstäder av torftigaste slag att växa upp i landets kanske mest segregerade stad och industriutsläppen i det överbelastade Öresund att stadigt påspådas, lider stora delar av östra Skåne av kronisk undersysselsättning och obönhörlig avfolkning. Mellan expansionsområdena i sydväst och det drabbade avfolkningsområdet Österlen är det fem sex mil.

Mellan Skånes olika delar råder stora löneklyftor. De lägsta lönerna finner man i Simrishamns- och Kristianstadsområdet, de högsta i Malmö, trots att Malmö från rikssynpunkt inte ligger särskilt bra till i fråga om allmän lönenivå.

Att stoppa denna utveckling av farlig landskapsdegeneration, av okontrollerad och kaotisk tätortstillväxt, av segregering och bristande ekonomisk balans är en uppgift som de nuvarande planeringsmekanismerna inte kan lösa.

Skåne är uppdelat på två län. En länsammanslagning är visserligen en åtgärd som har goda skäl för sig. Men den löser inte problemet. Det fordras en starkare central viljeyttring och styrning. Provinsens olika delar har skiljaktiga intressen. I kampen mellan expansionsintressena i väster och de missgynnade områdena i öster kommer expansionsintressena i varje intern kraftmätning att kunna segra. Balansproblemet kommer aldrig att lösas med mindre än att en plan utarbetas för en medveten spridning av expansionen och en medveten kringskärning av exploateringen i Örestadsregionen. Landskapsförstöringen kan kringskäras och hejdas endast med hjälp av en plan för hela provinsen, en plan med en sådan styrande auktoritet gentemot alla privata och kommunala exploatörer att den inte kan kringgå eller saboteras. En sådan plan kan inte utformas inom ramen för den nu rådande länsplaneringen. Länsstyrelserna har icke givits något sådant uppdrag och har för närvarande ingen sådan auktoritet. Balansproblemet i Skåne kan inte heller lösas genom länsamarbete. Det är naivt att tänka sig att den stora expansiva regionen i sådan grad skulle gå den svagare till mötes. Balans kan endast skapas på sikt genom planeringsåtgärder på ett högre plan.

Det förekommer viss interkommunal planering i Skåne. Fem kommunala planeringsområden har bildats. Men mellan dessa är samarbetet ytterst svagt och oorganiserat. Sunda förnuftet säger också att det ekonomiskt tunga och maktpolitiskt inflytelserika sydvästra kommunalförbundet har alla chanser att i konkurrensen om resurser kapa åt sig lejonparten för sina öppet uttryckta, ohämmade tillväxtsträvanden. Inte heller i den kommunala strukturen finns den mekanism som kan lösa det skånska planeringsproblemet.

Finns det då exempel på regionplanering av mera kvalificerat slag? Ja, inom bestämda fackområden. När den för Skåne så viktiga vattenförsörjningsfrågan för en del är sedan var akut, trädde staten in och lät genom utredningen Skånes och Hallands vattenförsörjning skapa ett underlag för länens och kommunernas planering och åtgärder. Det var ett

erkännande av att det fordrades en central statlig översikt och auktoritet för att få fram en samlad lösning av något slag.

Detta behov är vida mer markerat i fråga om den allmänna ekonomiska och fysiska planeringen i regionen. Det enda alternativet är fortsatt obalans, fortsatt landskapsförstöring och ohämmad, ojämn inbördes konkurrens mellan provinsens olika delar. Som länsplanerare i Skåne har jag gång på gång måst erkänna min egen och mina förmäns maktlöshet inför den problematik som tränger sig på. Vi har måst konstatera att den nuvarande administrativa strukturen helt enkelt inte är situationen vuxen. Mot detta växande kaos finns bara ett botemedel – en fastare planering ledd av företrädare för den centrala statsmakten, en regionplanering i den klassiska mening som byggnadslagstiftningen förutsett men som aldrig kommit att realiseras. Det krävs inte mycket utredande för att skapa en regionplan med målsättningen att åstadkomma framtida balans, måttligare exploatering och ett skydd för de sista fria naturmiljöerna i provinsen. Utredningsunderlaget föreligger; det är sammanställningen, planen och framför allt auktoriteten som saknas.

Som planerare vill jag varna för att låta den kvalificerade förstöringen av en hel provins fortsätta. Som riksdagsledamot för Skåne vill jag säga att man tar på sig ett tungt ansvar, när man utestänger de problem som det här är fråga om, utestänger dem genom en tom och meningslös utskottsfras. Det är en svårartad form av cynism som ofta visas i frågor av denna typ. För kort tid sedan påtalade kommunisterna den s. k. betongslummens problem och krävde ett socialt och fysiskt rehabiliteringsprogram för dennas del. Civilutskottet vek undan och hänvisade till samma kommuner vilkas ledningar låtit denna betongslum växa upp. Vi påtalar nu det skånska planeringsproblemet, de biologiska, ekonomiska och sociala följderna av en långvarig överexploateringsprocess och kräver åtgärder häremot. Inrikesutskottet svarar med att hänvisa till just de planeringsmekanismer som i sin otillräcklighet har måst släppa fram den kaotiska utvecklingen och som inte för närvarande är utrustade med möjligheter att hejda den. Tydligt är, herr talman, att varje förslag och varje åtgärd – den må vara aldrig så väl genomförbar inom det rådande ekonomiska systemets ram – som hotar att sätta exploateringsintressenas berättigande under diskussion och dra fram dem i ljuset, möts med fruktan. Lika snabb och tjänstvillig som man är i utskott och kammare när det gäller att bereda storfinansen förmåner, lika trög är man när det gäller att gå i närkamp med problem som avgör kommande generationers livsmiljö.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 2 och 3 i inrikesutskottets betänkande.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort kommentar till herr Svensson i Malmö. Han nämnde någonting om centern. Låt mig få säga följande.

En otyglad kapitalism och en socialistisk samhällstyp är förenliga i ett avseende: i bägge fallen gynnas koncentrationsideologin. För oss i centern, som arbetar för ett decentraliserat samhälle, är en otyglad kapitalism eller en socialistisk samhällsåskådning alltså icke acceptabla. I

ett avseende kan jag dock ge rätt åt herr Svensson i Malmö: Vi håller på ett fritt näringsliv, men det innebär inte att marknadskrafterna ensamma skall bestämma utvecklingen. Vi vill skapa ett förtroendefullt samarbete mellan samhället och näringslivet.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vi har nu, herr Stridsman, sett denna ekonomiska koncentrationsprocess fortgå under de senaste 25–30 åren. Den har fortgått även dessförinnan, men den har tagit sig markerade uttryck i en gradvis avfolkning av stora delar av landet just under de senaste decennierna.

Det är uppenbart att denna process är immanent i det privatkapitalistiska näringslivets utveckling, när detta näringsliv har nått en viss fas i sin utveckling, en sådan utvecklingsgrad att det endast kan bekämpa den sjunkande profitkvoten och den sjunkande mervärdekvoten genom att bl. a. geografiskt koncentrera sig. Om detta är en immanent ekonomisk lag som kommer att finnas så länge kapitalismen finns, kan man inte – om man önskar bekämpa dessa koncentrationstendenser – nöja sig med att säga, att man tror på ett fritt näringsliv men är emot hela den tendens som detta näringsliv tvångsmässigt är underkastat. Den samlade erfarenheten säger ju att denna lag om koncentration, som finns inom kapitalismen, är tvångsmässig. Det finns ingenstans något exempel på att man kunnat upphäva den genom en allmän, vag decentraliseringsfilosofi. Dess bättre finns det mer insiktsfulla representanter i herr Stridsmans parti, som inser att kraftfulla åtgärder som rubbar storkapitalets maktpositioner är nödvändiga för att koncentrationen skall brytas.

Jag tycker ni skall säga rent ut vad ni vill – och vad herr Stridsman vill – om ni är beredda att ta till sådana åtgärder för att stoppa koncentrationen, eller om ni ämnar nöja er med bekännelser till det fria näringslivets allmänna ideologi, allt medan dess koncentration hämningslöst rullar vidare.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Mycket kort till herr Svensson i Malmö.

För det första: Vi kommer att slå vakt om det fria näringslivet.

För det andra: Lita på oss, vi kommer alltid att motverka en koncentration i samhället.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Syftet med regionalpolitiken, som vi ser det från socialdemokratiskt håll, är i första hand att skapa bättre balans inom och mellan de olika regionerna ute i landet. Det bör väl redan från början sägas att detta sannerligen inte är någon lätt uppgift. Vi har starka marknadskrafter emot oss, som strävar i riktning mot en koncentration av arbete och kapital till stora centra i Mellansverige och i Sydsverige. Omvänt betyder den utvecklingen att de människor i stora delar av landet som har haft eller har anställning inom de areella näringarna får söka sin utkomst på annat håll med mer utvecklat näringsliv.

Jag tror att vi här har hela problemet i ett nötskal, men det sägs det

ingenting om i de borgerliga reservationerna eller över huvud taget när det på borgerligt håll talas regionalpolitik.

Mot denna utveckling har vi att sätta in en mer aktiv arbetsmarknads- politik, regionalpolitik och statlig näringspolitik. Under den första försöksperioden för lokaliseringpolitiken, som sträckte sig från 1965 t. o. m. 1970, fick vi ett beräknat sysselsättningsutfall på 18 600 personer, därav 12 300 personer inom stödområdet. Det var alltså – enligt företagarnas egna uppgifter – de nya sysselsättningstillfällen som skapades tack vare den aktiva lokaliseringpolitiken. Större delen av denna målsättning har alltså genomförts, och vi har förhoppningar om att hela målet skall kunna uppnås så småningom.

Inför den andra försöksperioden, åren 1970–1973, förstärktes regionalpolitiken, stödformerna vidgades, utbildningsstödet ökades, lån till rörelsekapital infördes, fraktbidrag tillkom och sysselsättningsstöd infördes i det inre stödområdet. Allt detta medverkade till att vi nu kan märka ett större intresse från företagarna för att etablera sig inom stödområdet.

När halva stödperioden har gått kan vi avläsa det resultatet att de totala investeringarna, som initierats av lokaliseringsstödet, uppgår till drygt 1 miljard kronor. 361 företag har fått stöd i en eller annan form med totalt 530 miljoner kronor, och detta har enligt beräkningar lett till att 7 000 nya arbeten har skapats genom de vidtagna åtgärderna. Därtill bör givetvis läggas den indirekta sysselsättning som uppstår när ett företag etablerar sig på en plats eller bygger ut och vidare den sysselsättning som har skapats genom andra statliga insatser.

Här bör vi också uppmärksamma den försöksverksamhet som har bedrivits med glesbygdstödet, där enligt beräkningar under budgetåret 1970/71 heltidsarbete har skapats åt ca 900 personer. På serviceområdet har genomförts en hel rad av insatser med hjälp av anslag från glesbygdsfonden. Dessa insatser baseras i mycket stor utsträckning på kommunernas egna initiativ – jag kan betyga att man har varit mycket lyhörd för de uppslag som har kommit från kommunalt håll. I regel har pengar också lämnats till olika projekt av skilda slag inom glesbygden.

Det som jag här helt kort har redogjort för vill jag beteckna såsom socialdemokratisk resultatpolitik, en politik som vi vill fortsätta att föra på det praktiska planet. Jag tycker också att denna korta redovisning på sitt sätt kan utgöra svaret på vänsterpartiet kommunisternas reservation, i vilken man helt underkänner den nuvarande regionalpolitiken, kräver en alldeles ny inriktning av åtgärderna och där man t. o. m. på förhand underkänner det regionalpolitiska program som ännu inte framlagts inför riksdagen men som höstriksdagen skall få att ta ställning till.

Vi vill vidare från vårt håll förankra regionalpolitiken på läns- och kommunalplanet. Det har ju inom länsstyrelserna pågått ett omfattande planeringsarbete sedan mitten av 1960-talet i samarbete med kommunerna. Jag vill bara nämna Länsplan 67 och Länsprogram 70 som nu har färdigställts och ligger för bearbetning inom departementet och som skall bilda underlag för det regionalpolitiska program som skall framläggas inför höstriksdagen.

I dessa länsprogram har man också sysslat med att göra upp en befolkningspolitisk målsättning fram till 1980. Centerpartiet brukar

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

kräva, att man centralt skall fastställa befolkningspolitiska ramar. Jag har litet svårt att förstå hur detta kan överensstämma med centerpartiets tal om närdemokrati, när man menar att vi här centralt skall sitta och bestämma hur folkmängden skall se ut i det ena länet efter det andra.

Det krav som framförs i reservationen 1 av representanter för folkpartiet och moderata samlingspartiet understryker planeringens roll i regionalpolitiken. Utskottsmajoriteten anser att detta krav redan är tillgodosett genom det omfattande planeringsarbete som pågår och kommer att fortsätta.

När det sedan gäller de generella och selektiva åtgärder som krävs i reservationen 1 säger utskottsmajoriteten, att det helt naturligt måste bli fråga om ett samspel mellan selektiva och generella åtgärder inom regionalpolitikens ram. Men vi tror ändå inte så mycket på differentierade avgifter och skatter. Detta skulle skapa de verkliga tröskelproblemen mellan stödområdet och övriga delar av Sverige, tröskelproblem som vi redan nu har vissa svårigheter att lösa. Det vore enligt vår uppfattning klokare att kräva ett högre sysselsättningsstöd i stället för en differentierad arbetsgivaravgift, och i stället för att kräva en differentiering av skattereglerna vore det bättre att kräva en höjning av de investeringsbidrag som ingår i lokaliseringsstödet.

Som många talare här har understrukt får vi om några månader ett regionalpolitiskt program att ta ställning till. Samtidigt kommer förslag till fysisk riksplan att framläggas liksom även nya stödformer för den period som börjar den 1 juli 1973. Det är då helt naturligt att utskottet mot denna bakgrund inte velat göra några bindande uttalanden utan menar att den stora debatten och den omsorgsfulla prövningen av dessa frågor får anstå till höstriksdagen.

Dessutom har delegationen för utflyttning av statlig verksamhet lagt fram förslag som berör 4 000 anställda här i Stockholm. Det kommer vidare att framläggas förslag om statliga industricentra i norrländska inlandet, om sysselsättningsplanering i ytterligare några glesbygdskommuner. Det kommer nya förslag från den statliga turistutredningen, och man bör väl i sammanhanget även nämna de trafikförsörjningsplaner som länsstyrelserna skall upprätta fram till 1974.

Några reservationer, fogade till utskottsbetänkandet, går ut på att ändra stödområdesindelningen. Man menar att Öland och Avesta- och Ludvikaregionerna bör infogas i det allmänna stödområdet. Motionsledes kräver man också att Gästrikland och sydöstra Skåne skall inlemmas i stödområde 1.

Utskottsmajoriteten är inte främmande för problemen inom dessa områden, och vi har, tycker jag, också gjort en mycket stark skrivning, i vilken vi har understrukt att det här behövs ökade punktsatser. Vi tror ändå inte att det är riktigt att i det här skedet börja rucka på stödområdesgränserna.

I motionerna jämför man Öland med Gotland och säger, att likaväl som Gotland inlemmades i det allmänna stödområdet i fjol så bör Öland göra det. Men det är ändå en väsentlig skillnad mellan Öland och Gotland. Öland får sin bro färdig i höst, en förbindelse med fastlandet som helt naturligt bör medverka till större möjligheter att pendla till

fastlandet när man skall söka arbete. Dessutom är jag övertygad om att vi skulle kunna plocka fram andra kommunblock i Kalmar län som kanske har det lika besvärligt som Öland har det i dag.

Även i Avesta- och Ludvika-regionerna anser vi att man bör klara sysselsättningsproblemen som hittills genom olika punktinsatser. Dessutom bör nämnas att Kopparbergs län, Falu-Borlångeregionen, i förra utflyttningsetappen fick domänverket. I det utflyttningsförslag som delegationen lade i förrgår föreslås att vägverket och trafiksäkerhetsverket skall lokaliseras till Falu-Borlångeregionen. Det är klart att Avesta- och Ludvikaregionerna också måste få nytta av den lokaliseringen.

Alla de problem som har berörts i de olika motionerna är för övrigt framförda i Länsprogram 1970 och kommer den vägen under regeringens prövning.

Beträffande stödområdesindelningen i princip finns det enligt min mening anledning att erinra om vad departementschefen uttalade år 1970. Han sade för det första att stödområdet bör förbehållas regioner med hög arbetslöshet och långa avstånd mellan tätorterna samt stor utflyttning. Det stämmer i stort sett på det område som innefattar de sju skogslänen. Departementschefen sade för det andra att varje ökning av stödområdet minskar möjligheterna att styra industriell verksamhet till de mest utsatta områdena. Det är någonting att tänka på, kanske speciellt för de norrländska centerpartisterna och herr Stridsman. Det är ändå ett obestriddligt faktum att ju mer vi tunnar ut stödområdet desto svagare blir insatserna i Norrlandslänen. Skulle vi gå på förslaget att undan för undan utöka stödområdet kan vi vara säkra på en sak, nämligen att det blir marknadskrafterna som ohämmat styr utvecklingen. Då blir det mycket svårt att locka företag till de norra delarna av landet. Herr Stridsman bör tänka på det när han argumenterar för en utökning av det allmänna stödområdet.

Det är klart att utskottet har mer känsla för de verkliga problemområdena som tas upp i de olika motionerna. Det gäller Norrbotten, skogslänen och inlandet.

Vad beträffar Norrbotten pekar vi i utskottets skrivning på att detta område har fått en tredjedel av investeringarna under löpande stödperiod. Vi vill även framhålla att man där kommer att göra stora satsningar på de statliga industrierna. Men det är helt naturligt att det här området är illa utsatt och att kraftigare åtgärder måste sättas in där uppe. Utskottsmajoriteten förutsätter att man beaktar detta i det regionalpolitiska programmet.

Samma sak skulle kunna sägas om Vindelälvsområdet. Vi betraktar det området som en del av det norrländska inlandet som redan är prioriterat genom det särskilda stödområde som omfattar den regionen. Vi vill även erinra om att i det förslag som den statliga turistutredningen har avlämnat har man tagit fram projekt som, om de genomförs, skall skapa ca 900 årsarbeten i Vindelälvsområdet och i fjällområdet. Det kommer även ett nytt förslag som behandlar de här frågorna från turistutredningen.

Vidare tar en rad reservationer upp koncentrationen till storstäderna och utglesningen i andra delar av landet. Jag vill på den punkten säga att

ifrån socialdemokratiskt håll är vi beredda att genom konkreta åtgärder medverka till att dämpa tillväxten i storstäderna. Det är ingen diskussion om den saken. Jag tror att det vore klokt, om centerpartiet i stället för att vända sig mot oss försökte övertyga de andra borgerliga partierna om nödvändigheten av konkreta åtgärder i detta avseende.

I fjol fattade riksdagen ett beslut om utflyttning av drygt 6 000 tjänstemän från Storstockholm. Nu föreligger ett nytt förslag ifrån delegationen för utflyttning av statlig verksamhet, där man föreslår att ytterligare 4 000 statstjänstemän skall flyttas ut från Storstockholm. Av den interpellationsdebatt som fördes här i förrgår verkar det som om man inom folkpartiet och moderaterna håller på att ångra sig vad beträffar den här utflyttningen. Enskilda ledamöter från de partierna krävde ju att vi skulle upphäva det beslut om utlokalisering som fjolårets riksdag fattade.

Därför frågar jag: Vad blir det då av de stolta parollerna om ett decentraliserat samhälle? Vi måste ju ha en fast linje i regionalpolitiken, vi måste veta vad vi vill, om vi skall kunna åstadkomma resultat när det gäller dämpningen av tillväxten inom storstäderna. Om 1970-talet skall bli det handlingsdecennium som utskottets ordförande hoppades på måste regionalpolitiken präglas av fasthet och bestämdhet, även om vi kommer in i besvärliga valsituationer och kanske tillfälligt får en folkopinion emot oss.

Det finns också anledning att fråga centerpartiet: När följer jordbrukskooperationen och jordbrukets föreningsrörelse efter i den utlokalisering som man nu gör från riksdagens sida? Lantbruksorganisationernas lokaliseringsutredning presenterades som ett litet stencilerat häfte i början av 1971. Jag ställer mig frågan: Vad blev det av de förslag som man lade fram i den utredningen, och varför gör man ingenting praktiskt ifrån centerpartiet, som ändå har så starkt inflytande inom jordbruksorganisationerna, för att påverka dem att flytta ifrån den storstad som man tydligen så djupt och innerligt hatar inom centerpartiet?

Från centern kritiserar man mycket hårt lokaliseringssamrådet och vill ha investeringsavgifter, etableringskontroll och andra tvångsåtgärder i stället. Jag ställde mig den frågan när jag läste deras reservation: Tänker man möjligen på den situation som förelåg när jordbrukskassorna skulle etablera sitt huvudkontor här i Stockholm? Regeringen erbjöd då representanter för jordbrukskassorna lokaliseringssöd, om de i stället gjorde investeringen någonstans utanför Storstockholm. De tackade emellertid nej till stödet, och resultatet blir nu att de bygger sitt huvudkontor mitt i storstaden. Jag frågar mig om det är detta som centerpartiet kallar för decentraliseringspolitik. Det vore bättre om man inriktade sig på att övertyga jordbruksorganisationerna, där man har så starkt politiskt inflytande, om nödvändigheten av att medverka i den decentralisering av storstadskoncentrationerna som vi har drivit hårt och konsekvent från socialdemokratiskt håll i den svenska riksdagen.

Man kritiserar vidare även ortsklassificeringen. Jag skall inte säga så mycket om den, eftersom det är en fråga som nu ligger under prövning i departementet. Vi får se vad man på den punkten kommer fram till i det förslag som skall framläggas i höst.

Centerpartiet kritiserar också flyttningsbidragen och menar tydligen att vi skall gå in för ett system där arbetsgivarna skall betala flyttningen till storstäderna och att omvänt även mindre högt kvalificerad arbetskraft skall få flyttningsbidrag, om den flyttar till stödområdet. Jag vill först för att detta skall stå fullständigt klart säga, att flyttningsbidraget utgår till den enskilde individen som en kompensation för de ökade kostnader som uppstår i samband med flyttningen. Det utgår alltså inte till företagen. Jag vill sedan säga att flyttningsbidragen spelar en mycket liten roll vid inflyttningen till storstäderna men att de har en mycket stor betydelse för dem som flyttar inom de olika länen eller mellan skogslänen. Endast var tionde person som flyttar till Stockholm och endast var tjugonde som flyttar till Göteborg eller Malmö får flyttningsbidrag, medan varannan person som får flyttningsbidrag stannar inom något av skogslänen. Dessa uppgifter kanske ger en bild av hur flyttningsströmmarna går för närvarande.

I reservationen 8 föreslår man också att även mindre högt kvalificerad arbetskraft skall få flyttningsbidrag, om den flyttar upp till stödområdet. Man tänker därvid på, som man säger, svarvare, svetsare, mekaniker, smeder, snickare osv., som flyttar upp till stödområdet när det sker en lokalisering eller utbyggnad av något företag där. Men vad skulle detta egentligen innebära för de utrationaliserade skogsarbetare och småbrukare som nu omskolas till mekaniker, svarvare och svetsare och sedan får anställning i lokaliseringsföretagen? Jag kan inte se annat än att det skulle innebära att vi konserverar arbetslösheten i skogslänen. Det är ju möjligheten att få anställning i lokaliseringsföretagen som är värdefull för den friställda arbetskraften ute i stödområdet.

Centerpartiet måste alltså på något sätt ha kommit snett i det resonemang som förs i reservationen 8.

Sammanfattningsvis vill jag säga att utskottet har haft att behandla ett fyrtiotal motioner. Vi förväntar en utvidgning och skärpning av regionalpolitiken i det förslag som kommer att framläggas inför höstriksdagen. I avvaktan på detta förslag yrkar utskottsmajoriteten avslag på samtliga reservationer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

I detta anförande instämde herrar Olsson i Asarum (s) och Wikner (s).

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först göra ett förtydligande av det yrkande som jag här förut framställde. Om reservationen 5 icke bifalles bortfaller givetvis det yrkande som vi har framställt i reservationen 6.

Det var rätt många frågor som herr Nilsson i Östersund riktade till centerpartiet. Jag skall försöka hinna ta upp några av dem.

Herr Nilsson undrar hur centerpartiet kan framföra krav på befolkningsmässiga rammar. Han kan inte förstå hur det skall gå till att fastställa sådana rammar. Ja, tydligen förstår länsstyrelserna den saken mycket bättre än herr Nilsson. Nästan varenda länsstyrelse har i sitt yttrande över Länsprogram 1970 utgått från just de befolkningsmässiga ramarna såsom

en grundval för regionalpolitiken.

Men jag tycker inte att vi nu skall ta upp en debatt om denna fråga. Låt oss vänta tills förslaget om regional riksplanering kommer i höst.

Vidare var det intressant med talet om storstadstillväxten och den inställning som kommit till uttryck i vår reservation. Jag vill under återstoden av min korta repliktid försöka hinna med några ord om detta.

Herr Nilsson säger med adress till mig och centerpartiet, att vi skall försöka övertyga våra kamrater på den borgerliga sidan att det är riktigt att dämpa storstadstillväxten. Jag tycker att herr Nilsson i stället skall titta litet på vad som har hänt i den storstad där vi befinner oss. Jag vet inte hur vpk har ställt sig, men i varje fall har de tre andra partierna utom centern uppvaktat finansministern med en begäran om att utlokaliseringsprogrammet inte skall fullföljas för Stockholmsregionens del.

Hur rimmar en sådan inställning från socialdemokraternas sida med den uppfattning som herr Nilsson framfört? Här har tydligen socialdemokraterna tillsammans med två av de borgerliga partierna velat sätta stopp för de åtgärder som vi i inrikesutskottet tillstyrkt och som riksdagen sedan godkänt.

Centern för sin del säger nej till en sådan utveckling.

Slutligen vill jag bara säga att det är tydligen enda möjligheten för socialdemokratin att angripa centern när man kan dra den här valsen om jordbrukskooperationen. Vad skulle man annars hitta på att tala om när det gäller centerns pådrivande inställning till regionalpolitiken.

Låt mig för femtioelfte gången understryka: vi från centerns sida gör inte undantag för någon när det gäller utflyttning.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par korta kommentarer till det balanserade anförande som jag tyckte att herr Nilsson i Östersund höll. Han nämnde några intressanta siffror angående effekten av lokaliseringstödet under den andra försöksperiodens första hälft. Jag skulle vilja komplettera den uppgiften med att säga att det är intressant att studera hur olika effekt man har fått av stödet i de olika länen. På s. 8 i betänkandet finns en tablå som åskådliggör detta på ett alldeles utomordentligt sätt.

Herr Nilsson i Östersund säger att det skall vara ett samspel mellan selektiva och generella åtgärder, och jag delar denna uppfattning, men vi har olika uppfattning när det gäller insatsen av de generella åtgärderna. Vi har i vår motion sagt att vi tror att en differentierad löneskatt kommer att ha en stimulerande inverkan. Tar man bort löneskatten i stödområdet eller sänker den, kommer detta att stimulera företag att satsa där. Det kommer att innebära att folk inte friställs i samma utsträckning som annars. Om det skulle genomdrivas en höjning av löneskatten blir enligt min uppfattning vårt krav på denna punkt ännu mera berättigat.

När det gäller fortsatt utlokalisering av statlig verksamhet som berördes i flera avsnitt av herr Nilssons anförande, är jag inte beredd att diskutera detta eftersom vi fick rapporten så sent som i går. Jag vill bara med viss tillfredsställelse konstatera att man i avslutningen av denna rapport bl. a. säger ifrån vad vi ifrån folkpartiets sida krävt, i det man understryker angelägenheten av att de ansträngningar som görs inom

förvaltningen att delegera uppgifter från centrala organ fullföljs. Man talar också om en fortsatt partiell utflyttning.

Jag noterar detta med tillfredsställelse och kompletterar just med detta herr Nilssons uppräknings åtgärder som kommer att vidtas.

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund och jag bor ju inom stödområdet och har sannolikt båda ganska stor erfarenhet av dessa problem, och innerst inne är vi båda varmt besjälade av en önskan att verkligen göra det bästa.

Det är givet att det har förelegat så många motioner att man inte hunnit läsa allt. Men jag vill ändå erinra herr Nilsson om att det i vår stora partimotion, s. 114, står ganska tydligt uttryckt att vi i varje fall på vårt håll och jag tror också de andra borgerliga partierna vill att man skall för det första stimulera det näringsliv som redan finns ute i dessa områden och för det andra i görligaste mån också försöka sprida ut ytterligare verksamheter till dessa områden. I motionen sägs att "regionalpolitiken bör leda utvecklingen i sådana banor att näringslivets strukturomvandling i framtiden inte behöver åtföljas av massomflyttningar." Jag behöver inte citera mera, herr talman.

Herr Nilsson höll mycket styvt på selektiva åtgärder och trodde inte på generella åtgärder som vi tycker är bättre och rättvisare. Varför föreslår vi dessa åtgärder? Jo, erfarenheten visar att det naturligtvis är bra med stödåtgärder på vissa punkter, på en viss ort eller för ett visst företag inom en ort, men skall det bli en ordentlig utveckling som vi verkligen vill, måste man underlätta verksamheten för samtliga inom den orten eller regionen, och det kan man inte göra annat än med generella åtgärder, t. ex. reducering av löneskatten eller fördelaktigare taxor för transport, tele osv.

Näringsutskottet gjorde för något år sedan en resa för att studera lokalisering och näringspolitik i Frankrike. Erfarenheterna därifrån visar att sådana åtgärder är ett utomordentligt komplement till selektiva åtgärder. Vi bör kunna lära en del av de erfarenheterna.

Herr Nilsson sade även att representanter för moderata samlingspartiet ångrar tidigare beslut om utflyttningen av de statliga verken. Vi ångrar oss inte alls. Vi var med om det beslutet, men helt naturligt är det — speciellt i nuvarande ekonomiska läge — angeläget att få reda på vad det hela kommer att kosta. Vi borde ha fått reda på det redan innan beslutet fattades.

Slutligen berörde herr Nilsson i Östersund den andra utflyttningsetappen. Jag är besviken och ledsen över att behöva konstatera att inget verk föreslagits till Söderhamn eller Hälsingland trots löften som har givits härom från ledande representanter inom regeringspartiet.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Birger Nilsson talade mycket flitigt om alla de åtgärder som har till syfte att städa upp efter koncentrations- och avfolkningsprocessens verkningar. Det vore något intressantare om han förklarade sin egen inställning till det allmänna utvecklingsperspektiv i vilket dessa

åtgärder ingår – ett utvecklingsperspektiv som har som bas att 130–140 av landets kommunblock, alltså hälften av dem, enligt de statliga planerna och prognoserna skall undergå en fortskridande utveckling mot avfolkning. Det vore bättre om han uppehöll sig vid det och talade om vilken inställning han har till det, än att han talar om alla dessa specialåtgärder som vidtas för att lindra förhållandena där.

Anledningen till att vi kommunister är så illusionslösa i fråga om de regionalpolitiska handlingsprogrammen och till att vi reagerar mot att dessa blåses upp i dagens debatt och görs till föremål för en jättelik förväntan att de skall lösa problemen är att vi vet att den statistiska grunden för dessa regionalpolitiska handlingsprogram kommer att vara de prognoser som har gjorts upp i samband med Länsplan 67 och som just förutsätter och utgår från att en stor del av landet skall fortsätta att avfolkas och att koncentrationsprocessen i andra delar av landet också skall fortsätta.

Jag skulle vilja fråga Birger Nilsson: Hur kunde han som representant för Jämtlands län rösta för uttalandena i 1969 års statsverksproposition, som innebar ett godtagande av att just Jämtlands län blev offer för ett av de mest ogynnsamma utvecklingsperspektiven i Länsplan 67? Och hur kunde han rösta för lokaliseringspropositionen 1970, där det klart sägs ut att koncentrationsprocessen och avfolkningen är oundgängliga led i den ekonomiska utvecklingen som det är statsmaktens viktiga uppgift att underlätta? Det måste bli en väldig lojalitetskonflikt. Å ena sidan har man lojaliteten mot sitt läns befolkning som man skall företräda, och å andra sidan har man lojaliteten mot sin partiledning. Vilken lojalitet är starkast hos Birger Nilsson i själ och hjärta?

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag börja med att svara Jörn Svensson på hans direkta fråga till mig.

Det är riktigt att jag röstade på dessa båda förslag. De börjar nu ge utslag i Jämtlands län. Om Jörn Svensson har följt med utvecklingen vet han att Jämtlands län för första gången på 20 år har registrerat en befolkningsökning. Om han åker upp till Östersund och tittar närmare på den staden skall han finna att den på mycket kort tid har förvandlats från en typisk militär- och tjänstemannastad till en industristad. Det är den praktiska politiken som har medverkat till detta. Konjunkturdämpningen kan ha haft sin andel i att utflyttningen har stoppats, men det är ingen tvekan om att de lokaliseringsspolitiska åtgärderna har medverkat mycket starkt till befolkningsökningen och den relativt kraftiga industrialisering som har skett i mitt hemlän. Därför upplever jag inte detta som någon lojalitetskonflikt. Jag menar i stället: Fortsätt med den praktiska lokaliseringsspolitiken!

Jörn Svensson befinner sig i ett sämre läge när han säger att vi måste bryta denna utveckling och börja med en mycket hård centraldirigering av investeringarna till olika delar av landet. Då tror jag att man hamnar i den verkligt besvärliga situationen.

Så till herr Stridsman! När det gäller de befolkningspolitiska ramarna innebär ju förslaget från centerpartiet att dessa skall göras upp centralt.

Vad man sysslade med i de olika länsprogrammen var att man på länsplanet fastställde en befolkningspolitisk målsättning fram till år 1980. Inom parentes sagt råkade centerpartiet ut för ett olycksfall i arbetet i Jämtland, när man under en valrörelse gick ut och talade om 150 000 invånare 1980 men efter valrörelsen anslöt sig till vårt förslag om 139 000. Så kan det gå när man fastställer optimistiska befolkningsramar.

Herr Stridsman säger att inga undantag gäller för jordbrukskooperationen beträffande kravet på utflyttning från Stockholm. Ja, men sätt då i gång! Med tanke på det dominerande inflytande ni har inom de här organisationerna vill vi se konkreta resultat i form av att man börjar flytta ut något av de många företag som jordbrukskooperationen har här i storstaden.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jämtland är ju inte alls det enda län, herr Birger Nilsson i Östersund, där den nuvarande situationen har lett till en statistisk, skenbar befolkningsökning. Den beror helt enkelt på att det har blivit så svår arbetslöshet i de tidigare stora inflyttningsregionerna att avfolkningen har dämpats upp. Det betyder inte att arbetsmarknadssituationen, dvs. antalet arbetssökande i förhållande till antalet arbetstillfällen, har förbättrats i de regionerna. Den har tvärtom försämrats, och arbetslösheten har stigit även där.

Jag vet också att det pågår en ständig utlokalisering, oavsett lokaliseringsstödet, av låglöneindustrier till avfolkningsbygderna. Det är dit låglöneindustrierna vill, för där är situationen sådan att de får folk att ta dessa dåligt betalda arbeten som de inte skulle ta i de expansiva regionerna.

Låt mig säga något om lokaliseringsstödet! Här är man också i många fall offer för en statistisk skenbild. Från min praktik som länsplanerare känner jag, både från mitt eget län och från andra län, flerfaldiga exempel på att man har räknat vissa företagsetablerings sysselsättningseffekt in i effekterna av lokaliseringsstödsverksamheten som sådan. Men det är väl känt att dessa lokaliseringar skulle ha kommit till stånd ändå, oavsett lokaliseringsstödet. Och en hel del av dessa stödda lokaliseringar kommer till stånd i alla fall. Lokaliseringsstödet är bara en liten extra förmån som vederbörande etablerare kan få så att säga på köpet; han skulle ha etablerat där i alla fall.

Så är det en mycket intressant sak som föranleder mig att gå vidare i frågandet. Birger Nilsson argumenterar emot styrning av investeringar. Får jag tolka det som att Birger Nilsson som socialdemokrat är anhängare av ett kapitalistiskt näringsliv och menar att detta näringsliv skall behålla sin kapitalistiska struktur i all evighet? På något annat sätt kan man inte logiskt tolka hans enorma avsmak för varje försök att styra kapitalisterna eller införa någon annan vilja i investeringsmönstret än kapitalisternas.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga till herr Nilsson i Östersund: Låt oss vänta med debatten om den regionalpolitiska utvecklingsplaneringen till i höst! Det löftet har jag gett riksdagen i ett tidigare inlägg.

Jordbrukskooperationen tar jag inte upp till debatt. Herr Nilsson får rikta sin fråga till dem det vederbör. Vad gäller jämtlänningarna får de svara för sin del.

Men jag tycker det var intressant som herr Nilsson sade i sitt föregående inlägg, nämligen att vi från centern hatar storstaden. Okay, låt oss gå med på det men samtidigt säga, att om vi hatar storstaden så gör vi det därför att vi älskar människorna i storstaden. Vi vill förbättra miljön för de människor som bor i storstaden, vi vill motverka koncentrationen till storstaden – och därmed vill vi verkligen sätta storstadsmänniskan i centrum.

Sedan förstår jag att herr Nilsson i Östersund inte ville säga så mycket om ortsklassificeringen. Det är ju rätt så ömtålig mark att beträda för honom, och jag är med på att han här får hoppa över det ämnet, så får vi ta den debatten i höst.

I fråga om flyttningsbidragen tog herr Nilsson i Östersund fram vissa procentsiffror och sade att det inte betydde så många procent. Men under år 1970 flyttade man över 5 300 personer med flyttningsbidrag, till Stockholmsregionen därav från mitt eget hemlän 1 173. Det är klart att detta kan vara marginella effekter sett ur utskottets synpunkter. Statistiken gäller i det här fallet enbart antalet arbetslösa som flyttat. Därtill kommer familjemedlemmar till de arbetslösa som har flyttat med denna hjälp. Vi håller fast vid att den enskilda människan skall alltid lämnas skadeslös. De pengar som utgår i dag går inte till företagen – det är alldeles riktigt. Men, herr Nilsson i Östersund, vem är det som betalar, vem är det som ger dessa pengar, när man kompenserar arbetsgivarna, företagen, i de stora överhettade regionerna? Frågan gäller inte de enskilda arbetstagarna – därvidlag är vi överens. Den avgörande frågan är: Vem skall stå för kalkylen? Är det samhället eller företagen?

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande flyttningsbidragen är det utan tvivel så att de har en marginell effekt när det gäller inflyttningen till storstäderna. Men de har en oerhört stor betydelse när det gäller den omflyttning som pågår inom länen – inom allmänna stödområdet och inom skogslänen över huvud taget. Det är ändå inget tvivel om att den som flyttar får vidkännas extra kostnader och bör kompenseras på detta sätt.

Jag skulle vilja ställa frågan: När man från centerpartiet menar att arbetsgivarna skall betala flyttningskostnaderna i en viss riktning och samhället i en annan riktning, hur menar man att detta skall ordnas praktiskt? Skall det ske genom lagstiftning eller på annat sätt?

Under de föregående veckorna har man talat om att vi skulle få en ny regering. Det var mot den bakgrunden som jag uppmanade centerpartiet: Försök att övertyga era borgerliga vänner om nödvändigheten av praktiska åtgärder för att stoppa inflyttningen till storstäderna! Jag tror att det är ett jobb för centerpartiet att genomföra den upplysningskampanjen.

Slutligen vill jag säga till herr Svensson i Malmö att jag anser att vi bör ha en hårdare styrning av investeringarna. Men att därifrån gå över till en totalstyrning av alla investeringar tror jag ändå skapar för mycket

byråkrati och krångel. Herr Svensson skall som f. d. länsplanerare inte ett ögonblick tro att vi hade fått en lokalisering till allmänna stödområdet om vi inte hade bjudit olika förmåner för företagen i form av sysselsättningsstöd, utbildningsstöd och annat. Det är detta som företagen mycket noga registrerar när vi talar med dem om att flytta till stödområdet.

Det är alltså inget tvivel om att de här kapitalinsatserna som samhället gör inom lokaliseringspolitikens ram ändå till väsentlig del medverkar i den styrning mot stödområdet som vi har i praktiken kunnat registrera.

Herr talmannen anmälde att herr Stridsman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Efter de här replikskiftena skall jag bara ta upp ett par konkreta frågor, som behandlas i inrikesutskottets betänkande nr 7, till belysning.

Av de många motioner som utskottet haft att ta ställning till innehåller en del krav på utvidgning av stödområdets geografiska gränser. Som utskottets ordförande sade redan i inledningen av debatten har utskottet avvisat dessa yrkanden med motiveringen att riksdagen redan i höst kommer att pröva regionalpolitiken i hela dess vidd. Vi för vår del har godtagit detta resonemang med undantag för två områden: Avesta-Ludvika planeringsområde i Kopparbergs län och Öland. Jag vill helt kort motivera varför vi gjort dessa undantag och reserverat oss just på de punkterna, trots utskottets positiva skrivning, som herr Nilsson i Östersund nyss talade om.

I reservationen 9 har vi tagit upp frågan om att Avesta och Ludvika planeringsregioner borde inlemmas i stödområdet. Redan när det nya beslutet om stödområdets gränser fattades för två år sedan framhölls det olämpliga i denna gränsdragning, och frågan var också uppe vid fjolårets behandling av regionalpolitiken. Det är alltså en gammal bekant som kommer igen, en gammal tvistefråga, och jag vill därför endast understryka reservanternas uppfattning att i de fall, där det finns klara belägg för att gränsdragningen varit oriktig redan från början, bör man kunna göra förändringar även under pågående försöksperiod. Vi vidhåller alltså vår gamla ståndpunkt i den frågan.

När det gäller utvidgningen av det allmänna stödområdet att omfatta även Öland, som tas upp i reservationen 10, för vi samma principiella resonemang. Som Karl Erik Eriksson nämnde fattade vi i fjol beslut om att inlemma Gotland i stödområdet. Vi anser att även om Öland nu får broförbindelse med fastlandet är förhållandena så likartade för öarna att det motiverar en lika behandling i det här avseendet. Det innebär, förutom de direkta konsekvenserna i fråga om möjligheterna till lokaliseringssöd för Öland, också ett uttalande från riksdagens sida när det gäller att stödja Öland i regionalpolitiskt hänseende. Det är därför vi varit konsekventa och avgivit även denna reservation.

Så vill jag säga ett par ord angående stödåtgärderna i Vindelälvsområdet, som behandlas i reservationen 12.

För oss som var med om beslutet 1967 att Vindelälven inte skulle utbyggas är det här någonting av en samvetsfråga. Jag satt med i allmänna beredningsutskottet då och förberedde ärendet. Riksdagen gjorde ju den gången ett uttalande att i stället för kraftutbyggnaden skulle man ge trakterna vid älven stöd till sysselsättning på annat sätt. Utskottsmajoriteten hänvisar till att turistutredningen nu har lagt fram ett betänkande med förslag om åtgärder för att främja turismen, och det är bra. Men det är nödvändigt att komplettera detta med andra — som det 1967 uttrycktes — ”bestående lokaliseringsspolitiska åtgärder”, och det är detta som inte har blivit gjort på de fem år som gått sedan beslutet fattades. I reservationen yrkas att en speciell arbetsgrupp skall tillsättas som får i uppdrag att lägga fram förslag syftande till att förbättra sysselsättningsförhållandena, kommunikationerna osv. i Vindelälvsområdet. Det är verkligen hög tid att någonting blir gjort. Men ingenting sker ju av sig självt, och därför kanske detta kan vara en möjlighet att få fram förslag till 1973 års värriksdag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 9, 10 och 12.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! I inrikesutskottets betänkande nr 7 behandlas bl. a. motionen 759, som jag tillsammans med några ledamöter av riksdagen har väckt under allmänna motionstiden och vari vi hemställer att riksdagen måtte besluta om en utvidgning av det allmänna stödområdet till att även omfatta Öland. Det är ju en fråga som många tidigare talare i denna debatt också har varit inne på. Även motionen 771 av herr Petersson i Nybro m. fl., vilken rör samma fråga, har behandlats i utskottets betänkande. Man kanske kan tycka att vi hade kunnat få rum med våra namn under samma motion, men det skadar väl inte heller sakfrågan att det har väckts ett par parallella motioner.

Enligt mitt förmenande har Öland alla de kriterier som fordras för att ön skall kunna omfattas av den allmänna stödpolitiken för lokalisering av företag och arbetsplatser. Man kan i det avseendet knappast finna några skillnader mellan Öland och andra delar av landet med svagt näringsliv, och om det finns några skillnader är de huvudsakligen negativa för Ölands del. Vidare är ju Öland omgivet av vatten, och trots att ön har fått en bro — eller får en bro i höst — är Ölands gränser mycket skarpt markerade.

Jag skall inte här lämna någon redogörelse för eller göra någon inventering av alla de omständigheter och förhållanden som har orsakat Ölands nuvarande situation och föranlett den avfolkning som där förekommit. Både jag och andra ledamöter har här i riksdagen vid tidigare tillfällen redogjort för den saken i samband med enkla frågor, interpellationer och motioner väckta i olika sammanhang. Den allmänna bedömningen får tills vidare räcka, att Öland har haft och synes få en fortlöpande avfolkning på grund av den näringsstruktur som råder på ön. Jordbruket är där den dominerande näringen, och moderniseringen inom jordbruket fortgår på samma sätt som i andra jordbruksområden i vårt land, vilket innebär att näringen klarar sig med allt färre utövarer.

Turismen däremot har ökat och ökar. Den tog fart i början på

1930-talet, och sedan dess har trenden för turismen varit uppåtgående. Men jämförd med näringslivet i övrigt är turismen relativt osäker som försörjningsobjekt. Här i Skandinavien är tyvärr klimatet sådant att turistsäsongen blir alldeles för kort, om man inte också har tillgång till fjällområden eller andra områden lämpade för vintersport.

Ett av de mera kända större företagen på Öland, Ytongfabriken i Grönhögen, lade ned driften förra året, och någon ersättningsindustri har ännu inte kommit i dess ställe. Riksdagen beslöt förra året att Gotland skulle föras till det allmänna stödområdet, och herr Nilsson i Östersund har här framhållit att förhållandena för Öland och Gotland är ganska lika. Jag kan hålla med om det i ganska stor utsträckning, men det finns ändå några skillnader. Från befolkningsmässig och näringspolitisk synpunkt är väl de båda öarna ganska lika, men Gotland har ändå en tätort med mellan 18 000 och 19 000 invånare, under det att Ölands tätorter inte kommer upp till mer än ungefär 2 500.

Nu håller som bekant Ölandsbron på att färdigställas, och jag vill uttala min och många ölänningars glädje och tacksamhet över att bron har kommit till stånd. Det var väl tack vare riksdagen som det skedde. Men faran är att en broförbindelse som den här, med det näringspolitiska klimat vi har, inte i och för sig medför de etableringar av arbetsplatser som man skulle önska. Visserligen har brobeslutet allt sedan det kom till stånd medfört en ökad bosättning på Ölandssidan av människor som nu pendlar till arbetsplatserna i Kalmar. Men det vore ännu mer tillfredsställande om man kunde åstadkomma arbetstillfällen också inom de kommunblock som ligger på Öland - att lita till pendling är ju inte helt tillfredsställande.

Jag vill emellertid gärna erkänna att majoriteten i utskottet går mig och mina medmotionärer till mötes och egentligen ger oss rätt i sak. Utskottet har gjort vad vi brukar kalla för en positiv skrivning - det har trots detta avgivits reservationer. Utskottet säger att samma resonemang som utskottet anfört när det gäller vissa delar av Kopparbergs län, nämligen Ludvika- och Avestaregionerna, gäller i fråga om Öland. Utskottsmajoriteten säger: "Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t och vederbörande myndigheter tar till vara alla möjligheter som kan erbjudas att lokalisera bärkraftiga företag till ön. Ölands situation, som otvivelaktigt är besvärlig, får bli föremål för vidare bedömanden i samband med ställningstaganden till Länsprogram 1970." Vi har där ett bevis för att vi med våra motioner inte på något sätt överdrivit denna frågas betydelse.

I sitt principresonemang menar utskottet att stöd för lokalisering bör kunna ges med det nuvarande systemet. Det har också ett flertal statsråd tidigare sagt nere i Kalmar län. Men detta har inte medfört något resultat. Senast denna vinter har vår aktade industriminister, Rune Johansson, på fackliga möten i Mörbylångablocket sagt att Öland bör få statligt stöd för lokalisering. Under detta år har också ett öländskt företag sökt lokaliseringslån för utökning av företaget men fått avslag av arbetsmarknadsstyrelsen och av regeringen. Det kan naturligtvis finnas många skäl till att ett företag inte får sin ansökan beviljad, men i AMS:s beslut sägs det att Öland inte är något stödområde.

Det är alltså angeläget att alla tänkbara åtgärder sätts in för att på ett

eller annat sätt åstadkomma resultat.

Utskottet ger en anvisning om att frågan kommer att behandlas under hösten 1972, då regeringen skulle framlägga en proposition angående regionalpolitiken med förslag och beslut med anledning av Länsprogram 1970. Om nu omröstningen här i dag skulle gå oss emot får vi hoppas att det i höst kan fattas beslut om att Öland får det stöd som krävs för en resultatgivande politik på detta område.

I reservationen 10 yrkas att riksdagen med bifall till motionerna 759 av mig och mina medmotionärer och 771 av herr Petersson i Nybro m. fl. som sin mening uttalar att Öland skall inordnas i det allmänna stödområdet. Vi får hoppas att den uppfattningen kommer att råda när propositionen behandlas i höst.

Enligt vad länsarbetsnämnden uppgivit finns det för dagen inga nya jobb på Öland, och förhoppningarna är heller inte stora att det skall bli något nytillskott.

Herr Nilsson i Östersund säger att problemen i Ölandskommunerna är väl inte värre än på andra håll inom Kalmar län. Men jag vill rätta honom något på den punkten. Kommunblocken på Öland är faktiskt värst utsatta. Jag överser med att herr Nilsson i Östersund kanske inte har möjlighet att bedöma det på så långt avstånd, men så är verkligen förhållandet. Borgholms kommunblock har t. ex. den lägsta medelinkomsten i länet för åren 1967--1970. Det är att märka att medelinkomsten i Kalmar län ligger avsevärt under medelinkomsten i hela riket. En jämförelse mellan Kalmar län och riket i övrigt visar att inkomstskillnaderna har ökat under perioden 1967--1970. Längst ner i tabellen för Kalmar län ligger medelinkomstsiffrorna för Ölandskommunerna. Alla de kriterier som erfordras för att statliga åtgärder skall vidtas finns alltså.

För att bestyrka dessa uppgifter vill jag också redogöra för en tabell över medianinkomsten i kommunblocken i procent av medeltalet för Kalmar län 1970, som har publicerats i vår. Enligt den tabellen ligger kommunblocken på fastlandet på mellan 110 och 80 procent av medelskattekräften i länet under det att kommunblocken på Öland ligger på mellan 70 och 79 procent.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till reservationen 10.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Att det är regionalpolitisk debatt märks genom att Stockholmsbänkarna i dag är absolut tomma. Statsministern, som råkar befinna sig i kammaren just nu, är ett hedrande undantag. Kanske är herrarna och damerna från Stockholm ute och deltar i torgmöten mot utflyttningen från huvudstaden.

Strömmen av människor har annars gått från landsbygd till stad och i synnerhet från norr till söder till ett par tre tätbebyggelser. Utvecklingen under de senaste årtiondena har inneburit en massförflyttning. Strömmen har inte bara bestått av folk som flyttat frivilligt. De flesta har av tvång måst lämna hem och hembygd. Vissa trakter har utarmats, och arbetskraften har i stor utsträckning gått förlorad. Det övriga Sverige har behövt den och dragit nytta av den; så var det åtminstone förr. Men de kommuner som har fått släppa till sin bästa tillgång har sällan fått

kompensation. Strömmen av råvaror från norr har samtidigt fortsatt. Fortfarande förädlas ytterst litet där naturtillgångarna finns.

Man skulle med en generalisering kunna säga att Norrland har exploaterats — dess tillgångar har utnyttjats utan att bosättning och utveckling har prioriterats i de områden där arbetskraft och råvaror har funnits.

Det är inte säkert att Sverige i längden tjänar på detta. Denna olyckliga politik utan långtidsprogram och framtidsforskning har tillåtit det som för stunden varit bekvämast. Men det kommer att visa sig att det är dyrt att driva en politik, som inte syftar till att hålla hela landet befolkat och någorlunda jämställt.

När viss verksamhet inom SJ och televerket har lagts ner, har inte de friställda sysselsatts i bygden, utan dessa människor — en gång statligt anställda — har hänvisats till att söka sin utkomst på annat håll. Det har kostat mycket att omskola och flytta människor. Det kostar också mycket att dirigera verk och annat i motsatt riktning i dag. Jag är rädd för att man kan göra nya misstag, och jag är i stort sett tveksam om det riktiga i att ge stödet till Norrland den utformning som det har för närvarande. För vissa Norrlandskommuner är det nästan katastrofläge. Några människor måste ju alltid stanna kvar, och de har stora problem.

Herr Nilsson i Östersund talade om svårigheterna att skapa balans. Han talade om de styrande marknadskrafterna. Det ligger mycket i det han säger, men utan att i dag söka syndabockar vill jag säga att ansvaret för den politik som förts väl ändå ligger hos den regering som i regel har kallat sig för en stark regering.

Detta i allmänhet.

1970 års riksdagsbeslut var ett steg framåt, och tecknen på att en besinning nu inträtt är många. Jag väntar att den aviserade propositionen i höst skall betyda den avgörande vändpunkten.

Låt mig gå över till att säga några ord om det som närmast föranleder mitt inlägg här i dag.

Strömmen av elektrisk kraft -- nyttig för Sverige -- har gått och går fortfarande norrifrån. Vad har då de bygder som lämnat elkraften fått i ersättning? Man talade under kraftverksbyggenas tid om att detta skulle ge andrum, men att kommunerna längre fram skulle få andra saker som skulle betyda permanent sysselsättning och blomstring. I regel har emellertid ingenting skett. Vi har i några motioner aktualiserat den trakt som inte fick vattenkraftutbyggnad, nämligen Vindelådalen. Hur blir det med den? Herr Nilsson i Östersund sade att Vindelådalen hörde till ett redan prioriterat område. Jag har litet svårt att förstå det. Vi anser att Vindelålsbeslutet var riktigt. Morgondagens människor kommer att vara oss tacksamma för att en av de stora älvarna fick vara kvar så orörd som en älv kan vara efter tusenårig mänsklig bosättning i trakten. Vi vet att en god miljö är ett livsvillkor och att en huvudfråga i dag är hur vi skall kunna bevara något av det som en gång var kännetecknande för vårt land och för Norrland. Men älvdalens invånare, som lever i en trakt där de gamla basnäringarna skogs- och jordbruk dominerat -- näringar som inte är tillräckliga i dag -- väntar på den åtgärd som är avgörande för om bygden skall kunna överleva, nämligen att kommunikationerna ordnas.

Det är ett primärt villkor att området får vägar. Denna *elementära* samhällsservice är ett villkor för att utvecklingen skall kunna gå i rätt riktning. Väg – annars kommer intet nytt. Väg – i annat fall dör eller tvinar det som redan finns.

Kommunerna vid Vindelälven, från Vännäs till Sorsele och Arjeplog, lider av att hela Vindelådalen missgynnats då det gäller kommunikationer. Det har vi pekat på bl. a. i motionen 381. Utskottet skriver, som jag tycker rätt bra, på s. 28 i betänkandet: "Vid behandling i fjol av motioner rörande stöd till Vindelälvsområdet framhöll utskottet att det var medvetet om de sysselsättningsproblem som föreligger – . . . Utskottet ansåg sig kunna utgå från att berörda myndigheter gör vad som är möjligt för att lokalisera bärkraftiga företag till området. Utskottet hänvisade vidare till arbetet inom turistutredningen."

Turistutredningen har lagt fram sitt betänkande. Det talas där om 900 årsarbeten. Jag vill gärna peka på att turismen är viktig, *men* om turismen skall kunna utvecklas måste en väg snarast möjligt byggas i detta område. Om det för tio år sedan hade funnits en ordentlig väg där nu den s. k. vägen med nr 363 går, tror jag att förbättringar redan hade skett. Dröjsmålet har tårt på tålamodet hos traktens folk. Jag hoppas att utskottets förväntningar verkligen visar sig välgrundade.

Jag hade häromkvällen ett samtal med folk från Vännäs blivande storkommun om promemorian "Hushållning med mark och vatten". Den karta som finns där är utförd i en sådan skala att stora områden förefaller helt grönmålade – man får den uppfattningen att det skall vara enbart turism där eller någonting liknande. I sammanhanget tog vi upp de problem som rör Vindelådalen. För trakten finns nu också en bestämmelse om ett förlamande byggförbud på upp till 200 meters bredd vid sidan av Vindelälven. Befolkningen svävar i ovisshet om vad detta förbud innebär; om det skall kvarstå för alltid eller om det bara är en korttidsbestämmelse osv. Det har alltså inte klagjorts för människorna hur det ligger till med den saken, och de säger: Vi fick inte utbyggnaden av Vindelälven, men vi trodde att vi i stället åtminstone skulle kunna få hit en bra turism och få en fin utveckling här, som gjorde att fritidsfolket kom hit. Just nu ser det emellertid besvärligt och alldeles omöjligt ut.

I det läget anser jag att allt måste göras för att ge Vindelådalen en utmärkt väg. Jag yrkar därför bifall till reservationerna 1 och 12.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund har redogjort för utskottsmajoritetens synpunkter och bemött de reservationsyrkanden som föreligger. Jag skall därför endast ta upp en del av frågeställningarna i samband med regionalpolitiken.

Det är naturligtvis glädjande att tilltron till statens möjligheter att lösa näringslivsproblemen har vuxit sig allt starkare inom samtliga partier. Den allmänna uppslutningen kring de regionalpolitiska frågorna och intresset för ett starkt statligt engagemang avspeglas i motioner och reservationer. De två borgerliga partier som mer eller mindre motarbetade tillsättandet av den första lokaliseringsutredningen och som också ställde sig tveksamma när det gällde att anta det lokaliseringspolitiska förslaget år 1964

tycks nu ha kommit över det mesta av fördomarna. Det är naturligtvis förträffligt att samtliga borgerliga partier ställer sig bakom kravet på lokaliseringspolitiska insatser och säger sig stödja uppfattningen att det behöver föras en målmedveten regionalpolitik. Kan de sedan också biträda oss i uppfattningen att staten måste ha resurser för att lyckas med detta, är allting gott och väl; men tyvärr brukar det höras andra tongångar från borgerligheten när det blir fråga om att skaffa fram medlen.

Moderaterna t. ex. anför i sin stora partimotion att regionalpolitiken bör leda utvecklingen i sådana banor, att näringslivets strukturomvandling i framtiden inte behöver åtföljas av massomflyttningar och att möjligheterna att ge en tillfredsställande service åt alla människor förbättras. Detta innebär att man bör söka bygga upp en allsidig regional arbetsmarknad, där olika typer av näringslivs- och samhällsaktiviteter finns representerade. Vad näringslivet beträffar räcker det emellertid inte med enbart den tillverkande funktionen. Även kvalificerad produktutveckling, marknadsföring och administration bör finnas representerad. Vidare måste en tillfredsställande offentlig och enskild service finnas.

Detta låter ju bra, men jag tycker att man då också måste slå fast att om staten skall medverka till uppnåendet av en sådan målsättning, som i och för sig ansluter till allmänt vedertagna regionalpolitiska grundsatser, krävs det också resurser. Det skulle vara mycket klädsamt för moderaterna om de någon gång berörde *den* sidan av problematiken i stället för att så energiskt tala om statens slöseri i så gott som alla sammanhang, vilket de ju gör, ofta påhejade av mittenpartierna. Det skulle vara av intresse – och likaså klädsamt – om samtliga borgerliga partier någon gång ville erkänna att det privata näringslivet knappast har visat särskilt stort intresse för regionalpolitiken och inte heller i någon högre grad på eget initiativ har medverkat till en bättre regional balans. Det privata näringslivet har sannerligen, enligt min uppfattning, också sin skuld i det förhållandet att vi har en stark koncentration och överhettning i vissa orter och regioner liksom i att det i vårt land finns orter och hela regioner med ensidigt näringsliv. Det har inte varit ovanligt att ett företag haft allt inflytande i orten genom att det har ägt marken, bostäderna, kraftproduktionen osv. Genom detta har man också kunnat lägga en förlamande hand över utvecklingen och inte släppt fram andra företag, som skulle kunna konkurrera om arbetskraften.

Tyvärr kritiseras aldrig sådana förhållanden från borgerligt håll. I stället litar man på att statsmakterna skall kratsa kastanjerna ur elden – herr Nordgren och herr Nilsson i Agnäs har varit inne på detta i dag.

Folkpartiet har också tagit upp de regionalpolitiska frågorna i en mångordig men ganska allmänt hållen partimotion. Av de båda åtminstone radantalsmässigt stora partimotionerna återstår inför dagens behandling ingenting märkvärdigare än den reservation som återfinns under punkten 1 och som huvudsakligen utmynnar i att man i ökad utsträckning vill ha generella åtgärder för att, som man uttrycker det, främja ett företagsvänligt klimat i de sysselsättningssvaga regionerna. Man kan konstatera att berget således födde en råtta!

Man måste också fråga sig, om man genom en sådan uttunning av de

tillgängliga resurserna som en övergång till mer generella åtgärder skulle komma att innebära verkligen kan påverka den regionala obalansen och skapa den bättre balans mellan olika regioner som de flesta säger sig ha intresse av att åstadkomma. Det bör väl i stället framstå som ganska självklart att ju mer koncentrerat resurserna satsas på områden som har en besvärlig situation och på sådan verksamhet som har stor betydelse från sysselsättningssynpunkt desto bättre blir resultatet.

De två partiernas ensidiga krav på generella åtgärder har ju inte heller fått stöd från centerpartiet. Det är således inte så helt med känslorna de borgerliga partierna emellan i de regionalpolitiska frågorna, vilket kanske bäst bevisas av att av de nio borgerliga reservationerna som föreligger har man enat sig om endast tre, medan mittenbröderna har förenats i ytterligare en reservation. Centern står således ensam för 5 reservationer.

Centerreservationerna ger också belägg för att centern alltmer målmedvetet försöker föra en profilpolitik när det gäller de regionala frågorna. Det hedrar de båda andra partierna att de inte är villiga att följa med hur långt ut i buskarna som helst.

Centern fortsätter att maniskt bita sig fast i ordet decentralisering, och lika ensidigt försöker man upprätthålla myten från 1964 om att målsättningen bör vara att skapa och upprätthålla ett nät av livskraftiga tätorter över hela landet. Lika litet nu som i det förgångna vill man dock precisera vad det är som skiljer mellan de riktlinjer vi arbetar efter och de linjer centern säger sig företräda.

Det blir inte klarare om man tar del av reservationerna om ortsklassificering och storstadsproblemen eller av partimotionerna. I motionen 1376 tar man avstånd från den ortsklassificeringsskiss som utarbetats av en arbetsgrupp inom departementet. Man anser nämligen att en satsning på regioncentra med cirka 100 000 invånare inom tre mils avstånd kommer att innebära att vi får nya storstäder av typen Stockholm, Göteborg och Malmö. Man menar att arbetsgruppen lika gärna kunnat välja 50 000 som utgångspunkt, varefter man kommer fram till att redan 30 000 invånare ger underlag för att hålla den service som flertalet efterfrågar.

Efter detta resonemang kommer man så småningom fram till att insatserna bör koncentreras på att ge ett flertal mindre orter ökad växtkraft och att klassificeringssystemet bör inriktas på att ge alla kommuner ett differentierat näringsliv. Nu kan man naturligtvis alltid diskutera vad ett differentierat näringsliv är, men av särskilt intresse hade det varit om centern talat om hur detta skall gå till. Vi har ju trots allt begränsade resurser att satsa.

Så kommer centern fram till att man vill avföra ortstypen storstadsalternativ från ortsklassificeringen. Med tanke på det resonemang man för kan jag för min del inte förstå varför man inte löper linan ut och föreslår att samtliga begrepp skall avföras ur resonemangen. Det kan väl inte vara någon mening att hålla på några ortskriterier om man som centern inte vill prioritera några orter utan i stället strö ut resurserna i små portioner över varje kommun.

Sedan återstår att fråga, om centern egentligen menar någonting med talet om att storstadstillväxten måste dämpas, dvs. expansionen i de tre

största städerna. Skall vi verkligen ha en chans att åstadkomma detta, måste vi också ha godtagbara alternativ att presentera de företag och verksamheter som vi vill skall flytta ut och som vi vill skall välja andra orter för nyetablering. Hur svårt det är att konkurrera med storstäderna om verksamheter bevisas kanske allra bäst av det motstånd som utflyttning av statlig verksamhet från Stockholm har mött på många håll – det har ju nämnts förut här i dag.

Ortsklassificeringsfrågan kommer upp i samband med behandlingen av höstens proposition, och det finns därför ingen anledning att fördjupa sig i den redan i dag. Men jag tycker ändå att målsättningen, som den kom till uttryck i 1971 års betänkande, att det krävs en viss storleksordning på de orter som skall utgöra alternativ till de tre storstäderna, bör anses gälla fortfarande. Det kan också vara ett verksamt medel att uppnå en bättre balans mellan landets olika regioner. Så långt borde även centern enligt min uppfattning kunna sträcka sig, att man erkänner värdet av ett tillräckligt stort och välutrustat centrum i varje region. Hur skall man kunna skapa bättre och mer likvärdiga förhållanden i regionerna eller länen, om man inte ens vill vara med och satsa på en ordentligt differentierad centralort i varje region?

Om centern menar någonting med det man anför i reservationen om storstäderna, borde man verkligen vara intresserad av ortsalternativ till Stockholm, Göteborg och Malmö. Dessutom borde man inse att tillskapandet av ännu mer välutvecklade regionalcentra ger den bästa förutsättningen för att arbetskraften skall slippa flytta från länet – den kan flytta inom den egna regionen i stället, eftersom det finns arbetstillfällen, och det är ju trots allt mycket mindre besvärande för de flesta än att behöva bryta upp och byta miljö helt och hållet.

När det gäller frågan om utredning av storstadsproblematiken kan man konstatera att vi redan har tillräckligt med utredningsverksamhet, bl. a. genom ERU, och att man knappast skulle nå så särskilt långt genom den utredning som centern begär. Det finns problem i storstäderna lika väl som i andra orter, och dem får man försöka lösa så långt det är möjligt.

Jag vill också säga till herr Stridsman att även om det nu är etthundratolfte gången som frågan kommer upp, tycks det faktiskt finnas fördelar även i storstäderna. Det är många som har upptäckt dem, inte minst centern närstående organisationer. Jag tänker på jordbrukets föreningsrörelse, som sannerligen biter sig fast i storstadskoncentrationerna och fortsätter sin nyetablering bl. a. i Stockholm och Malmö. Det är kanske trots allt någon skillnad när centern ropar under almarna och när centern prasslar ute i buskarna. I det senare fallet får man lätt den föreställningen att centern vill tvångsförflytta en större del av befolkningen exempelvis från Stockholm och att man vill stoppa all inflyttning, men när allt kommer omkring tycks man själv trivas rätt bra i storstäderna. I reservationerna talas det ju också bara om att "dämpa" storstadstillväxten. Är det endast detta man åsyftar, föreligger det inte några större meningsskiljaktigheter, eftersom vårt parti mycket klart har uttalat att vi vill försöka åstadkomma detta. Då tycker jag också det är ganska onödiga reservationer som centern avger i detta sammanhang.

Herr Nilsson i Östersund har redogjort för frågan om en utvidgning av

stödombudets avgränsning, och jag behöver väl egentligen inte ta upp den frågan i detta sammanhang. Vi har framför allt framhållit att det inte finns skäl till förändringar under löpande period och inför den aviserade propositionen som skall komma i höst. Detsamma gäller Vindelälvsfrågan – också där har herr Nilsson i Östersund besvarat de frågor som herr Rimås och herr Nilsson i Agnäs framställde. Jag skall nöja mig med att erinra om att vi avvaktar höstens förslag och därför tycker att det inte finns några skäl att vid den här tidpunkten binda sig för nya åtaganden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kanske först skulle göra ett förtydligande för herr Nilsson i Östersund när det gäller flyttningsbidragen. Herr Nilsson i Östersund och jag är nog helt inne på samma linje, att flyttningsbidragen är bra när det gäller flyttning inom hemlänet – särskilt i skogslänen. På den punkten finns det alltså ingen skillnad i uppfattningarna.

Låt mig sedan kommentera några av de frågor som fru Hörnlund tog upp!

Jag kan gärna instämma i att de privata företagen kanske inte alltid har gjort så mycket som man skulle önska. Utan den statliga företagsamheten skulle mitt eget hemlän inte ha sett ut som det ser ut i dag. Jag vill gärna understryka att de statliga företagen har betytt kolossalt mycket för sysselsättningen.

Jag kan däremot inte längre hålla med fru Hörnlund när hon kommer in på ortsklassificeringen. Vi står här på fast mark. Vi har precis samma inställning som Svenska kommunförbundet. När Kommunförbundet kritiskt har studerat förslaget från arbetsgruppen i inrikesdepartementet tror jag inte att man i förväg haft någon ambition att avstyrka förslaget, utan man har bedömt det från helt sakliga synpunkter. Man säger nej till förslaget.

Vi har ingenting emot att länscentra byggs ut – det är en självklarhet, och vi har heller aldrig sagt någonting annat. Det kan emellertid inte vara riktigt att koncentrera insatserna på ett litet antal orter, kanske högst ett tiotal i hela landet. Det kan inte vara någon jämlikhet, fru Hörnlund, att ge ännu mer åt dem som redan har mycket och inte ge någonting alls åt dem som har litet.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Får jag börja med att tacka fru Hörnlund för att hon läste upp ett längre stycke ur vår partimotion än jag tog mig tid att göra. Jag hoppas att fru Hörnlund också har tagit intryck av det hon läste och konstaterat att vi inte vill begränsa utvecklingen utan verkligen vill stimulera och underhålla näringslivets utveckling i *hela* landet.

Att jag begärde ordet berodde emellertid egentligen på att fru Hörnlund ville göra gällande att våra krav var ensidigt inriktade på generella åtgärder. Det har vi absolut inte sagt, vare sig från moderata samlingspartiet eller från övriga borgerliga partier. Kraven är inte ensidiga, men en förutsättning för att man skall nå ett gott resultat är att

såväl befintliga som nyetablerade företag har möjlighet att utveckla sig, och det kan inte ske annat än genom generella åtgärder som stimulerar företagens utvecklingsmöjligheter. Vi har ingenting emot selektiva åtgärder, men jag tror faktiskt att det viktigaste är att man stöttar upp näringslivet över hela fältet och inte bara på vissa punkter.

Jag vill säga till fru Hörnlund att jag tror också att det är angeläget att vi har vissa statliga företag, men erfarenheten av dem är som bekant inte den allra bästa. Jag tror att det behövs ett gott samspel mellan samtliga inom näringslivet verksamma krafter för att vi skall nå ett tillfredsställande resultat. Det kan vi göra om vi hjälps åt och sätter in generella åtgärder som leder till ett näringslivsklimat som stimulerar till utveckling.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Nordgren vill jag säga att jag i detta sammanhang inte diskuterade var någonstans geografiskt ni vill sätta in resurserna. Jag tog i stället upp att ni nu tacksamt tar emot det statliga stöd som tillkommit för att staten skall kunna kratsa kastanjerna ur elden där det privata näringslivet misslyckats. Ni bör då också klart medge att staten behöver resurser för att kunna klara regionalpolitiska frågor.

Herr Nordgren sade vidare att erfarenheterna av statliga företag inte är så goda. Det råder tydligen delade meningar inom borgerligheten även i det avseendet. Herr Stridsman erkände, om jag fattade honom rätt, att det var de statliga insatserna som hade räddat Norrland.

Herr Stridsman återopade i frågan om ortsklassificeringen Kommunförbundets remissyttrande. Med samma rätt skulle jag kunna återropa LO, Svenska arbetsgivareföreningen, Industriförbundet och en rad andra organ som vill ha ett ortsklassificeringssystem; TCO har t. ex. sagt att man vill ha en större rörlighet och att det därför behövs ett bättre flyttningsstöd. Det råder tydligen olika uppfattningar även i denna fråga.

Herr Stridsman säger att han står på fast mark när det gäller ortsklassificeringsfrågorna och storstadsfrågorna och att man inom centern inte sagt att man inte vill ha länscentra. Men detta framgår inte av vad centerns företrädare sagt här i dag och inte ens av er reservation. Det är ju ändå kommunerna ni talar om i detta sammanhang - det sägs ingenting om regionalcentra.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hörnlund säger att staten skall ha resurser. Ja, det är just vad staten behöver. Men det förutsätter ett näringslivsklimat som ger näringslivet möjligheter att utvecklas. Först då får vi vinstgivande företag, och först då får staten de resurser som behövs.

Fru Hörnlund sade vidare att staten får kratsa kastanjerna ur elden åt olika företag. Ja, fru Hörnlund, många företag kan misslyckas - det är jag den förste att erkänna - i ett besvärligt näringslivsklimat. Även statliga företag har misslyckats, och vi har också där måst hjälpa till att kratsa kastanjerna ur elden. Skall det bli ett resultat måste vi ha ett klimat där företagen - både statliga, där sådana behövs, och framför allt privata - har möjligheter att utvecklas och konkurrera såväl inom landet som på den utländska marknaden. Då kan vi uppnå resultat, och då kan staten få resurser för en fortsatt utveckling.

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

*Ang. styrningen av
företagsetableringar*

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! De av fru Hörnlund uppräknade remissorganen har samtliga stor betydelse. Men när det gäller ortsklassificeringen tror jag inte att något av remissorganen väger så tungt som Svenska kommunförbundet -- det är ju kommunerna som närmast berörs av dessa frågor.

Sedan vill jag fråga fru Hörnlund om inte länscentra i dag är detsamma som kommuner. Luleå, som i dag är en kommun, är ett länscentrum. När vi talar om kommuner, så är också alla länscentra med.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag märker att herr Stridsman försöker blanda bort begreppen när jag kräver ett konkret svar på frågan om han vill vara med och prioritera länscentra eller regionalcentra. Jag tror inte att någon i detta sammanhang uppskattar denna sammanblandning av kommunbegreppen.

Sedan vill jag bara konstatera att det är intressant att höra att även herr Nordgren kan erkänna att också privata företag kan misslyckas.

Herr inrikesministern HOLMQVIST, som meddelat att han i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara herr *Stridsmans* (c) den 22 mars framställda interpellation, nr 99, angående styrningen av företagsetableringar, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Stridsman har frågat mig *dels* om jag anser att arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsdelegation under sitt första verksamhetsår kunnat påverka företagets val av etableringsort i någon nämnvärd omfattning, *dels* om jag anser att samrådet i dess nuvarande form är ett tillräckligt styrinstrument för att dämpa storstadstillväxten *och dels* om jag är beredd att ge samrådsmyndigheten vidgade befogenheter i vad gäller styrning av etableringsverksamheten.

Lokaliseringssamrådet har tillämpats sedan den 1 april 1971 i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna. Enligt vad jag inhämtat från arbetsmarknadsstyrelsen har antalet slutbehandlade samrådsärenden fram till den 1 mars 1972 varit 186. I två fall har samrådet lett till att företag har beslutat lokalisera verksamheten utanför samrådsregionerna. Samma resultat har uppnåtts efter diskussioner med ytterligare två företag, som inte har gett in formell anmälan om samråd.

Den omfördelande effekten av samrådet har sålunda hittills varit begränsad. Jag vill emellertid erinra om att det allmänna konjunkturläget har varit dämpat under hela den tid samrådsförfarandet har varit i bruk. Detta har sannolikt inverkat negativt både på företagets allmänna expansionsbenägenhet och på deras flyttningsbenägenhet. Hittills har sålunda inte något fall av nyetablering av verksamhet i de tre storstadsregionerna varit föremål för samråd. Samtliga hittills handlagda samrådsärenden har avsett ersättningsbyggnader eller till- och ombyggnader av befintliga anläggningar.

Med hänsyn till dessa omständigheter och med tanke på den relativt korta tid som lokaliseringssamrådet har varit i kraft är det ännu för tidigt att avge något slutgiltigt omdöme om samrådsförfarandets ändamålsenlighet. Regeringen har emellertid sin uppmärksamhet riktad på frågan. Inom

inrikesdepartementet pågår för närvarande en allmän översyn av medlen i den regionala politiken. I samband härmed kommer regeringen också att överväga vilka ytterligare åtgärder som behövs för att förverkliga de syften som har legat bakom införandet av samrådsförfarandet.

Herr talman! Jag hade tänkt att i detta sammanhang också anföra några synpunkter på de reservationer som fogats till utskottsbetänkandet. Som herr Stridsman sade i ett replikskifte med, vill jag minnas, herr Nilsson i Östersund kan emellertid denna diskussion lämpligen anstå till hösten. Jag vill bara konstatera att den reflexionen borde man kanske ha gjort innan man skrev dessa reservationer. Jag kan inte se det på annat sätt än att man känt lust att redan i förväg, dvs. långt innan det var nödvändigt, deklarerat sin ståndpunkt. Det har skett på ett material som jag tycker inte behöver tillmätas avgörande betydelse i detta sammanhang; det är expertuttalanden av olika slag och promemorior, framlagda som arbetsmaterial, som man gjort en onödigt stor sak av och blåst upp till principiella ställningstaganden.

Jag tror alltså att det kan vara välbetänkt att vi låter denna diskussion anstå till hösten då det presenterats ett fullödigt program. Med hänsyn till den långa talarlistan har jag alltså kommit fram till att det finns goda skäl att skjuta upp den debatten till höstriktsdagen när vi har ett bättre underlag för vårt meningsutbyte i dessa frågor.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först tacka inrikesministern för svaret på min interpellation. Jag hade i interpellationen ställt tre frågor. Den första gällde om lokaliseringsdelegationen under sitt första verksamhetsår i någon nämnvärd omfattning kunnat påverka företagens val av etableringsort.

Av interpellationssvaret framgår att under de 11 månader som lokaliseringssamrådet tillämpats har 186 samrådsärenden slutbehandlats. I endast två fall har samrådet lett till att företag har beslutat lokalisera verksamheten utanför de tre största storstadsregionerna. Inrikesministern erkänner att effekten hittills varit begränsad. Det är att vara försiktig i överkant. Jag tycker att statsrådet i interpellationssvaret åtminstone kunnat kosta på sig att erkänna att effekten hittills varit mycket begränsad. I praktiken är de uppnådda resultaten av samrådsförfarandet det magraste man över huvud taget kan tänka sig. Det går knappast att få det sämre.

Jag kan gärna hålla med inrikesministern i hans synpunkt att det är troligt att det dämpade konjunkturläget kunnat medverka till det negativa resultatet av samrådsförfarandet.

En intressant uppgift i svaret är att samråden inte i något fall berört nyetablering. Samtliga hittills handlagda samrådsärenden har avsett ersättningsbyggnader eller till- och ombyggnader av befintliga anläggningar. I detta fall har hittills också det allmänna konjunkturläget inverkat dämpande. Men då ställer jag frågan: Vad hade inträffat om vi

haft ett omvänt förhållande i landet, en högkonjunktur? Låt oss anta att företagens investeringsvilja och viljan att etablera i Stockholms-, Göteborgs- eller Malmöregionen varit stora. Tror inrikesministern att det under sådana förhållanden med nuvarande tillämpning av lokaliserings-samråden hade blivit ett annat resultat än det statsrådet redovisar i interpellationssvaret? Samrådsbestämmelserna är ju sådana att varje företag redan på förhand vet att samrådsförfarandet i sin nuvarande utformning inte kan påverka företagens lokalisering.

Med detta som bakgrund kan det vara intressant att ta del av vad statsrådet svarat på dels min andra fråga, huruvida samrådet i dess nuvarande form är ett tillräckligt styrinstrument för att dämpa storstadstillsväxten, dels min tredje fråga, om statsrådet är beredd att ge samrådsmyndigheten vidgade befogenheter.

Statsrådet ger ett något undvikande svar; inrikesministern vill inte ge ett konkret omdöme om det räcker med det nuvarande samrådsförfarandet.

När beslutet om lokaliseringsområdet togs i riksdagen hösten 1970 ansåg statsrådet att detta fick ses som en försöksverksamhet vars effekter i olika avseenden måste följas upp. Visar inte nu 11 månaders resultat redan tillräckligt? Det finns skäl att överväga andra former för att påverka företagens lokaliseringsbeslut. Ett litet löfte om omprövning av samrådsförfarandets ändamålsenlighet finns inklämt i interpellations-svaret, nämligen när inrikesministern säger att regeringens uppmärksamhet är inriktad på frågan och att det övervägs vilka ytterligare åtgärder som behövs. Jag tackar för det beskedet och lovar att ta fasta på det. Frågan är bara, herr statsråd, när dessa nya åtgärder kan väntas bli presenterade för riksdagen.

Låt mig avslutningsvis kommentera vad statsrådet Holmqvist sade om våra reservationer till inrikesutskottets betänkande nr 7. Det är alldeles riktigt som jag sade i mitt första inlägg att vi i år inte har väckt partimotioner som berör den regionalpolitiska utvecklingsplaneringen. Vi har sagt att dessa motioner kan anstå till hösten när vi får propositionen. Frågan om den föreslagna ortsklassificeringen ligger emellertid något vid sidan om den stora frågan om regionalpolitikens målinriktning.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det skulle knappast krävas något inlägg från min sida. Jag lockar nu upp herr Stridsman en gång till — han har ju haft tillfälle att komma tillbaka många gånger under förmiddagens debatt.

Jag kan inte tolka hans inlägg på annat sätt än att han tydligen inte har förstått vad jag sagt i mitt svar. Han gör vissa värderingar och säger att "inrikesministern erkänner", "det finns inklämt i svaret" osv. Detta är herr Stridsmans egen uppfattning. Jag tror att var och en som har hört svaret inte hade några svårigheter att förstå att jag syftade på att vi i höst kommer tillbaka till dessa frågor när vi skall ta upp den regionalpolitiska debatten.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara upprepa vad jag sade i slutet av mitt inlägg. Jag tackade inrikesministern för beskedet att komma igen i höst, och jag lovade att ta fasta på det.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag skall göra en kort kommentar till motionen 374 som undertecknats av folkpartiets sex företrädare från Göteborgs stad och som berör några aktuella arbetsmarknadsproblem i Göteborgsregionen. I de regionalpolitiska debatterna har företrädare för storstadsområdena deltagit rätt sparsamt, och man har väl i allmänhet passerat förbi storstadsområdenas problem genom att generellt karakterisera dem som "överhettade".

Vår motion utgår från en undersökning som har gjorts av stadskontoret i Göteborg och som visar att under första hälften av 1960-talet rådde inom Göteborgsregionen en överefterfrågan på arbetskraft. Från omkring 1966 har situationen radikalt förändrats, och det är bara på några få speciella yrkesområden som det i dag finns en överefterfrågan – det gäller verkstadsmekaniker, svetsare och plåtslagare. På alla andra sektorer råder antingen balans eller ett underskott på efterfrågan av arbetskraft.

Denna bild av förhållandena inom Göteborgsregionen kontrasterar starkt mot förhållandena inom Storstockholmsregionen, där bilden i stort sett är den motsatta. Där har man ett underskott när det gäller sysselsättningstillfällen inom tung verkstadsindustri. Detta belyser svårigheten att i just detta avseende teckna en generell bild av storstadsområdena. För Göteborgsregionens del har dessa omständigheter lett till en relativt sett snabbare ökning av arbetslösheten än i landet i dess helhet. De här redovisade förhållandena leder undersökarna till följande slutsats: "Karakteristiken av Göteborgsregionen som en ur arbetsmarknads-synpunkt överhettad region torde av vad som ovan anförts vara alltför onyanserad." Det kan tilläggas att den ojämna struktur på arbetsmarknaden som finns inom Göteborgsregionen har lett till en förhållandevis låg förvärvsfrekvens bland kvinnor. I vår motion nämner vi att en annorlunda struktur på näringslivet skulle ha kunnat ge ytterligare 10 000 arbetstillfällen på områden där kvinnor företrädesvis är sysselsatta.

Herr talman! Vår avsikt med motionen var att dessa fakta skulle kunna läggas till grund för arbetet inom samrådsdelegationen för lokaliseringsfrågor. Vi konstaterar att både chefen för arbetsmarknadsstyrelsen och inrikesministern har godtagit den bild av arbetsmarknads-situationen inom regionen som jag här har tecknat och som innebär att Göteborg inte kan betecknas som en överhettad region.

Låt mig i detta sammanhang bara helt kort avslutningsvis lägga till att jag tror att det är väsentligt att bromsa storstadsregionernas tillväxt. Jag har i min egen hemort verkat för en bromsning av storstadsexpansionen. Men jag tror också att det är en fara att låta en expansionsnegativ attityd innebära att man är tillfreds med arbetsmarknadssituationen i dess helhet inom storstadsområdena. Även om vi inte bör göra storstads-

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

*Ang. styrningen av
företagsetableringar*

regionerna större, bör vi heller inte tveka att göra dem bättre. För att kunna göra dem bättre krävs en korrekt verklighetsbild. Vi har genom vår motion försökt ge vårt bidrag till en korrekt verklighetsbild av situationen inom storstadsregionen Göteborg.

Jag ber härmed att få yrka bifall till motionen 374.

I detta anförande instämde herr Gustafson i Göteborg (fp).

Herr KARLSSON i Mariefred (c):

Herr talman! Utskottet har konstaterat, att de förslag om nya och kraftigare styrmedel för att dämpa storstadstillväxten som bl. a. framläggs i motionen 1386 av herr Sundkvist och mig är exempel på sådana frågor som för närvarande torde prövas av Kungl. Maj:t i samband med utformningen av medlen för den framtida regionalpolitiken. Utskottet väntar sig också, att den av oss upptagna frågan om storstädernas negativa tryck på omgivningen skall bli belyst genom den väntade propositionen om det regionalpolitiska handlingsprogrammet. I och för sig är det ett konstaterande, som det är tillfredsställande att kunna notera liksom att det tycks råda enighet om målsättningen att genom en dämpad storstadstillväxt skapa ökad jämlikhet mellan människor i olika regioner.

Jag anser i likhet med herr Nilsson i Tvärålund m. fl. i reservationen 7 till utskottsbetänkandet, att de hittillsvarande resultaten av de åtgärder som vidtagits har varit så otillfredsställande att ytterligare åtgärder bör övervägas i en lokaliseringsspolitisk storstadsutredning och att i avbidan på resultatet av denna redan nästa budgetår en försöksverksamhet bör igångsättas med åtgärder av antytt slag. Det finns anledning understryka, att konkreta åtgärder måste vidtas snarast.

Herr Stridsman har berört utgångspunkten för de föreslagna regleringsåtgärderna med hänsyn till miljöproblemet i storstaden och omtanken om människorna. Det finns ingen anledning för mig att ytterligare ta upp detta. Jag kan bara instämma i herr Molins konstaterande här nyss, att det gäller att också för storstadens människor skapa bättre miljö. Jag vill för min del endast peka på de kostnader koncentrationen för med sig — kostnader som måste betalas — för överexploateringen, för den standard som storstadsboendet innebär och kostnader i uttunningsområdena.

I stället vill jag göra några reflexioner till vad herr Sundkvist och jag kallar det negativa tryck som storstäderna utövar på omgivningen. I motionen har vi konstaterat, att under år 1971 över 1 500 arbetstillfällen gått förlorade i Eskilstuna, en kommun som åtminstone i vissa delar influeras av koncentrationen till Storstockholmsområdet. Jag är naturligtvis medveten om de speciella förhållanden beträffande näringslivet i Eskilstuna och vissa andra delar av Sörmland som debatterades här i kammaren i slutet av april i anslutning till en interpellation. Det är emellertid inte endast omstruktureringsproblem som gör sig gällande. I en annan motion, också behandlad i det föreliggande betänkandet, påpekas att det finns tecken på att ungdomen i vissa delar av länet flyr detsamma därför att det finns för få arbetstillfällen för välutbildade. Stockholm, sägs det i denna socialdemokratiska motion, utövar en särskild attraktionskraft med en arbetsmarknad med välbetalda arbeten inom admini-

stration, fria yrken etc. Det är således inte bara herr Sundkvist och jag som har upptäckt problemet med storstadsskuggan.

Låt mig också erinra om att närheten till storstadsregionen kan få sådana följder att företag som är etablerade – och som behövs för sysselsättningen – i anslutning till statliga åtgärder flyttar ut. Det är uppenbart åtminstone för mig att närheten – den relativa närheten – till storstadsområdet får till följd att man lätt nonchalerar den uttunning som blir ett resultat av insugningen mot centrum i storstadsområdet.

Försiktigt har länsstyrelsen i Södermanlands län i Länsprogram 1970 uttryckt detta på följande sätt: "För länets del har emellertid hittills närheten till storstadsregionen ej medfört de fördelar som vore motive-rade enbart mot bakgrund av storleken hos vissa regioner." Jag är frestad att säga, att storleken av en storstadsbildning har i proportion därtill ökande negativa följder för omgivningen. Det gäller inte minst det tryck i fråga om omgivningens betydelse som utflykts- och rekreationsområden som storstaden utövar. Det gäller fritidsbebyggelsen, det gäller det rörliga friluftslivet. Med all rätt växer sig behovet av fritidsområden på nära avstånd från storstaden starkare. Samtidigt har industrilokalisering, service och administration en tendens att dra sig in mot centrum. Visserligen tycks nu en stad som Eskilstuna få med av den administrativa kakan, och det är tacknämligt med hänsyn till länet och till stadens särskilda struktur. Men det räcker inte med detta för att avhjälpa vad vi vill kalla skuggproblemen. Det måste till annat för en bygd än att tjänstgöra som avlastningsområde för storstadens fritidsbehov. Avlastningsområdet måste få betyda någonting annat: avlastning av verksamhetsgrenar av betydelse.

Det är enligt min uppfattning, herr talman, nödvändigt att de här problemen snarast uppmärksammas. Det är fortfarande enligt min uppfattning nödvändigt, att samhällets inflytande på den pågående koncentrationsprocessen blir starkare.

Jag nöjer mig, herr talman, med att yrka bifall till reservationen 7 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c):

Herr talman! Även jag skulle vilja understryka - vilket någon tidigare talare har gjort – att den stora debatten i de här frågorna naturligtvis bör föras under höstriktsdagen, när vi har ett helt annat underlag. Låt mig emellertid göra några reflexioner med anledning av två reservationer till utskottsbetänkandet.

Omflyttning av människor i detta land har först genom utlokaliseringen från Stockholm blivit något av "snyftpropaganda". När under en lång tidsperiod tiotusentals norrlänningar fått lämna sina hembygder har detta visserligen lett till "skri från vildmarken" men i övrigt knappast fått den allmänna opinionen att reagera.

För att åstadkomma regional balans har centern konsekvent hävdad att regionalpolitikens handlingslinje inte skall vara att flytta människor utan att lokalisera näringsliv till landets olika delar. Den kraftiga satsningen på flyttning av arbetskraft från norr till söder som skett har inte minst för Norrlandslänen nu lett till ett förhållande som motiverar att landsdelen

får tillbaka något av vad vi förlorat av arbetskraft.

Utifrån dessa förhållanden har jag och några partikamrater också i år väckt en motion angående förändringar i bestämmelserna om flyttningsstöd. Vi vill att det i ökad utsträckning skall bli möjligt att ge flyttningsstöd till arbetskraft som återvänder till stödområdet för att där sysselsättas i dit lokaliserade företag. För närvarande är det endast vissa nyckelbefattningar som kan erhålla utgående stöd.

Det har visat sig vara ganska stora initialsvårigheter att starta större företag i stödområdena på grund av svårigheten att redan från början få tillräckligt stor kärna av arbetskraft för att kunna påbörja en produktion. Arbetskraft finns på orten, men den måste omskolas och intrimmas. Detta tar lång tid. Ledig arbetskraft med lämplig yrkesutbildning finns inte i större omfattning på platsen; den har ju inte kunnat vänta på en osäker lokalisering utan sökt arbete där sysselsättning funnits.

Utskottet har i sin avslagsmotivering ansett att man inte bör vidga de här möjligheterna till att i princip bli generella. Jag menar att det vore rättfärdigt att inte förbehålla flyttningsstödet till särskilt kvalificerade befattningshavare. I reservationen 8 har centern och folkpartiet följt upp motionsyrkandet. Reservationen understryker att många som ofta mot sin vilja fått flytta med flyttningsbidrag från lokaliseringsområde till industrier i andra delar av landet önskar flytta tillbaka till hemregionen i det fall de kan få arbete. Om detta kunde underlättas med en vidgning av flyttningsstödet så skulle det betyda en stimulans till lokaliseringspolitiska initiativ. Det skulle vara en åtgärd som kunde ge åtskilligt i form av positiva resultat. Detta om reservationen 8.

Vissa av de föregående talarna, bl. a. herr Nilsson i Östersund, har berört reservationen 12 beträffande åtgärder i Vindelälvsområdet m. m. Bevarandet av Vindelälven är onekligen en riksangelägenhet. Det har understrukits i många sammanhang. 1967 års riksdagsuttalande om kompenserande åtgärder om inte älven byggs ut är förpliktande. Regeringen gjorde vid presentationen av beslutet att inte bygga ut älven uttalanden som måste tydas så att man var beredd att vidta extraordinära åtgärder. En mycket stark opinion i hela landet uppfattar de gjorda uttalandena som en självklar förpliktelse mot befolkningen i Vindelälvsområdet. Denna opinion har inte minskat i styrka. Näringslivsutvecklingen inom området har påverkats mycket negativt av att man från statsmakterna inte har gjort insatser som motsvarar de gjorda uttalandena.

Genom att inte bygga ut älven ville regeringen, tydligen stödd av en betydande opinion i vårt land – även i riksdagen – spara naturvårds-, fritids- och vetenskapliga värden. Om dessa skall kunna utnyttjas, bör inte området tillåtas att avfolkas och förslummas i sådan grad att det man ville spara för hela landets och kommande släktens konsumtion inte kan utnyttjas. Utskottet säger att de problem som finns i Vindelälvsdalen är gemensamma med många andra områdens i Norrland. Vid en jämförelse med andra älvdalars utveckling, exempelvis Umeälvens, visar det sig dock att Vindelälvsdalen kommit på efterkälken.

Såsom tidigare talare framhållit är utfästelserna till Vindelälvsdalens befolkning något av en samvetsfråga. Det är en hederssak för riksdag och

regering att uppfylla dem. Detta är en förutsättning för att det kan ligga en positiv och framtätsyftande mening i beslutet att bevara älven outbyggd.

För att snabbt och effektivt komma till ett positivt resultat bör riksdagen enligt förslaget i reservationen 12 uttala, att en arbetsgrupp i kanslihuset snarast tar sig an denna uppgift så att förslag kan redovisas för 1973 års riksdag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 8 och 12 vid inrikesutskottets betänkande nr 7.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Man har ju redan från olika håll omvittnat den positiva andan i utskottsbetänkandet, och det är väl inte konstigt då mycket i motionerna och reservationerna ju inte är några nyheter utan utgör uppfattningar som legat fast sedan vi fattade det första beslutet. Jag skall begränsa mig till ett par frågor i detta sammanhang och kommer i huvudsak att uppehålla mig vid de motioner som berör stödområdet. Man har bland dessa kanske inte tillräckligt uppmärksammat motionen av herr Möller i Gävle m. fl., där motionärerna anlägger en del synpunkter på frågan, om allmänna stödområdet skall finnas kvar eller eventuellt avvecklas, vilka han anser ska beaktas i det fortsatta arbetet på det regionalpolitiska handlingsprogrammet. Utskottet skriver i anledning av denna motion:

”Frågan om stödområdet i någon form skall behållas i framtiden kommer att bedömas i samband med utformningen av den nya regionalpolitiken. Utskottet är inte i nuvarande läge berett att närmare gå in på denna fråga utan hänvisar till den kommande riksdagsbehandlingen.” Avsikten är ju att denna kommande riksdagsbehandling skall äga rum under årets höstriktsdag.

Det är självfallet så att diskussionen om ett allmänt stödområde växer i aktualitet. Det kan, som herr Möller påpekar, bero på att 20 procent av lokaliseringsmedlen har gått till områden utanför det allmänna stödområdet. Det förekommer också inom vissa regioner problem liknande dem som man har inom det allmänna stödområdet. Men det är också viktigt att när man diskuterar detta komma ihåg att vissa stödformer ger en generell verkande stimulans inom det allmänna stödområdet. Därför är det kanske inte så enkelt att man kan slopa det utan att man i fortsättningen måste ha det kvar i någon form.

Mot bakgrunden av att vi kanske till hösten sitter här och diskuterar om vi skall ha ett allmänt stödområde eller inte – ett inre stödområde är tydligen alla överens om att vi skall ha – så är det ganska konstigt att vi här har ett par reservationer där man vill utöka det stödområde som för närvarande finns. Det är också anmärkningsvärt att ett enhälligt utskott yrkar avslag på motioner som berör Gästrikland och sydöstra Skåne, men när det gäller Kopparbergs län och Öland så finns det reservationer fogade till betänkandet.

Beträffande Kopparbergs län och Öland har även utskottet ansett att det finns vissa problem som bör tas upp i områden som har det särskilt svårt. Utskottet skriver att det anser det föga ändamålsenligt att för det

kommande sista året i den nuvarande försöksperioden föreslå ändringar i gränsdragningen. Strax innan skriver man: "Utskottet är medvetet om de problem som föreligger i synnerhet i Avestaregionen."

Beträffande Ölands problem tar vi också upp dem särskilt och säger: "Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t och vederbörande myndigheter tar till vara alla möjligheter som kan erbjudas att lokalisera bärkraftiga företag till ön. Ölands situation, som otvivelaktigt är besvärlig, får bli föremål för vidare bedömanden i samband med ställningstaganden till Länsprogram 1970."

När man nu diskuterar denna problematik tycker jag att man som bakgrund skall ha begreppet ett allmänt stödområde. I reservationen hänvisas till de förhållanden som gällde beträffande Gotland i fjol. Här har redan tagits upp resonemanget om bron och vi vet vad som sades vid det tillfället om vad den skulle betyda för Ölands utbyggnad även i fortsättningen. Det är emellertid en sak när det gäller skillnaden mellan Gotlands och Ölands problem som inte har beaktats i betänkandet. Detta beror säkert på att utskottet i sitt arbete gick in för att få en samskrivning omkring detta och att reservationerna anmälades först vid justeringssammanträdet. Det gäller frågan om hur reservanterna tänkt sig transportstödet. Beträffande Gotlands transportstöd skrev vi att det måste lösas på annat sätt därför att vi där hade sjötransporter. Fr. o. m. i höst kommer det inte att finnas sjötransporter från Öland och då kommer fraktbidraget in. I 3 § i den Kungl. kungörelsen stod det, att fraktbidrag utgår för transport av jordbruks- och livsmedelsprodukter som härrör från eller framställs inom stödområdet. Om man tyder detta rätt bör det också innebära att även Öland skall ha del av detta stöd. Här visar sig således skillnaden mellan Gotland och Öland. Att företag har det besvärligt på Öland känner jag till – det framgår av det referat som jag gjort av utskottsbetänkandet. Men vi har andra delar som har det besvärligt – i Småland t. ex. – och vi har haft gemensamma motioner om sydöstra Sverige. Jag kan nämna Tingsrydsblocket i mitt eget hemlän som har en utveckling som absolut inte är bättre än Ölands. Jag tror t. ex. att även Torsåsblocket hör till dessa områden. Det skall lämnas transportstöd till ett håll och inte till andra.

Problemet med att klara lokaliseringen är ju faktiskt inte att bidrag och lån inte kan erhållas utan det är att få tag i seriösa företag som är utvecklingsbara och som kan lokaliseras på dessa områden. I detta sammanhang vill jag säga till herr Börjesson i Glömminge att avslag på lån nog drabbar även de områden som finns inom stödområdet. Därför anser vi från utskottsmajoritetens sida att hela denna problematik – om man skall ha ett stödområde eller inte, om man skall utöka det på något sätt – skall tas upp i samband med höstens debatt i sammanhanget.

Sedan, herr talman, bara några kommentarer till vad som sagts här förut. Först några ord om motionen 598 av herr Larsson i Staffanstorps m. fl., där man också tar upp Kronobergs län till behandling. De områden som nämns är Alvesta, Markaryd, Ljungby, Älmhult och Växjö, och denna motion har underskrivits av bland andra herr Gustavsson i Alvesta. De orter som räknas upp i motionen är de som har den bästa utvecklingen i Kronobergs län. Men jag tror att det kan ligga något

bakom hela denna motion och mycket av vad som sagts här i dag från olika håll inom centerpartiet. Vi behöver ha en hårdare styrning från samhällets sida. Vi kan ta som exempel Jordbrukets föreningsrörelses bygge i Malmö. Vi vet att det pågår en diskussion om en fusion mellan de olika slakteriorganisationerna i södra Sverige. Är det rädslan för att Alvesta slakteri skall läggas ner som ligger bakom när de ekonomiska fördelarna av en koncentration är uppenbara även för Jordbrukets producentkooperation?

I detta sammanhang vill jag också i likhet med herr Svensson i Malmö ta upp ideologin inom centerpartiet till diskussion. Fru Jonäng ställer i motionen 1385 upp kravet på en befolkningsmässig målsättning, och vpk säger att man skall ha en regionalpolitisk grundprincip som skall ge åt varje län full och effektiv sysselsättning utan flyttningsförluster. Motionerna är ganska lika i utformningen. Men herr Svensson har redan påpekat att för att nå ett sådant mål måste man ha ett statsdirigerat samhälle. Min fråga — fru Jonäng är inte här nu, men det finns kanske någon annan som vill svara — lyder: Är centerpartiet med fru Jonäng som motionär berett att gå över till ett sådant samhälle? Man kan inte ha ett enskilt näringsliv samtidigt som man från samhällets sida skall garantera befolkningsstorleken överallt i landet. Nej, då måste man liksom i Kina börja med folkkommuner där man kan direkt dirigera industrier och folk och på så sätt klara detta. Men är ni i centerpartiet beredda att ge upp den enskilda människans frihet och tvinga människor att flytta mot sin vilja på grund av detta?

Jag är fullt medveten om -- och jag vill säga det här till herr Gustafsson i Byske — att det finns folk som nu tvingats flytta, men det finns fortfarande folk som flyttar frivilligt i detta land och byter såväl yrke som bostadsort.

Jag vill också säga något med anledning av att herr Svensson i Malmö tog upp frågan om koncentrationen i Sverige som enligt hans uppfattning är en följd av det kapitalistiska samhället. Som en orsak till detta nämnde han mervärdet i produktionen som en kapitalismens ledstjärna. Men är det inte på så sätt i alla fall att även den tekniska utvecklingen har haft sin betydelse när det gäller urbaniseringsprocessen? Det ligger en oändlighet inte bara i tid utan också i produktionshänseende och standard mellan det gamla bonde- och hantverkssamhället och dagens industrisamhälle. Denna urbaniseringsprocess är ingenting som pågår bara i de västerländska länderna, utan det är något som också kommer in i alla de s. k. socialistiska länderna — i Sovjetunionen, i Kina, överallt, när man börjar få en industrialisering till stånd. Och när det gäller den koncentration inom skogsnäringen som herr Svensson också pekade på är det på det sättet att den inte lokaliseras till södra Sverige med råvaror norrifrån utan det har faktiskt visat sig genom undersökningar att råvaran finns i södra Sverige i mycket större utsträckning än vad man förut trodde. Men jag håller med herr Svensson i Malmö om att vi på alla sätt måste se till att råvarutillgången i Norrland och övriga skogslän sköts så att inte vare sig naturvärden eller sysselsättningsmöjligheter går förlorade utan att vi kan garantera dem även i fortsättningen.

Herr Svensson fällde också ett yttrande som jag skulle vilja ha en

förklaring på. Han sade att vi står inför ett slutangrepp mot kapitalismen. På vilket sätt skall detta slutangrepp ske? Skall det ske här i riksdagen eller med utomparlamentariska medel?

Herr Gustafsson i Byske talade om folk som har flyttats. Jag har sagt tidigare att smålänningarna har flyttat hela tiden, och kanske de har bidragit till kolonisationen av Norrland, som var mycket mindre befolkat för ungefär 100 år sedan. Jag har också sagt att t. ex. Kronobergs län inte har mer folk nu än det hade i början av seklet. Vi kommer att få en fortsatt flyttning. Men när herr Gustafsson i Byske talar om att flyttningssubsidier bör kunna utgå till arbetskraft som återvänder till ort inom stödområdet frågar jag mig om han ömmar för den arbetskraft som finns i Norrland. Vi har ju andra medel att sätta in. 11 000 anställda har sålunda fått inskolningsbidrag, och de har uppgått till 78 miljoner kronor. Jag har en känsla av att det är viktigare att vi utvecklar inskolningen i industrin än att vi inför nya bestämmelser om flyttningssubsidier.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesutskottets vice ordförande frågade vad det kommer sig att det finns reservationer på ett par punkter när det gäller utvidgning av stödområdet men inte när det gäller andra krav som har framförts i motioner om ökat stöd. Jag tyckte att Bengt Fagerlund i viss mån gav svaret själv, när han citerade majoritetsskrivningen. Även majoriteten har i sin skrivning markerat att den tycker att delar av Kopparbergs län och Öland är speciellt illa ute. Det är just skälet till att vi har reserverat oss på de två punkterna.

Bengt Fagerlund ställde också en fråga om transportstödet. Beträffande Gotland gjorde vi en särskild skrivning i utskottet därför att det, som Bengt Fagerlund själv sade, förelåg speciella förhållanden. Öland får ju sin bro. Nu ställer vice ordföranden frågan: Menar ni nu att Öland skall komma i åtnjutande av samma villkor som stödområdet i övrigt? Mitt svar på reservanternas vägnar är: Självklart. Anledningen till att vi har reserverat oss är att Öland skall bli stimulerat med de förmåner som finns inom stödområdet. Jag tycker att detta är alldeles riktigt. Jag har tidigare sagt att jag i min hand har siffror som visar att Öland har Norrlandsproblem. Ett av skälen till att jag tycker att reservationerna är motiverade är att generaldirektör Bertil Olsson för över ett år sedan sade att man klarare kommer att markera gränsen när det gäller stöd mellan stödområden och andra områden. Ett faktum är ju att under det senaste året har en mindre andel av det totala regionalpolitiska stödet gått till företag utanför stödområdet. Därför tror vi att det är riktigt att riksdagen följer reservanternas förslag på denna punkt.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte riktigt vart Bengt Fagerlund, utskottets vice ordförande, ville komma med den del av sitt inlägg som skulle vara en form av replik mot vad jag hade sagt. Herr Fagerlund gick mycket

historiskt och noggrant till väga. Jag är väl medveten om att många smålänningar har koloniserat den del av landet där jag bor, och jag tycker för min del att det har varit en bra utveckling som där har skett. Men herr Fagerlund kan väl inte vara omedveten om att det dock har inträffat – som en tidning för något år sedan sade – en ”glädjande folkvandring” söderut här i landet. Den har varit ganska markerad, och det är orsaken till att Norrlands prekära läge har uppstått.

Jag förstår inte heller varför Bengt Fagerlund inte anser att ett flyttningsstöd skulle kunna göras generellt. Jag tycker inte att det rimmar särskilt bra med jämlikhetspolitiken att man måste hänföra det här flyttningsstödet till särskilt kvalificerade befattningshavare. Jag förstår alltså inte herr Bengt Fagerlund på den punkten.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Till utskottets värderade ordförande vill jag bara säga att jag ser frågan om transportstödet mot bakgrunden av vad som framgått av diskussionen här och även av själva utskottsbetänkandet, nämligen att det är jämförelsen med Gotland som man skjuter in sig på i argumenteringen för att Öland skall komma med. Då vill jag poängtera att den jämförelsen håller inte längre än till i höst, för då får Öland precis likadana förbindelser som varje annan ort i södra Sverige har med t. ex. Stockholm – bortsett från de orter som har järnvägar, men det finns en massa där nere som inte har det. Öland får alltså precis samma belägenhet som de andra orterna. Felet i hela argumentationen är att man gör en jämförelse mellan Gotland och Öland i det här sammanhanget.

Herr Gustafsson i Byske säger att han inte vet vart jag vill komma. Vad jag vill komma till är följande. Vi vet att vi i dagens läge har en arbetslöshet i Norrland som är besvärande, och vi är överens om att vi skall göra allt för att komma till rätta med den. Här kommer vi in på frågan om resurserna. Har vi obegränsade resurser kan vi sätta in hur mycket som helst, men det vet vi att vi inte har. Då menar jag att det är viktigare att vi får ett effektivt verkande medel för att lära upp dem som finns där uppe och nu är arbetslösa, så att de kan komma in i industrin, än att vi flyttar upp folk. Jag tror att följden av herr Gustafssons motionsförslag skulle bli att folk flyttar från Norrland till södra Sverige, och efter en tid får man flyttningsbidrag för att flytta upp igen, medan andra norrlänningar får fylla på i södra Sverige. Herr Gustafsson i Byske tror nog inte heller att vi löser det här problemet på fem år eller något sådant. Vi får alltså en cirkulation. Om det är jämlikhet att alla norrlänningar skall flytta till södra Sverige för en tid för att sedan flytta tillbaka, då är det klart att herr Gustafsson i Byske har rätt, och då är han mera för jämlikhet än vad jag är. Men jag tycker att det viktigaste är att man klarar problemet med arbetslösheten där uppe.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! De siffror som nu finns tyder på att situationen både när det gäller befolkningsutvecklingen och när det gäller arbetslösheten på Öland är minst lika allvarlig som på Gotland. Jag hoppas, liksom herr Fagerlund, att bron skall innebära en injektion för Öland. Jag tror att den

kommer att göra det i fråga om turismen, men jag är övertygad om att det behövs särskilda åtgärder för att reparera de skador som Öland har drabbats av genom industrinedläggningar. Jag vill bidra till att reparera dem på det viset att Öland får det stöd som det innebär att inordnas i stödområdet.

Herr GUSTAFSSON i Byske (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund försöker måla en helt annan färg på vad jag har sagt. Jag vill inte direkt påstå att det var ett demagogiskt inlägg som han gjorde, men han vet naturligtvis precis lika bra som jag att centern och vi centerpartister i Norrland inte på något sätt har velat bidra till att öka flyttningsströmmen söderut, utan att det är just tvärtom vi vill ha det.

Jag vill dock säga att det väl inte bara finns de här två polerna utan att man kan tänka sig ett både-och. Jag tror inte att herr Fagerlunds spådom, att man skulle flytta ned norrlänningarna till södra och mellersta Sverige för att lära upp dem och sedan flytta tillbaka dem, står i full överensstämmelse med den uppfattning om konjunkturutvecklingen som hans egen regering har gett uttryck för under dessa sista dagar.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag citerar ännu en gång vad utskottsmajoriteten säger: "Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t och vederbörande myndigheter tar till vara alla möjligheter som kan erbjudas att lokalisera bärkraftiga företag till ön." Vi från utskottsmajoritetens sida anser att man kan göra det utan att öka ut stödområdet med de komplikationer som det medför, bl. a. när det gäller transportstödet och skillnaden mellan olika orter där nere. Vi vill alltså bidra till den lokalisering det här gäller.

Om Ölandsbrons investering på omkring 100 miljoner kronor inte på något sätt får betydelse för Ölands framtid, då är den väl, som man skrev i Se för litet sedan, den största felinvestering som har gjorts i det här landet. Nu tror inte jag det, utan jag tror fortfarande att Ölandsbron har en betydelse i dessa sammanhang.

Sedan vill jag säga till herr Gustafsson i Byske att det inte är jag som vill ha den här flyttningsrörelsen som jag talade om, utan den är kontentan av den reservation som här föreligger. Om man skall flytta upp folk, så måste det ju medföra att det blir mindre möjligheter för dem som redan är bosatta där uppe att erhålla arbete, och då blir det de som får flytta ned hit. Vi är överens om att vi behöver satsa på Norrland, och vi skall göra det. Men ingen skall tro att vi på tre, fyra eller fem år kan nå den regionala balans som vi är överens om skall finnas.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! I förrgår sammangöts ute i Kalmarsund de båda brohalvor som tillhopa utgör Ölandsbron. Därmed uppnåddes en viktig etapp i det brobygge som pågått sedan nyåret 1968 och som beräknas vara komplett klart i god tid före den högtidliga invigningen den 30 september.

Ölandsbron är med sina 6 070 meter Europas längsta bro. Den är ett

både vackert och imponerande byggnadsverk och har redan under byggnadstiden tilldragit sig ett utomordentligt stort intresse. Här om vittnar bl. a. studiebesök av ett stort antal tekniker från icke mindre 47 främmande länder. Onekligen blir bron en turistattraktion av rang, och man har all anledning att räkna med en invasion av turister från när och fjärran.

Ölandsborna har fäst stora förhoppningar vid sin bro, som varit ivrigt efterlängtat i många år. De är tacksamma för den, tacksamma för att isoleringen från fastlandet nu äntligen definitivt brutits. Samtidigt har emellertid allt fler insett att bron ingalunda kommer att lösa Ölands mycket allvarliga problem, främst undersysselsättning och folkminskning. Problemen är inte nya. De föranledde på sin tid tillsättande år 1954 av den s. k. ö-utredningen, vars två år senare avlämnade betänkande gav en klar bild av den oroande utveckling som ägde rum på Gotland och Öland.

16 år har förflutit sedan dess. Tyvärr måste vi konstatera att under denna tid befolkningsminskningen på de båda öarna fortsatt. Situationen är på både Gotland och Öland verkligt oroande och kräver största tänkbara uppmärksamhet från statsmakternas sida.

I riksdagen har också från skilda håll varje år gjorts framställningar om ökat samhällsstöd. Låt mig endast som exempel nämna att år 1968 motionerade herr Krönmark och jag om att bl. a. Öland skulle ingå i det lokaliseringsspolitiska stödområdet. Och i december 1969 framställde jag en interpellation till inrikesministern. Min fråga löd: Vilka lokaliseringsspolitiska åtgärder avser regeringen vidtaga för att hejda befolkningsminskningen på Öland och säkerställa en gynnsam utveckling av öns näringsliv? Slutligen motionerade herr Krönmark och jag i fjol om att turistnäringen på Öland skulle erhålla stöd efter samma grunder som tillämpas inom allmänna stödområdet.

Efter avslag på tidigare motioner återkommer vi i år — denna gång jämte kamrater från centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna — i motioner med hemställan om att Öland skall innefattas i det allmänna stödområdet. Vid samtliga tillfällen, senast i årets motioner nr 759 och 771, har representanter för Kalmar län utförligt redogjort för Ölands allvarliga problem. Jag skall därför här i dag inte närmare gå in på dem utan endast erinra om de väsentligaste: befolkningsminskningen — Ölands befolkning har på 20 år minskat med 20 procent —, undersysselsättningen, den ringa skattekraften och de höga skatterna.

Redan 1954 års ö-utredning var på det klara med att förhållandena på Gotland och Öland är i stort sett desamma. Synnerligen starka skäl talar också för en likartad behandling. Det vore därför, som bl. a. inrikesutskottets herr ordförande här med skärpa framhållit, konsekvent att med hänsyn till fjolårets beslut om Gotland nu ta med även Öland i det allmänna stödområdet.

Här har anförts att det är en stor skillnad på Gotland och Öland när Öland nu får sin bro. Det skall villigt medges att Öland efter brons tillkomst inte har samma kommunikationsproblem som tidigare eller samma kommunikationsproblem som Gotland. Men redan förut har jag framhållit att det är direkt felaktigt att tro att bron löser Ölands problem. Bron kan bidra till en lösning av problemen, men för en lösning

av dem fordras ytterligare kraftfulla insatser från samhällets sida.

Enligt motionärernas uppfattning bör nu närmast beslut fattas om Ölands upptagande i det allmänna stödområdet. Det räcker inte med en ökad sommarturism utan det krävs på Öland företag och andra verksamheter som ger sysselsättning året om. Och ett beslut nu om Ölands upptagande i stödområdet skulle utan tvivel vara av den största betydelse för Ölands framtid.

Några talare här i dag har erinrat om att det inom Kalmar län finns andra delar än Öland som har stora svårigheter. Årade kammarkamrater! Tyvärr är detta riktigt. Det bör emellertid ej leda till att Öland undandras det stöd som en inplacering i det allmänna stödområdet innebär. Däremot bör det motivera att exempelvis vid utlokalisering av statlig verksamhet Kalmar län tilldelas en större andel av de tillgängliga statliga resurserna.

Herr talman! Under återopande av det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 10 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! När vi diskuterar regionalpolitik visar det sig att vi är överens om åtskilligt. Sålunda är vi väl i stort sett överens om – för att här citera några rader ur folkpartiets partimotion om regionalpolitiken till årets riksdag – att regionalpolitiken skall omfatta hela landet, vilket innebär att ansträngningarna att skapa sysselsättning i undersysselsatta regioner också skall ses som ett medel att avlasta de starkt expansiva storstadsområdena. Likaså är vi väl överens om att såvitt möjligt försöka åstadkomma ett fritt val för medborgarna när det gäller bostadsort, och kanske framför allt, att förhindra en massutflyttning från vissa regioner.

Men det finns också frågor där vi inte är överens, därom vittnar de 40 motioner som väckts i anledning av propositionen samt de 12 reservationer som avgivits till utskottets betänkande. I reservationen 10, som följer upp två motioner om Ölands inlemmande i stödområdet, har en sådan avvikande mening kommit till uttryck, och låt mig till det som redan i åtskilliga anföranden har sagts om Öland nu bara summera några frågor.

Det är riktigt att Ölandsbron häromdagen knöt samman Öland och fastlandet. Det är också riktigt att det var en stor satsning på kommunikationsområdet då det gäller Öland, en satsning som vi nere i sydöstra Sverige är tacksamma för. Men den bron löser ändå inte Ölands problem. Det har jag heller aldrig trott, och det finns väl många med mig som har insett det från början. Ölandsbron har sin stora betydelse när det gäller likställighet mellan de 20 000 människor som bor på Öland och människor på andra håll i landet som alla betalar sin bilskatt. Bron kommer också att få stor betydelse för turistnäringen, det är det inga tvivel om. Risker är bara att bron kommer att göra Öland till den vändplatta för turismen som många fruktar.

Men bron löser som sagt inte de regionala sysselsättningsproblemen. Vi har på Öland problem som måste lösas, om vi över huvud taget skall kunna tänka oss en regional jämlikhet mellan Öland och fastlandet. Till de problemen hör i första hand vattenfrågan. Jag beklagar att vi, av skilda anledningar som jag här inte skall gå in på, inte hade kommit så långt på

planeringsstadiet när det gäller lösningen av vattenförsörjningsfrågan för Öland, att vi kunde sätta i gång det projektet som beredskapsarbete under den lågkonjunktur som vi nu upplever. Den måste lösas på ett radikalt sätt, nämligen genom vattnets överförande från fastlandet – jag är övertygad om att det inte kommer att dröja länge förrän den frågan trycker på.

Vi har fritidsbebyggelsen. Öland saknar inte sin andel av den aktiviteten här i landet. Snarare är väl Öland en av de delar av Sverige som procentuellt sett fått den största andelen av vår fritidsbebyggelse. Inget ont i det, men det löser inte heller alla sysselsättningsproblem på Öland.

Vi har turismen. Här har utredning, planering och andra insatser gjorts av kommuner och landsting. Vi väntar på att man från statligt håll skall ta krafttag för att hjälpa till här, eftersom detta är en riksangelägenhet och inte något som bara rör landskapet Öland.

Vi funderar på hur kommunikationsproblemen skall lösas -- jag tänker nu inte på bron utan på kommunikationerna på Öland. Vi undrar hur statsmakterna tänker sig att lösa dessa problem. I varje fall går det inte att lösa dem såsom SJ tänker sig.

Vad är det som gör att den regionalpolitiska frågan är så akut på Öland? Jo, Öland har alldeles nyligen upplevt tragedin att se en av sina få industrier säcka ihop och avvecklas – jag tänker alltså på ytonfabriken i Grönhögen på södra Öland. Det hjälper inte att invända att bron nu snart är färdig. Bron kommer inte att väcka till liv ytonfabriken i Grönhögen – det är jag alldeles övertygad om.

Bron kommer att bli ett led i den regionalpolitik som vi efterlyser då det gäller sydöstra Sverige och framför allt Öland. Vi har upplevt att det hjälper att höra av sig. Vi skall tacksamt notera att sydöstra Sverige inte är bortglömt i det förslag till nya utlokaliseringar som låg i våra fack i går. Det är – jag hoppas att jag nu inte trampar inrikesutskottet på tårna – mycket tack vare att sydöstra Sverige låtit höra av sig. Nu gör vi det på nytt då det gäller Öland. Vi yrkar på att Öland skall inlemmas i stödområdet därför att Öland uppfyller de kriterier som departementschefen angivit för stödområdet och som nyss räknades upp i ett anförande från denna talarstol. Det finns ingen skillnad mellan förhållandena i stödområdet i övrigt och Ölandsförhållandena.

I den lågkonjunktur vi nu befinner oss i har man fått ta till en del åtgärder mot sysselsättningssvårigheterna på Öland. Vi noterar att vi fått i gång AMS-jobb – det behövs i dagens läge. Men vad som krävs är inte tillfällig hjälp som här har satts in genom att man börjat röja i Ölands hagmarker, bättra på kungamuren vid Ottenby och förbättra kommunernas vatten- och avloppsanläggningar. Vi är som sagt tacksamma för åtgärderna från AMS' sida – ingen kritik mot dem – men i längden går det inte att sysselsätta Ölands befolkning på det sättet. Det är åtgärder som är föranledda av nedläggandet av Grönhögens ytonfabrik som jag nyss nämnde och av den allmänna konjunkturavmattningen, men vi behöver inte bara tillfälliga åtgärder utan mera permanenta åtgärder. Dit hör, som jag sade förut, kravet på att inlemma Öland i stödområdet.

Av riksplanen framgår att sydöstra Sverige – och framför allt Öland –

har en sådan natur att de miljöfarliga industrierna icke bör lokaliseras dit. Vi är medvetna om vad det skulle innebära för kustlandskapet på den vackra och mycket flacka ö som Öland utgör. Men om statsmakterna – med all rätt – säger nej till en miljöfarlig industri i denna del av landet, fordras en ersättning med annan, mindre miljöfarlig industri. Detta sker troligen snabbare, bättre och enklare genom att Öland inordnas i det allmänna stödområdet.

Jag vill alltså till sist, herr talman, yrka bifall till reservationen 10.

Herr PETERSSON i Nybro (s):

Herr talman! Till inrikesutskottets betänkande nr 7 finns fogat bl. a. motionen 771 av mig m. fl. socialdemokrater från Kalmar län, vari hemställes att riksdagen måtte uttala att allmänna stödområdet skall omfatta även landskapet Öland. Dessutom finns en liknande motion från de borgerliga partierna i länet.

Vår motion har fått en välvillig behandling av såväl majoriteten som reservanterna i utskottet. Det innebär att man i sak accepterar att Öland har en problematik att brottas med som är fullt jämförbar med den som finns i Norrland; det har också utskottets värderade ordförande understrukit. Mot den bakgrunden har man kanske litet svårt att förstå att majoriteten i utskottet ej dragit de logiska slutsatserna av detta och tillstyrkt motionen.

Förlidet år beslöt riksdagen att inordna Gotland i det allmänna stödområdet. I år har vi begärt att Öland skall få samma stöd. I vår motion har vi med siffror visat att exempelvis skattekraften är svagare på Öland än på Gotland och att bostadsbeståndet är sämre. Av den anledningen borde det vara självklart att man ger Öland samma stöd, om man över huvud taget tar hänsyn till saksak.

I motionen har vi ur en promemoria som länsarbetsnämnden i Kalmar skrev i april 1971 citerat följande, som jag gärna vill läsa in i kammarens protokoll:

”Länsarbetsnämnden vill hävda att utvecklingen på Öland nått det läge där behovet av samhällseliga insatser är omedelbart. Den nuvarande situationen präglas av utflyttning, låg kvalitet på bostadsbeståndet, svagt skatteunderlag och markanta sysselsättningsproblem. Av den anledningen måste något slag av lokalisering tillkomma icke blott för att ersätta det eventuellt nedlagda företaget i Grönhögen, Mörbylänga kommun, utan även för att ge sysselsättning åt det konstanta arbetskraftsöverskottet.”

Sedan detta skrevs har Grönhögens bruk lagts ner och ytterligare 100 arbetstillfällen gått till spillo på Öland. Jag är fullt medveten om att statsmakterna har begränsade möjligheter att påverka situationen, då man ej kan tvångsdirigera någon sysselsättning vare sig till Öland eller något annat område i landet. Men statsmakterna kan väl ge det stöd de har möjlighet till, och dit hör ett beslut av riksdagen om att Öland bör inordnas i det allmänna stödområdet. Ett sådant beslut i den föreliggande situationen har ett moraliskt värde, som inte skall underskattas. Samtidigt ger det arbetsmarknadsmyndigheterna större rörlighet när det gäller att sätta in erforderliga resurser för att nå en annan tingens ordning.

Det har här under debatten som argument mot en anslutning till det allmänna stödområdet anförts att Öland inom kort får vägförbindelser med fastlandet genom Ölandsbron. Det är riktigt att det blir på det sättet den 30 september, men det talar enligt mitt förmenande inte emot en anslutning till det allmänna stödområdet utan tvärtom *för* en anslutning. Om man menar någonting med denna mycket stora investering, som vi i sydöstra Sverige – som tidigare framhållits här ifrån talarstolen – hälsar med den allra största tillfredsställelse, bör den följas upp på ett sådant sätt att den ger ett verkningsfullt resultat för Ölands befolkning. Till en sådan uppföljning hör bl. a. att man ansluter Öland till stödområdet, så att statsmakterna med full effektivitet kan arbeta för en bättre tingens ordning.

Med det anförda, herr talman, får jag anmäla att jag kommer att rösta för reservation nr 10 till inrikesutskottets betänkande nr 7.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Kalmar (s).

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att vi bortser från någonting som vi beslutade från början när det gällde det allmänna stödområdet, nämligen att man skulle försöka få ett sammanhängande område. Det är kanske det som är orsaken till att inrikesutskottet skrivit på det sätt som utskottet gjort i betänkandet. Vi är fullständigt överens om att samhällligt stöd behövs och är nödvändigt för Öland. Det framgick av det som jag förut läste in till protokollet av utskottets betänkande.

Nu tänker jag också läsa in till protokollet ett avsnitt av en motion till 1958 års B-riksdag. Det verkar nämligen som om en del av de motionärer som stod bakom den motionen i dag inte har samma tilltro till bron som de hade då. Motionen har beteckningen B 176 år 1958 och där står bl. a.: ”Som framgått av det föregående pågår på Öland en utveckling i befolkningshänseende, som måste förorsaka oro för landskapets befolkning och de lokala myndigheterna. Debatten är också mycket livlig kring vilka åtgärder som kan och bör vidtagas för att råda bot på eller åtminstone lätta svårigheterna. I denna debatt har frågan om en broförbindelse med fastlandet intagit en alltmer dominerande plats. Grundtanken har härvid varit, att Öland genom en sådan förbindelse skall bli, så långt detta med hänsyn till öns läge är möjligt, jämställd med andra delar av landet. De speciella olägenheter, som är förenade med sjöförbindelserna, skulle undanröjas, och förutsättningar skapas för ett mera konkurrenskraftigt näringsliv.”

Jag tycker inte att man skall glömma vad man var med om att skriva 1958. Även om bron inte löser problemen på Öland inom ett eller två år, måste den dock innebära att Öland blir jämställt med övriga delar av landet.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är något förvånad över herr Fagerlunds agerande här. Han talade om en motion från 1958, men det har ju hänt åtskilligt sedan dess. Allesammans säger vi att Ölandsbron är en stor tillgång, som vi är

tacksamma för, men bron löser inte alla problem. Sedan 1958 har Öland utarmats allt mer, herr Fagerlund. Situationen har förvärrats, skattekraften har minskat, skatterna har ökat och bostadsbeståndet är landets sämsta.

Det finns såvitt jag förstår en enstämmig uppfattning bland dem som har följt Ölands problem på nära håll, att situationen på Öland nu är så utomordentligt allvarig att samhället bör ge ön allt stöd som kan ges, och ett av de förnämsta stöden är just att man inrymmer området i det allmänna stödområdet.

Än en gång ber jag att få yrka bifall till reservationen 10.

Herr PETERSSON i Nybro (s) kort genmäle:

Herr talman! För varje gång herr Fagerlund yttrar sig i den här debatten förstör han något av det trots allt goda intryck man har fått av utskottsmajoritetens positiva skrivning. Varje inlägg som han gör andas nämligen en negativism som jag tycker är beklaglig.

Nu tar han fram en motion från 1958, då vi motionerade om Ölandsbron. Det finns ingenting i den motionen som strider mot vårt ställningstagande i dag. Vi har sagt här att vi hälsar Ölandsbrons tillkomst med tillfredsställelse, att den är ett positivt tillskott för Öland och för sydöstra Sverige – även för kronobergarna, som i tusental är sommaröläningar.

Därvidlag har vi alltså inte ändrat uppfattning, men vi är medvetna om att situationen på Öland blivit sådan att man inte utan extraordinära insatser kan vända utvecklingen i positiv riktning.

Jag citerade en promemoria av länsarbetsnämnden i Kalmar, som är den främsta sakkunskapen på området. Det är väl en text som är tydlig nog och som helt understryker de önskemål som vi här har framfört.

Jag har inget annat yrkande än jag hade tidigare.

Herr HAMRIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! På herr Fagerlund verkade det som om det viktigaste kravet på stödområdet skulle vara att stödområdet var sammanhängande. Jag har litet svårt att förstå det kravet – det är faktiskt första gången jag observerar att det har varit med i debatten – och jag har litet svårt att förstå varför det skulle vara särskilt viktigt. I varje fall har vi ju frångått det kravet, eftersom Gotland är införlivat i stödområdet.

Viktigare än att området är sammanhängande är ändå att det uppfyller de kriterier som jag åberopade förut och som finns angivna av departementschefen. Sysselsättningssvårigheterna och behovet av att vidta speciella åtgärder för att klara sysselsättningen borde vara det avgörande, inte att området är sammanhängande.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begriper inte att man kan uppfatta mitt uttalande som negativt, när jag säger att vi anser att speciella åtgärder måste vidtagas i fråga om Öland. Om de som är från Kalmar län tror att enbart ett inlemmande i allmänna stödområdet skulle lösa Ölands problem, har jag en känsla av att de kommer att bli besvikna. Såsom jag förut sagt

anser vi, att Kungl. Maj:t och berörda myndigheter på alla sätt måste medverka till att ge ön bärkraftiga industrier. Det är där vi måste sätta in åtgärder. Denna uppfattning har jag i dag och den står jag för.

Sedan fäster jag mig vid att ingen hört talas om att stödområdet skulle vara sammanhängande. Det är denna problematik jag försökt att ta fram. Vi kommer att hamna i ett läge, där alla orter inte kan komma med i sammanhanget. Jag har här talat om Tingsrydsblocket i Kronobergs län och om Torsåsblocket, vilka procentuellt sett har haft samma negativa utveckling sedan 1960 som Öland. Dessa uppgifter har jag kollat. Det är just denna problematik som ni enligt min uppfattning bortser ifrån. Vi vill göra insatser i alla de regioner som har dessa problem utan att därmed utöka stödområdet under ett år. Vi skall ju diskutera problemet i höst igen.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar på herr Fagerlund som om man skulle kunna få vidta vilka åtgärder som helst för att hjälpa Öland men inte se till att ön blir inlemmad i det allmänna stödområdet. Det kan väl i alla fall inte vara något minus för Öland om ön hänföres dit, herr Fagerlund. Jag är fullt medveten om att man i och med detta inte löser alla problem. Men jag har den uppfattningen att ett inlemmande betyder att man kommer att ägna Öland skärpt uppmärksamhet och innebär ökade möjligheter att hjälpa Ölands befolkning.

Herr PETERSSON i Nybro (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har ju ett stödområde för att hjälpa särskilt eftersatta och utsatta områden i vårt land. Då leder väl den logiska slutsatsen till att ett område utanför detta stödområde, som har precis samma problematik som den del av landet som inlemmas i stödområdet, bör – sakligt sett – inrymmas i stödområdet.

Sedan skall man inte enbart för att man känner sig trängd börja tala om någonting annat. Vi talar i dag om Öland och inte om Torsåsblocket. Det behandlar vi i annat sammanhang, och vi skall nog se till att det får det solidariska stöd som behövs. Men i dag gäller det Öland, som är alldeles speciellt utsatt. Därför har vi slagit vakt om just den delen av Kalmar län.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Låt mig säga några få ord om reservationen 9, som tillstyrker motionsvis framförda yrkanden om att stödområdesgränsen skall ändras så att hela Kopparbergs län kommer att ligga inom stödområdet. Detta är en gammal bekant. Vi har behandlat frågan i riksdagen tidigare, och detta är intressant mot bakgrund av den utveckling som ägt rum i Kopparbergs län. Denna visar att det hade varit lyckligt, om riksdagen redan för ett par år sedan hade gjort en sådan justering att hela länet legat inom stödområdet.

I den norra länsdelen, som ligger inom stödområdet, har vi fått bevis för hur lokaliseringspolitiska insatser gjort en betydande nytta och varit framgångsrika. Befintliga företag har utvecklats och nya har tillkommit;

arbetstillfällen och försörjningsmöjligheter har skapats på ett sätt som verkligen varit positivt för den statliga lokaliseringpolitiken. Att märka är att sysselsättningseffekten uttryckt i antalet arbetstillfällen per investerat belopp varit mycket god som resultat av de investeringar som gjorts i Kopparbergs län med bistånd av statligt lokaliseringsstöd under åren 1970–1971. Detta är glädjande, därför att det är ett lokaliseringspolitiskt dilemma att finna investeringsobjekt, som samtidigt som de är rationella och lönsamma också ger ett tillfredsställande antal arbetstillfällen. Man har lyckats med detta i norra delen av länet, vilket varit till stor nytta.

Men i skarp kontrast till denna positiva utveckling i den norra länsdelen, står utvecklingen i de delar av länet som ligger utanför stödområdet. Där har nämligen utvecklingen delvis varit negativ och medfört stora bekymmer. Därför är det nu både angeläget och sakligt motiverat att riksdagen beslutar ändra gränsen för stödområdet så att hela Kopparbergs län kommer att ligga inom stödområdet. Det är tyvärr sent – det medger jag – att fatta ett sådant beslut nu när försöksperioden närmar sig sitt slut, men bättre sent än aldrig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 9.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! I inrikesutskottets betänkande nr 7, som nu behandlas av riksdagen, har utskottet också haft att ta ställning till tre olika motioner, som väckts av bl. a. mig och som jag nu med några ord skall be att få kommentera mot bakgrunden av utskottets ställningstagande.

I motionen 589 har jag till årets riksdag återkommit med förslag om en försöksverksamhet med ett industricentrum i Ljusdal, finansierat med bl. a. statligt stöd. Idén med industricentra är inte ny. En viss försöksverksamhet har redan påbörjats, och jag tror att det är ett mycket positivt inslag i regionalpolitiken som verkligen är värt att prövas inom flera regioner.

Att jag därmed har kommit att peka på Ljusdalsregionen är närmast föranlett av, att Ljusdal som centralort har betydelse inte bara för västra Hälsingland, som till sin yta omfattar en fjärdedel av Gävleborgs län, utan även därför att betydande delar av det lokaliseringsfattiga Härjedalen har sin naturliga anknytning till Ljusdalsregionen. Enligt min mening har Ljusdalsregionen stora utvecklingsmöjligheter. Regionen har själv visat en expansionskraft med gott resultat, och mot den bakgrunden ser jag ganska ljust på den framtida utvecklingen inom Ljusdalsområdet. Ljusdalsregionen har många attraktiva tillgångar, och med den drivkraft som finns inom kommunen tror jag att man också kommer att utveckla och ta till vara alla möjligheter. Självklart måste ansträngningarna att stödja en mera allsidig utveckling för att stimulera sysselsättningen, näringslivet och servicesektorn inom regionen alltid hållas aktuella även från statsmakternas sida. Ett värdefullt tillskott i det hänseendet vore just den försöksverksamhet med ett industricentrum som jag har föreslagit i motionen 589.

Inrikesutskottet har vid sin behandling av motionen icke helt avvisat den tanken. Utskottet framhåller att industricentrautredningen senare i

är kommer att redovisa resultatet av sitt arbete. Med hänsyn härtill har utskottet i dag inte velat ta ställning till vilka orter som här bör komma i fråga.

Jag kan, herr talman, för dagen nöja mig med det beskedet, dock med ett klart understrykande av att Ljusdalsregionen därvid *skall* komma i fråga. Jag vill särskilt framhålla att såväl länsstyrelsen som landstinget i Gävleborgs län med anledning av länsplanerna 1967 och 1970 starkt har understrukt just angelägenheten härav, vilka jag helt instämmer i.

I motionen 1373 har jag med utgångspunkt från försöksverksamhet som pågår beträffande det särskilda stödet till glesbygderna anslutit mig till den positiva syn på denna verksamhet som inrikesdepartementet redovisar i årets statsverksproposition. Jag delar också departementschefens uppfattning att denna verksamhet bör fortsätta och utvidgas till att omfatta orter även inom andra län.

Detta uttalande från departementschefen har stimulerat mig till en motion med yrkande om att denna försöksverksamhet även borde kunna prövas i ytterligare ett Norrlandslän, nämligen Gävleborgs län, och jag har därvid helt förslagsvis omnämnt Bergsjöblocket. Jag tror att särskilt ett sådant stöd från statsmakternas sida i väsentlig grad skulle underlätta detta kommunblocks egna ansträngningar att skapa ytterligare arbetstillfällen för den lokalt bundna arbetskraften. Självfallet vill jag understryka att även andra regioner och andra kommunblock inom vårt län mycket väl då kan komma i fråga för denna verksamhet.

Beträffande detta motionsyrkande hänvisar utskottet till att valet av försökskommuner bör ankomma på den särskilda utredning som verkar på detta område. Med förhoppning om att utredningen med utgångspunkt i mitt motionsyrkande skall komma fram med ett förslag i motionens syfte skall jag med intresse avvakta utredningens förslag härutinnan.

Till sist måste jag, herr talman, beklaga att inrikesutskottet har avvisat en annan motion av oss om att hänföra Gästrikland till det allmänna stödområdet. Den gränsdragning som vi nu har mellan Hälsingland och Gästrikland i fråga om möjligheten att erhålla lokaliseringsstöd har utan tvekan skapat problem, som inte befrämjar utvecklingen av näringslivet i länet i dess helhet. Det är helt klart att Gästrikland inom sitt område har betydande inslag av ensidigt näringsliv, och det skulle inte minst därför vara en stimulans och en injektion att få tillskott av annat slag, som skulle kunna öka och befrämja sysselsättningen inom hela länet. Med samma beklagande konstaterar jag också att Söderhamn enligt den utredning som offentliggjordes i går inte får något med av den nya utlokaliseringsetappen nr 2. Besvikelsen för Söderhamn upplevs som så mycket större med hänsyn till vad som ställdes i utsikt i samband med förslaget om myntverkets lokalisering till Söderhamn, vilket voterades bort här i riksdagen med bara ett par rösters majoritet. Jag vill ändå inte ge upp hoppet för Söderhamns vidkommande trots allt motstånd. Jag kommer alltför att arbeta här för, men man måste väl ändå fråga sig var, när och hur regeringen kommer med några förslag i den här riktningen som kan innebära en kompensation till Söderhamn, när man inte fick myntverket, vilket ändå skulle ha inneburit ett stort plus från sysselsättningsynpunkt.

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

Herr MÖLLER i Gävle (s):

Herr talman! Det är med spänt intresse man avvaktar det nya regionalpolitiska handlingsprogram som regeringen ämnar lägga fram till hösten. Inför detta får dagens debatt, som har framgått av vad som har sagts tidigare, en avvaktande karaktär, där dock många av oss vill sända "ord på vägen" till regeringen i dess planeringsarbete.

Jag utgår från att det nya programmet skall ge uttryck för högre ställda ambitioner för regionalpolitiken än hittills, i skenet av gjorda erfarenheter. Arsenalen för en effektivare regionalpolitik behöver väsentligt förstärkas.

Starka tendenser i vårt samhälle verkar för att främja koncentrationen i näringsliv och bebyggelsestruktur till ett litet antal storstadsregioner. Jag erinrar om att under 1960-talet svarade de tre storstäderna för närmare två tredjedelar av landets hela befolkningsökning. Vi får räkna med att, oavsett regionalpolitiken, dessa tendenser kommer att stärkas under 1970-talets första hälft. Storstädernas regionplaner och prognoser förutsätter också att den helt övervägande delen av den totala befolkningsökningen skall ske just i dessa tre storstäder.

Under efterkrigstiden har den geografiska obalansen i vårt lands näringsliv och bosättning undan för undan ökat. Det ger utslag på många sätt: i den ekonomiska och sociala strukturen, i folks olika inkomstförhållanden, i tillgång på utbildning och annan service etc. Det finns negativa men också positiva drag i denna utveckling, och det skulle föra för långt att gå in på en analys av detta. Men det råder allmän enighet numera i riksdagen och inom en vidsträckt opinion om att man bör försöka att dämpa denna utveckling och om möjligt vrida den till rätta.

Lokaliseringspolitikens åtta försöksår under 1960-talet och fram till i dag har haft en visserligen välgörande effekt men dock endast varit av marginell betydelse för folkströmmar och för näringslivets lokalisering och utbyggnad.

Detsamma kommer troligen att gälla även om den omlokalisering som förestår i två etapper av statliga ämbetsverk. Dessa åtgärder är i och för sig starkt motiverade. De kommer säkert att visa sig samhällsekonomiskt och regionalpolitiskt givande på sikt och bli ett värdefullt komplement till övriga åtgärder. Jag kan väl förstå att den berörda personalen känner olust inför att behöva bryta upp -- liksom alla gör i vårt land som tvingas att under olika omständigheter flytta till annan plats -- men politiker tar på sig ett drygt ansvar när de bekämpar omlokaliseringen, vilket då och då och senast häromdagen skett i riksdagen.

I det nya regionalpolitiska handlingsprogrammet måste man lägga långt starkare tonvikt vid strävandena att dämpa en alltför stark tillväxt av storstadsregionerna, som sker på bekostnad av landet i övrigt. I motsats till vad som har skett under 1960-talet måste just detta bli ett huvuddrag i 1970-talets regionalpolitik. I annat fall får vi för överskådlig tid räkna med en fortsatt och förstärkt regional obalans. Det behövs också en sådan politik för att främja en mer kvalitativ miljö i storstäderna.

Vem blir inte betänksam när man ser att Stockholms andel av de statliga bidragen till kommunernas väg- och gatuinvesteringar under tiden

1965–1969 uppgick till 37 procent – och att den förutses öka till 44 procent 1970–1974. Totalt avses hela 70 procent av de planerade statsbidragen till väg- och gatubyggnad under 1970–1974 gå till de tre storstäderna. Samma tendenser går igen i fråga om byggnad av trafikleder i och kring städer och samhällen.

Sådana fakta visar hur angeläget det är att samordna regionalpolitikens alla beståndsdelar, inte minst att samordna dem med trafikplanering samt gatu- och vägbyggnad. Här står vi i många avseenden endast i början av ett svårt och komplicerat arbete i samhällsbygget, där statsmakterna måste ha inte bara en klar och målmedveten vilja utan också nya och effektivare styrmedel, om man skall uppnå en bättre balans mellan olika regioner. Vill man påverka storstadsregionernas utveckling bör man inte tveka att införa ett system, som arbetar med både lockande lättnader och favörer respektive belastande avgifter och bromsar när det gäller att påverka näringsliv och folkströmmars lokalisering.

Jag har i motionen 600 tillsammans med ett par medmotionärer tagit upp ett par särskilda frågor i dessa sammanhang där vi bedriver vissa alternativa resonemang. Det ena går ut på att vi ifrågasätter behovet av att ha kvar det allmänna stödområdet i det nya handlingsprogrammet. En rad skäl kan anföras mot detta. Det kunde vara naturligt i försöksarbetets början att ha ett geografiskt avgränsat allmänt stödområde, särskilt därför att hela frågan betraktades som ett Norrlandsproblem först och sist.

Det säger sig självt att man även framgent måste lägga allra största tonvikt på Norrland i regionalpolitiken. Säkert blir det nödvändigt att för överskådlig tid just där sätta in särskilda insatser. Att man därför också måste ha kvar det inre stödområdet, som tar sikte på Norrlands inland, tar jag för givet. Ingen ifrågasätter något annat. Det är i själva verket där de värsta problemen finns i Norrland och i hela vårt land.

Men i vad gäller det allmänna stödområdet bör man överväga om det inte kan ersättas med en annan och rationellare ordning. Visserligen har inte stödområdets gräns hindrat insatser även i andra delar av landet där och när så behövs. Enligt statsmakternas intentioner skall hela denna politik tillämpas flexibelt. Flera och framgångsrika stora insatser har skett i södra och mellersta landsdelarna. Ibland har resultatet av den politik som förts blivit till synes paradoxal genom att regioner långt söder om stödområdets gräns vissa år fått betydligt mer stöd än områden inom stödområdet. Jag vill erinra om att under det senaste budgetåret t. ex. Gävleborgs län – vars norra del tillhör stödområdet i motsats till den södra delen – endast kom på nionde plats bland länen i fråga om regionalpolitiska insatser.

Troligen skulle stödet kunna distribueras mer rationellt och med ökat samhällsekonomiskt utbyte, om det geografiska stödområdet slopas och ersätts med ett system med orter. Ett allmänt stödområde blir så mycket mindre motiverat som det nya handlingsprogrammet i så hög grad skall baseras på länsprogrammen. Regionalpolitik måste ju föras över hela landet där behov uppstår. Det kan då framstå som onödigt och irrationellt att ha denna geografiska gräns som skär tvärs över Sverige.

Vad vi önskat med att ta upp dessa tankegångar i motionen är att regeringen i sitt planeringsarbete för handlingsprogram skall ta en

förutsättningslös debatt om denna fråga. Inrikesutskottets vice ordförande, herr Fagerlund, har sagt att detta inte är så enkelt. Nej, ingalunda. Vi tror inte heller att det är enkelt. Det finns många problem, och det kan också finnas politisk-psykologiska skäl som spelar in. Jag tror att dessa mycket väl kan förenas med de rationella motiv som talar för en annan ordning.

Underlag för ett nytt system har man redan i utkastet till ortsklassificeringen. Det behöver kanske revideras, justeras och hyfsas men bör kunna tjäna som grundval för ett mer rationellt och differentierat system än det nuvarande utgör. Här kommer också den fysiska riksplanen in som ett väsentligt komplement.

Jag ser till min häpnad att centern i sin kritik av ortsklassificeringen helt går emot tanken på storstadsalternativen och vill ta bort hela begreppet ur debatten. Det tycker jag är kortsynt och omotiverat. Det skulle allvarligt försvaga regionplaneringen på en punkt där ett nytänkande under senare år har skett — ett nytänkande som verkar lovande och realistiskt. Storstadsalternativen behövs som ett medel att dämpa tillväxten i de egentliga storstäderna. Att ortsklassificeringen som här anförts skulle kunna riskera att komma i konflikt med kommunreformen och försvåra dess genomförande har jag verkligen svårt att tro. Det är väl inte heller någon planering i blindo som pågår.

Jag anser att nuvarande stödområdesgräns är irrationell och särskilt olycklig när den klyver län som fallet är med Gävleborg. Jag vill bestämt hävda att om man trots allt stannar för att bibehålla det allmänna stödområdet, måste Gästrikland äntligen infogas i detta så att den nuvarande klyvningen av länet upphör.

Verkningarna av denna delning blir alltmer negativa. De väcker stigande oro i Gästrikland, särskilt i orter som har ett ensidigt eller svagt utvecklat näringsliv, och det uppstår slagsida på arbetsmarknaden. Delningen av länet försvårar också nyetablering i den södra länsdelen. Den motverkar statsmakternas uttalade strävan att göra Gävle—Sandviken till ett storstadsalternativ.

Dessa svagheter upphävs inte, som inrikesutskottet tycks tro, genom att statliga ämbetsverk i första etappen med 920 tjänster skall omlokaliseras till Gävle. Den lokaliseringen är i och för sig mycket positiv, och vi hälsar den med största tillfredsställelse. Men den ersätter endast delvis den försvagning som under en lång rad av år skett på arbetsmarknaden i Gävleregionen genom bortfall av ett stort antal arbetsplatser i industri och handel.

Jag tror mig tala för en enhällig och stark opinion i Gästrikland, när jag väddar till inrikesministern och regeringen att i arbetet på det nya handlingsprogrammet beakta dessa synpunkter och — om stödområdet skall finnas kvar — göra slut på nuvarande olyckliga klyvning av Gävleborgs län.

Jag ser med stor häpnad att reservanten Hans Nordgren i Söderhamn vill att hela Kopparberg skall anslutas till stödområdet, men han yrkar avslag på motsvarande krav när det gäller hans eget län. Han yrkar avslag på att Gästrikland skall infogas i stödområdet. Jag efterlyser konsekvensen och den sakliga motiveringen för denna ståndpunkt.

Inrikesutskottet har i denna och vissa likartade frågor intagit en avvaktande hållning och hänvisat till vad som skall komma i höst. Man håller med andra ord frågan öppen. Det hade i och för sig varit motiverat med en mindre passiv attityd. Men när så inte sker har jag funnit angeläget att på detta sätt sända ett ord med på vägen till regeringen i dess planeringsarbete med regionalpolitiken, som jag hoppas i höst skall inleda en ny, skärpt och effektivare giv.

I detta anförande instämde herrar Ekström (s) och Westberg i Hofors (s).

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Som framgår av talarlistan har jag inte för avsikt att hålla något längre anförande och ta upp de många regionalpolitiska problem som behandlas i utskottets betänkande. Men jag ber i stället att få återkomma när regionalpolitiken skall diskuteras under höstriksdagen. I dag vill jag nöja mig med att helt kort beröra ett par för mig angelägna frågeställningar.

Jag vill först instämma i vad herr Eriksson i Bäckmora här nyss anförde om försöksverksamhet med industricentra i Ljusdal, om glesbygdstöd i Bergsjöområdet, om stödområdesgränsens utvidgning till att gälla även södra delen av vårt hemlän och likaså beträffande lokalisering till Söderhamn. Jag instämmer på alla punkter och kunde kanske ha nöjt mig med detta instämmande. Men jag vill ändå säga några ord framför allt beträffande försöksverksamhet med industricentra. Var och en som studerar befolkningsutveckling och arbetslöshetssiffror inom Ljusdalsblocket kan lätt konstatera att behovet av stimulansåtgärder är utomordentligt stort. Varje åtgärd som positivt kan påverka utvecklingen på sikt måste därför tillvaratas. Vi har nyligen på det kommunala planet diskuterat en eventuell kraftverksutbyggnad, som skulle öka sysselsättningsmöjligheterna under uppbyggnadsskedet, men då vi varit övertygade om att en sådan åtgärd bl. a. skulle försvåra våra möjligheter på sikt genom att göra vår natursköna bygd mindre attraktiv har vi inte velat tillstyrka en sådan utbyggnad. Meningarna har dock varit delade.

Vad vi däremot är överens om är att vi önskar en kraftig utveckling av näringslivet och därmed av sysselsättningsmöjligheterna inom storkommunerna. Jag ansluter mig till den positiva inställning som herr Eriksson i Bäckmora gav uttryck för när det gäller Ljusdalsblocket. Vi vet emellertid att vi brottas med utomordentligt svåra problem.

Utskottet hänvisar i detta fall till industricentrautredningen och finner att skäl saknas för riksdagen att nu ta något initiativ i frågan. Det är helt riktigt att industricentrautredningen inte är helt färdig – det dröjer ännu något innan den framlägger sitt betänkande. Men redan 1968 års lokaliseringsutredning föreslog att försöksverksamhet med s. k. industricentra skulle startas. Det borde därför vara möjligt att redan nu förbereda utbyggnad av industricentra på några lämpliga orter. Något har väl också gjorts i den vägen, och vi har bl. a. erfarenheterna från Norge att falla tillbaka på.

En sådan lämplig ort är enligt min mening Ljusdal, som kämpar för att

kunna behålla och öka sitt befolkningsunderlag. Enligt direktiven till industricentrautredningen skall möjligheten att förlägga industricentra till det inre stödområdet särskilt uppmärksammas. Ljusdals kommun hör dit och har dessutom goda förutsättningar att intressera industriföretag att slå sig ned där, om lämpliga lokaler kan ställas till förfogande och om nödig service genom bl. a. mångsidig företagsverksamhet kan erbjudas. Länsstyrelsen anser att Ljusdals kommun är en lämplig lokaliseringsort för utbyggnad av ett industricentrum, handelskammaren ställer sig också positiv till en sådan åtgärd och Ljusdals kommun har deklarerat stort intresse för försöksverksamhet av denna art.

Såvitt jag kan bedöma skulle ett sådant industricentrum bli av mycket stor betydelse för bygden och utgöra den stimulans för näringslivet inom området som är så angelägen om Ljusdal skall kunna behålla ett invånarantal av den storleksordningen att regionens nuvarande service inte äventyras.

I motionen 589, där bl. a. jag finns med som motionär, hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla att försöksverksamhet med industricentrum snarast påbörjas i Ljusdalsområdet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till ifrågavarande motion.

I fråga om reservationerna skall jag bara säga några ord om reservationen 8, som gäller ändrade bestämmelser för flyttningsstöd.

Jag lever i en bygd där många människor mot sin vilja har fått flytta till andra delar av landet för att få arbete och som önskar komma tillbaka till hemregionen om de kan få lämpligt arbete där. Om man kunde ordna det så att flyttningsbidrag utgick också vid flyttning tillbaka till hemregionen skulle företag som nu hesiterar inför befarad brist på yrkeskunnig personal våga slå sig ned inom stödområdet. Därmed skulle sysselsättningsmöjligheterna öka också för andra.

Jag tycker att den här reservationen skulle kunna samla åtminstone alla norrlänningar ovan partigränserna. Om man kunde få ett positivt gensvar på den ifrån riksdagen tror jag att det skulle ha betydande värde. Jag yrkar bifall till reservationen 8.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår mycket väl att det kan synas egendomligt både för herr Westberg i Ljusdal och för herr Möller i Gävle att jag, som i viss mån representerar mindre och medelstor företagsamhet, inte har reserverat mig på flera punkter då det gällt det här området. Men faktum är, herr Westberg, att möjligheterna att skapa industricentra eller industrihus eller hantverkshus – vad vi nu vill kalla det – finns redan för närvarande. Vi har exempel på detta inom vårt eget län, där vi har fått till stånd ett sådant där ett tiotal företag är inrymda. Arbetsmarknadsstyrelsen är inte omöjlig på den punkten.

Eftersom jag i alla fall fick repliktid vill jag gärna säga till herr Möller i Gävle att som herr Möller vet har jag upprepade gånger försökt få hela vårt län inrymt i stödområdet, men det har varit uteslutet. Och när inte ens herr Möllers egna partikamrater i utskottet vill reservera sig för hans motion skulle det kanske verka litet underligt om jag – även om vi, som jag hoppas, är goda vänner – ensam skulle reservera mig för den, i all

synnerhet som herr Möller själv i motionen uttalar viss tveksamhet om huruvida vi över huvud taget skall slopa gränserna och göra regionalpolitiska insatser litet här och var där det behövs, vilket kanske är riktigt. I motionen sägs det i varje fall att man kan fundera över båda sakerna.

Mot den bakgrunden var det litet svårt att ta ställning, särskilt som inrikesdepartementet nu håller på att utarbeta ett nytt förslag för regionalpolitiken. Vi kan ju vänta några månader, så får vi se om vi skall behålla gränserna eller om vi får herr Möllers önskan i den ena delen av motionen bifallen.

Herr MÖLLER i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Nordgren sade allra senast – att vi gott kan vänta till hösten – kunde ju med samma styrka gälla för Kopparbergs län som för hans eget. Jag tycker inte att herr Nordgren skulle behöva vara rädd för att ensam gå fram med en reservation här. Ensam står ju ofta starkare, och man skall inte förlora tålamodet om man anser att det är en sakligt starkt motiverad hållning man intar.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Bland de motioner som behandlats i inrikesutskottets betänkande nr 7 finns ett förslag om att riksdagen skall uttala sig för att Norrbotten görs till en försöksregion för en kraftig sysselsättningsinsats på kort tid. Det förslaget har framställts i motionen 379 av herr Lövenborg och mig, och det måste ses som en i en rad av nödvändiga åtgärder för att råda bot på den situation som stora delar av Norrbotten befinner sig i och som utförligare kommer att beröras av herr Lövenborg vid behandlingen av näringsutskottets betänkande nr 36 senare i dag.

Idén om Norrbotten som ett försökslän för kraftfulla och snabba sysselsättningsinsatser har väckts av länsstyrelsen/planeringsrådet i Norrbotten, som i sitt Länsprogram 1970 säger: "Med tanke på betydelsen på sikt av att Norrbotten fungerar gentemot såväl riket som den enskilde individen vill Länsstyrelsen/planeringsrådet understryka betydelsen av att statsmakterna förstärker de regionalpolitiska åtgärderna i länet. Norrbotten kan lämpligen utgöra en försöksregion för en kraftig sysselsättningsinsats på kort tid."

Den här idén uttrycker en möjlighet till förändring av den situation som länet kommer att råka i om några få år om inte kraftfulla insatser görs. Länsplanerarna har nämligen i detta program tvingats slå fast att en katastrofsituation hotar på grund av den kraftiga utflyttning som skett och fortfarande sker och som oundvikligen leder till arbetskraftsbrist och en skev åldersfördelning i länet.

Dessa stora regionalpolitiska problem säger sig nu inrikesutskottet vara väl medvetet om, och eftersom utskottet funnit anledning utgå ifrån att regeringen och myndigheterna i den löpande regionalpolitiska stödverksamheten kommer att ägna särskild uppmärksamhet åt Norrbotten så anser utskottet inte att det finns skäl för att riksdagen gör den framställning som har påyrkats i vår motion. Jag kan inte acceptera det här standardsvaret. Om det nu sitter en grupp människor någonstans i Kungl. Maj:ts kansli och överväger förslagen i Norrbottens Länsprogram

1970, så kan det väl inte vara något hinder för dem att få ett uttalande från riksdagen beträffande ett av de i programmet aktualiserade förslagen. Och enligt min mening är idén om en försöksregion för en kraftig sysselsättningsinsats på kort tid just ett sådant förslag som riksdagen kunde ge stöd genom ett uttalande -- ett ord på vägen, som herr Möller i Gävle nyss uttryckte det.

Med de sysselsättningsproblem som av och till kan uppstå i olika delar av landet -- och som vi nu en tid upplevt med särskild skärpa -- kan erfarenheter av en försöksverksamhet av det slag som förslaget innebär vara värdefulla att ta till. Att Norrbotten i det fallet alldeles speciellt skulle lämpa sig som försökslän har naturligtvis främst att göra med att detta är det län i vårt land där den statliga företagsamheten är mest utbredd. Förslaget om Norrbotten som en försöksregion borde därför kunna omsättas i en plan för utvidgning av statsdriften i Norrbotten så att man på den vägen kan skapa arbetstillfällen och bättre än hittills ta till vara länets rika resurser. I en sådan plan vore det naturligt att samordna driften vid LKAB och Norrbottens Järnverk och utifrån detta få till stånd en stor statlig verkstadsindustri. En industri för tillverkning av olika slags fordon är också fullt tänkbar. Sådana industrier har dessutom den fördelen att filialtillverkning kan spridas till olika delar av länet.

Utskottet hänvisar i sitt betänkande till att riksdagen redan i höst får ta ställning till ett riksomfattande regionalt program. Det kan i och för sig noteras med gillande, eftersom mitt parti länge krävt en riksplanering. Vad som emellertid är väsentligt är ju ändå vad det blir för slags program. Eftersom arbetet med det här riksomfattande regionala programmet, som herr Svensson i Malmö tidigare i dag har sagt, i allt väsentligt bygger på vad som hittills har kännetecknat lokaliseringspolitiken, nämligen koncentration till vissa delar av landet och utglesning av andra, så är ju inte förhoppningarna på vad höstens förslag kan innebära särskilt stora. Och om detta förslag för Norrbottens del inte innebär åtgärder av ett helt annat slag än de hittills prövade -- då avser jag också transport- och sysselsättningsstöd t. ex. -- blir det heller inte möjligt att effektivt vända utvecklingen i Norrbotten. Länsprogram 1970 har visserligen karaktären av en larmsignal, men det är svårt att i programmet finna förslag till konkreta åtgärder för att komma ur den situation som man larmar om. I huvudsak baserar länsplanerarna sina förslag på samma lokaliseringspolitiska principer som tidigare och anvisar inte mycket som kunde bryta den nuvarande ödesdigra trenden. Och detta ligger alltså till grund för arbetet med den riksomfattande regionala planen.

I länsprogrammet fastslås att Norrbotten åsamkats stora flyttningsförluster under de senaste åren. Dessa kan till allra största delen hänföras till åldrarna under 30 år. Förskjutningarna i åldersfördelningen har för länet lett till en kraftig ökning av antalet personer över 45 år överallt i länet trots att de flesta kommunblocken uppvisar folkmängdsminskningar. Också detta, herr Nilsson i Östersund, borde ha tagits med i redovisningen av den socialdemokratiska resultatpolitiken, som herr Nilsson talade om.

Även om Norrbottens län fortfarande uppvisar en åldersstruktur som

är något ungdomligare än rikets för övrigt är läget mycket alarmerande. Och då dessutom förändringen av denna struktur bara fortsätter i negativ riktning, så borde det stå klart att det nu krävs åtgärder som snabbt ger betydande sysselsättningseffekter. Insatserna måste vara av det slaget att de inte bara ger tillfälligt andrum utan bildar grundval för en utveckling av Norrbotten som detta län har alla resurser för.

Det har i något sammanhang från länets planeringsmyndigheter sagts att länet står inför en skiljeväg: nu krävs snabba och kraftiga åtgärder om inte utvecklingen skall leda till att Norrbotten kommer i den situationen, då det inte längre är angeläget med nya industrietableringar, eftersom det inte finns arbetskraft till redan befintliga industrier. Det står nu alldeles klart att länet inte tål att i ytterligare flera år avtappas på de mest produktiva åldersklasserna.

Detta är numera ganska allmänt kända fakta. De visar att situationen i Norrbotten kräver åtgärder av helt andra dimensioner än tidigare. Den kräver en principiellt helt ny lokaliseringspolitisk inriktning, där uppbyggnaden av nya statsägda industrier utgör det väsentliga inslaget. För detta krävs att staten skaffar sig helt andra befogenheter än den hittills haft eller velat använda sig av.

Man kan lämpligen börja med att göra Norrbotten till en sådan försöksregion som länsplanerarna och vi motionärer uttalat oss för. Det borde vara ett stimulerande uppdrag för alla dem som nu talar om de stora uppgifter som föreligger i de kommande årens regionalpolitik. Norrbotten är ett bra material att arbeta med i det avseendet, och Norrbotten är värt att satsa på.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen 11 av herr Lorentzon.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det här är tyvärr ett ämne som vi får upp varje år. Jag säger tyvärr, därför det är ett tecken på att förhållandena inte är tillfredsställande. Vi började ju med lokaliseringspolitiken genom beslut i riksdagen 1964 rörande försöksverksamheten mellan 1965 och 1970. Sedan hade vi en stor diskussion 1969 igen inför den fortsatta treåriga verksamhet som vi nu är i slutet av – och vi kommer ju tillbaka till frågorna i höst.

Dagen innan vi förde debatten om dessa frågor i slutet av den första försöksperioden, dvs. den 27 maj 1969, gjorde regeringens ledande man, dåvarande statsministern Erlander, ett uttalande där han i elva punkter angav hur han såg på lokaliseringspolitiken. I ett viktigt avsnitt förklarade han: "Politiken baseras på förvisningen om att Norrlandslänet skall bestå som en med andra regioner fullt likvärdig del av den svenska nationen även i framtiden. Detta är en självklar följd av våra jämlikhetskrav."

I tredje punkten sade han följande: "Vi avser att i effektiva och lönsamma former expandera den statliga företagsamheten." Och i ytterligare en annan punkt anförde han: "Samhället är berett att i vidgad utsträckning bära ett direkt företagsansvar för industrietableringar." Slutligen angav statsministern som en tionde punkt följande: "Utveckling

av Norrland som industriell miljö genom exempelvis konsult- och specialisthjälp, samarbete och erfarenhetsutbyte mellan företag. Åtgärder för att främja detta planeras för närvarande i industridepartementet."

Jag skall inte förneka att en del satsningar görs, men det vore felaktigt att påstå att de satsningarna är av den storleken att de tillgodoser de krav som föreligger. Rent allmänt syftar lokaliseringspolitiken till att skapa sysselsättningsmöjligheter för de arbetslösa, men tyvärr har man inte kunnat uppfylla de löften man där ställt. Vi har inte nu full sysselsättning. Jag vet exempelvis att i ett län står 12 procent av människorna utanför arbetsmarknaden och vill in på den. Det är inte detsamma som full sysselsättning. Och det är ändå ett län, som inte hör till de svårast utsatta. Man må räkna på olika sätt, men hur man än ser på saken är det en betydande grupp människor som står utanför arbetsmarknaden och som vill in på den. Det allvarliga är att detta inte är en tillfällig utveckling utan ett led i en konstant process som håller på att skärpas.

När vi hade dessa frågor uppe till behandling 1969 gjorde jag ett särskilt uttalande i anslutning till bankoutskottets utlåtande nr 30, där jag angav sex punkter för lokaliseringspolitiken. I en av de punkterna sade jag att vi måste sätta upp ett mål för lokaliseringspolitiken. Om man inte har satt upp ett mål, hur mycket pengar skall man då satsa? Och hur skall man kunna kontrollera om man har satsat tillräckligt för att nå ett mål som man inte har ställt upp? Hur skall man bedöma hur mycket mera man behöver satsa för att nå ett mål som man inte har angivit? Att föra en politik utan ett klart mål är ju som att driva som en kork på vågorna. Vi måste därför ange vårt mål för lokaliseringspolitiken.

Det mål som jag gjorde mig till talesman för, när vi diskuterade dessa frågor 1969, var att den statliga näringspolitiken för Norrlands del skulle sättas så, att man så nära som möjligt bibehöll den nuvarande befolkningen på 1 1/4 miljon invånare. Med det målet i sikte borde de ekonomiska resurserna för lokaliseringspolitiken beräknas och utformas. Detta betyder emellertid inte att människor inte skulle kunna flytta inom en region, men de skall inte vara skyldiga att flytta bort från en region, som upptar två tredjedelar av Sveriges yta, där vi som sagt då hade 1 1/4 miljon invånare.

Vi måste sätta upp ett mål för att bedöma om vi har nått det, eller om vi måste satsa mera för att nå det. En av de andra sex punkterna formulerade jag det på det sättet att lokaliseringspolitiken fordrar lika mycket pengar som u-landspolitiken, dvs. successivt växande belopp framåt i tiden. Vid den tidpunkten satsades sammanlagt 200 miljoner per år. Nu är siffran ungefär 350 miljoner per år. Men "satsa" är fel ord i detta sammanhang. Vad man satsar är ett lokaliseringsbidrag - pengar som man alltså ger bort - på 65 miljoner kronor. Ungefär 265 miljoner kronor utgår i form av lån, som i princip skall betalas tillbaka, även om räntefrihet kan erhållas för ett, två eller tre år. Satsningen är alltså 65 miljoner kronor jämte ränta, förutom satsningen på transportstödet, som i genomsnitt uppgår till 25 miljoner per år under dessa tre år.

Låt oss jämföra denna siffra - 65 miljoner - med vad bara ett enda av de svenska stålverken satsar per år för att hålla sig modernt - inte för att öka sysselsättningen. Ett av de moderna stålverken satsar 200 miljoner

kronor på ett år på att modernisera och hänga med i utvecklingen – utan att öka sysselsättningen. Jämför dessa 200 miljoner, som satsas enbart för ett stålverks fortsatta upprätthållande av ungefär oförändrad sysselsättning, med de 65 miljoner som är det direkta bidraget till lokaliseringspolitiska åtgärder i två tredjedelar av Sverige! Man förstår att det inte kan bli tillfredsställande resultat med så litet pengar.

Jämför den satsning man gjorde på u-landshjälpen 1969 – ett par hundra miljoner – med de 1 250 miljoner som vi skall satsa nästa budgetår. Det är bra att man höjer det anslaget, men vi måste också lösa problemen här hemma, om vi skall få folk med oss på den linjen även i framtiden. Hur regeringen än vill göra sina prioriteringar för framtiden måste den till hösten göra en ordentligare satsning på full sysselsättning för de fattigaste människorna här i landet, de som har den högsta arbetslösheten, alltså i första hand de som hör till stödområdet.

Men den diskussion som förts här i dag visar vad det är fråga om: Sysselsättningsproblemet håller på att vidgas. Det är en av de förändringar som inträffat sedan mitten av 1960-talet när det gäller lokaliseringspolitiken. Det är inte bara det att den har bytt namn och nu kallas regionalpolitik. I mitten av 1960-talet trodde man att man kunde *omlokalisera* företag från vissa överexpansiva regioner, storstäderna, till vissa fattigare landsändar. Det går inte längre.

En av talarna i debatten här i dag sade att Stockholmsbänken föreföll ganska tom, och han antog att riksdagsledamöterna var ute och demonstrerade mot bortlokaliseringen av ämbetsverk från Stockholm. Även Stockholmsregionen, som har varit en expansiv region, håller på att gå tillbaka som industriregion. Göteborgsregionen likaså. Också Malmöregionen har svårigheter, även om de inte förefaller vara fullt så stora som i Göteborg och Stockholm. Sysselsättningen inom industrin har i Göteborgsregionen gått tillbaka mellan 1966 och 1970. På dessa fem år har det i Göteborgsregionen tillkommit 16 000 nya jobb, varav i offentlig tjänst 16 300. Sysselsättningen i Stockholmsområdet väntas enligt regionplanens förhoppningar öka på 15 år, från 1970 till 1985, med 220 000 nya jobb, varav 70 procent, 156 000, i offentlig förvaltning och 25 procent i privat förvaltning. Därtill kommer tillväxten av transport och handel. Det blir över 100 procent. Då är det något som behöver gå tillbaka. Vad som beräknas gå tillbaka enligt de uppgifterna är industri-sysselsättningen, och framför allt beräknas antalet industriarbetare minska. Med ledning av de siffrorna kan man anta att antalet industriarbetare i Storstockholmsområdet 1970–1985 skulle minska med 45 000 man. Då finns det inte mycket att omlokalisera.

Lokaliseringspolitiken är alltså för svag för att skaffa sysselsättning till de svagaste delarna av landet. Vi behöver, inte bara i stödområdena utan i landet som helhet, en näringspolitik som kan expandera det svenska näringslivet tillräckligt mycket för att ge full sysselsättning åt människorna. Inte mera. En sådan näringspolitik måste kombineras med en förnuftig arbetsmarknadspolitik. Man kan inte vid minsta överhettning eller högkonjunkturtopp fylla på med ett par hundratusen importerade arbetare och sedan inte ha jobb åt det egna folket. Om i ett enda län finns 15 000 människor som nu vill ha jobb, skall man inte tro att de får

jobb när högkonjunkturen börjar komma, och den skall ju vara på väg enligt vad statistiken säger. Av dessa 15 000 kommer kanske ett par tusen att få jobb, medan de andra blir utan.

Det betyder att vi är inne i ett skede, där olika landsdelar inte längre skall hålla på och diskutera mot varandra att man skall omlokalisera vid en överhettning. Vi står inför ett skede, där vi behöver en näringspolitik över *hela* linjen för att klara sysselsättningen både inom storstadsområdena och inom andra områden.

Det är sent att säga detta nu. Men jag sade redan 1969 att det inte räcker med lokaliseringspolitik, eftersom det inte finns så mycket att omlokalisera: "Vi talar ibland om lokaliseringspolitiken som någonting som egentligen hör hemma i en sådan situation som förelåg för ett eller ett par årtionden sedan, när företagen stod i kö för att bygga ut. Då kunde man "lokalisera om" företag. Nu finns det inga företag som står i kö för att bygga ut, och den lokaliseringspolitiska dragkamp som kanske förut har rått inom landet förekommer nu mellan Sverige och kontinenten eller mellan Sverige och andra delar av världen. (AK 28 maj 1969)

Jag sade vidare 1969 att den expansion som sker inom de svenska företagen nu sker snabbare utanför våra gränser än innanför våra gränser och att det är en fåfäng förhoppning att räkna med en expansion innanför gränserna och en omflyttning mellan olika områden innanför gränserna. Det finns inte mycket att flytta om. Jag framhöll detta redan 1969. Det är inte först i dag som det kan sägas.

Om vi skall klara oss i en hårdare värld, mera internationaliserad på grund av tekniken, kommersialisering och företagskoncentration utanför våra gränser – bör inte regionerna inom landet hålla på och diskutera sinsemellan. Alla partier måste gemensamt skapa en näringspolitik för att trygga såväl de statliga, de kommunala, de privata som de konsumentkooperativa och de producentkooperativa företagens utveckling i den omfattning som behövs för att trygga sysselsättningen.

Jag hoppas att många läste den annons som republiken Irland hade i tidningen *hären*; i annonsen erbjöds förmåner i form av tullfrihet inom en så stor del av Europa som man nu strax anser sig vara ansluten till och 15 års skattefrihet för företagen. Några hundra företag hade redan flyttat dit.

I debatten 1969 citerade jag inte södra Irland men väl norra Irland, som då var i gång och drev en likartad politik. Vi måste ta hänsyn till vad som händer internationellt, där vi håller på att bli akterseglade i flera avseenden. Det är därför vi måste få fram en allmän näringspolitik för att säkra den fulla sysselsättningen åt oss.

Den satsning som nu görs är alldeles för liten, för att kunna leda till full sysselsättning. Det resulterar i avflyttning. Den avflyttningen har inte varit så stor den senaste tiden, invänder någon. Det var den inte heller förra året, när vi diskuterade dessa frågor. Det beror på andra omständigheter, delvis tillfälliga. Avflyttningen kommer i gång, men avindustrialiseringen fortsätter samtidigt inom det här landet. Vi kommer att få två arbetsmarknader: en för de yngre välutbildade, som kan ta den nya sortens jobb, och en för de äldre med den gamla utbildningen, som ställs utanför de nya jobben. Det är det stora problemet, och det betyder

att vi inte bör driva lokaliseringsfrågorna som en delfråga inom t. ex. inrikesdepartementet. Lokaliseringsfrågorna förutsätter en samordning inom regeringens hela ekonomiska politik, finanspolitik, industripolitik, utbildningspolitik och inrikesdepartementets politik, civildepartementets lokaliseringspolitik osv. Åtminstone nio departement är inblandade i den samordningspolitik som skulle behöva finnas på dessa områden.

Jag begär inga snabba resultat. Även om åren onödigtvis är försuttna i många sammanhang bör det finnas en möjlighet att ta fram en samordnad politik, omspannande flera departement, och bygga upp den med tillräckligt ekonomiskt underlag, tillräcklig organisation och personal för att det skall kunna bli resultat. Var finns den organisationen i dag? Var finns den samkörning av departementen som jag 1969 begärde att vi skulle få för att kunna lösa Norrlandsfrågorna? Vi fick ett allmänt svar att Norrland skall bestå som en med övriga nationen fullt jämförbar del. Löftet har inte kunnat uppfyllas. Inte heller den utlovade fulla sysselsättningen har kunnat upprätthållas.

Politik är till för resultat. Näringspolitik är till för att skaffa människorna full sysselsättning, och det är den politiken vi vill se framtagen till hösten, när regeringen kommer med sitt förslag om lokaliseringspolitik. Den nuvarande utformningen är helt otillräcklig. Långsamt, för litet och i vissa fall för sent. Den statliga företagsgruppen är inte uppbyggd så att den expanderar trots löftena, som jag nyss citerat, att vi skulle satsa mera på direkt företagaransvar genom industrietablering. Vad väntar vi på? Jo, vi väntar på en konjunktur som skall gå upp. Konjunkturen går nog upp vid tillfälle, men det är inte detsamma som att det blir full sysselsättning här i landet jämnt över. Därför har vi all anledning att vänta att få se den där regionpolitiken som skulle ge inte bara Norrlands län utan också övriga län en med övriga nationen fullt jämförbar utveckling.

Avstånd måste övervinnas. Det kostar pengar. Transportpolitiken är ännu inte så utformad att den övervinner dessa kostnader. Samordningen mellan departementen är inte förverkligad. Tillräcklig satsning av ekonomiska medel är inte uppnådd. Man kanske vill säga att vi inte har råd. Då får man i så fall bestämma vad vi har råd till – full sysselsättning eller arbetslöshet – och satsa på det som är mest väsentligt och göra de omfördelningar inom statens budget som behövs för att vi skall uppnå full sysselsättning och en tryggad utveckling.

Det är mycket möjligt att det som jag åsyftat här och det som håller på att hända i de större industrierna och storstadsområdena – de som varit föregångare i en gynnsam utveckling men där industrin nu inte kan upprätthålla full sysselsättning utan går tillbaka – är tecken på att vi får göra ännu en ännu större omfördelning, dvs. en omfördelning av den betalda arbetstiden, så att i första hand alla människor får full sysselsättning och inte stora grupper måste stå utanför arbetsmarknaden. Full sysselsättning under färre arbetstimmar per anställd är i så fall att föredra framför full sysselsättning med många arbetstimmar för somliga medan andra står utanför sysselsättningen: ungdomarna som inte kan komma in och de äldre som åker ut för fort.

Det är många frågor som behöver koordineras för att vi skall få en

politik som leder till full sysselsättning. Jag är mera intresserad av att få en sådan helhetspolitik — eftersom jag menar att det finns stort behov av den i dag — än av en politik som söker omlokalisera den otillräckliga sysselsättningen som vi har. Att börja bråka regioner emellan, som det funnits vissa tendenser till här i dag, löser tyvärr inte problemen. Det är bättre att regionerna samspelar, eftersom samma problem förekommer över hela linjen. Full sysselsättning genom en medveten ekonomisk politik med hjälp av en näringspolitik, koordinerad med arbetsmarknadspolitik, lokaliseringspolitik, industripolitik, utbildningspolitik, transportpolitik osv. — det är vad vi behöver. Vi får väl hoppas på hösten, liksom vi har hoppats i flera år tidigare.

Under detta anförande, i vilket herrar Eriksson i Bäckmora (c), Westberg i Ljusdal (fp) och Nordgren (m) instämde, övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BJÖRK i Gävle (c):

Fru talman! Sedan vi hört herr Hagnell säga att vi inte bör bråka regioner emellan är det naturligtvis litet svårt för mig att börja tala för det län där han själv är Konungens troman. Han sade en hel del kloka saker men kanske också en och annan sak där jag inte helt kan dela hans uppfattning.

Att vi inte har full sysselsättning i det här landet har han naturligtvis rätt i, men när han säger att detta inte är någonting tillfälligt, menar han då att denna utveckling är medvetet styrd av regeringen? Han säger också att man driver politiken som en "kork på vågorna". Man frågar sig då, om han åsyftar dem som regerar eller vem han menar att "kork" är. Vidare säger han att politik är till för att ge resultat. Vi hoppas också att vår landshövding skall se till att det blir resultat i vårt län, och vi ser med förväntan fram mot resultatet.

Jag har begärt ordet för att säga några ord om den motion som vi inom centerpartiet i Gävleborgs län har väckt. När stödområdet fastställdes kom Gästrikland utanför det område som skulle få särskilt lokaliseringsstöd. Detta föranledde redan på den tiden en motion från centerpartiet, och jag tror att riktigheten i kraven framstår klarare i dag än tidigare. Om Gästrikland hade tillhört stödområdet, skulle vi säkert ha haft bättre möjligheter till ökad sysselsättning i den delen av länet. Av de 4 000 arbetslösa i Gävleborgs län som var utan arbete under april månad var nära 2 000 från just Gästrikeregionen. Detta visar att vi har stort behov av företagsamhet och ökad sysselsättning i vår region.

Vi får en del statliga verk i första omgången av utflyttningen. Jag beklagar att vi inte till vårt län fick något ytterligare, vare sig till Sandviken-Gävle-regionen eller till Söderhamnsregionen, i andra omgången, men jag hoppas att några andra företag kan komma i stället.

I ett sådant gränsområde som Gästrikland och kanske södra Dalarna utgör tror jag det blir ett negativt sug på företagsamheten i gränsområdet. Skall vi behålla det nuvarande systemet, vore det kanske vettigare att göra en avtrappning av stödområdesgränserna i flera steg. Om stödområdet skall finnas kvar tror jag alltså att övergången borde göras mjukare

än vad den nu är. Jag är också tillfredsställd med att man från både socialdemokratiskt och centerpartihåll inom Gävleborgs län har fört fram dessa synpunkter motionsvägen, men eftersom det inte finns någon reservation på denna punkt har jag inget yrkande.

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

Herr ÄNGSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag vill först anknyta till herr Hagnells anförande för en stund sedan och understryka att vad vi nu diskuterar är en betydande jämlikhetsfråga. Frågan gäller att lyfta de fattiga områdena i landet till en bättre nivå och ge människorna där den självklara rätten till ett arbete. Jag anser också att samhällssatsningen är alldeles för tvekande, för liten och utan klar målinriktning. Den här debatten har både en ekonomisk och en social bakgrund.

När man diskuterar lokaliseringsspolitik och regional utveckling i vårt land, anser jag att man saknar ett viktigt faktaunderlag. I många fall kan man renodla frågeställningarna så att dessa enbart kommer att gälla: Skall man flytta arbetskraften till företagen eller skall företagen flyttas till arbetskraften? De problem man ställs inför i dessa bedömningar är av ekonomisk, social och miljömässig art.

Då det gäller de ekonomiska frågeställningarna kan man plocka fram klara fakta i fråga om den marknadsmässiga sidan, företagens läge och därav följande fraktkostnader och kostnader för persontransporter och övriga kommunikationer. Dessa fakta talar ofta till nackdel för utlokaliseringar till stödområden och har väl varit den främsta anledningen till att industrin varit tveksam då det gäller att ta det steget. Men den stora ekonomiska frågan är vad samhällskostnaden kommer att bli att flytta och omskola de arbetslösa i Norrland och övriga stödområdet till de expansiva, överhettade områdena i mellersta och södra Sverige. Vad blir samhällskostnaden när en egnahemsägare tvingas bryta upp från sin bygd? Vad är kapitalförstöringen när gården inte går att sälja på grund av att det inte finns några spekulanter och den kommer att inlösas för ett obetydligt taxeringsvärde och sedan kommer att stå öde? Den enskilde förlorar sin kontanta insats och värdet av sitt eget nedlagda arbete, och staten förlorar stora summor i statliga lån och bidrag.

På grund av avflyttningen kommer sedan andra effekter in i bygden: underlaget för en affär sviktar, detsamma gäller de kollektiva kommunikationerna, skolan läggs ned, annan service försämras och bygden avfolkas snabbt och dör.

Vad kostar det å andra sidan att bygga nya bostäder för nya statliga och egna pengar på den nya platsen, att bygga skolor, sjukhus och andra serviceinrättningar? En annan viktig fråga: Hur går det med den sociala anpassningen på den nya orten? Enligt min mening är de samhällskonsekvenser jag belyst och kostnaderna för dem en av de viktigaste grundstenarna när man skall värdera hur mycket man skall satsa på lokaliseringsspolitiska åtgärder och sättet för satsningarna. Vissa forskningsresultat har man väl fått fram genom spridda aktioner, men vad vi här behöver är en bred, statsunderstödd samhällsforskning, som kan ge det nödvändiga underlaget. Hur vore det att utnyttja den forskningskapacitet, som den friställda lärar- och forskningspersonalen besitter –

personal vars friställande blivit en följd av den minskade tillströmningen till universiteten? Kunde inte den utnyttjas för detta ändamål?

Det finns alltså enligt min mening för litet underlag för att lokaliseringsdebatten skall vara verklighetsbetonad. Man skall även på ett riktigt sätt kunna välja mellan olika alternativ. Men de uppgifter och fakta som hittills föreligger har entydigt pekat på att omställningskostnaderna för samhället är så stora att de motiverar ett nytänkande med än starkare satsning på att lokalisera företag till de områden inom stödområdet där det finns möjligheter för företagen att fungera. Med detta vill jag ha sagt att det finns en stark samhällsmotivering för lokaliseringsstödet och att det inte skall betraktas som en nådegåva till Norrland från det övriga Sverige. Det finns också starka motiv för en kraftfullare insats då det gäller att upprätthålla och bygga ut samhällsservicen i stödområdet.

Jag skall också säga några ord om Vindelälvsproblematiken. Det är en gång för alla fastslaget att Vindelälvens bevarande var en riksangelägenhet. Herr Rimås sade tidigare i den här debatten att han, som en av beslutsfattarna i riksdagen 1967, kände ett moraliskt ansvar för att löftena om arbete åt människorna i ådalen infriades. Jag hoppas att alla andra här som var ledamöter i riksdagen vid det tillfället känner samma ansvar. Människorna i de bygder det gäller har nu tröttnat på att vänta på de utlovade åtgärderna och kräver att var och en som var med och fattade beslutet 1967 också skall vara med om att infria det. En annan orsak till det kollektiva ansvaret är också att under den långa tid, ungefär tio år, som man gick och väntade på ett besked om älven skulle byggas ut eller inte, upphörde alla insatser från samhällets sida i den här bygden. Till väg 363, som går längs ådalen, anslogs t. ex. inga pengar till arbeten i den mellersta och övre delen, och uppvaktningarna möttes av beskedet: Vi skall vänta och se om älven byggs ut.

I ett par motioner som behandlats av utskottet har också vägfrågan och kommunikationerna utpekats som områden där en insats skulle få en snabb effekt. I reservationen 12 har också detta understrukits.

Fru talman! Jag vill kort summera några åtgärder som jag anser först bör komma i fråga som en insats för Ådalen förutom det angelägna vägbygget. För det första är det skapandet av ett rekreations- och rehabiliteringscentrum i Vindeln. För det andra är det att stimulera något företag att sätta i gång produktion i de sedan något år tillbaka nybyggda fabrikslokalerna på 8 000 kvadratmeter som ännu står tomma. För det tredje är det en mindre industrilokalisering till Sorsele som en första hjälp till denna kommun som är särskilt svårt drabbad. Sorsele kommun har förlorat över 70 procent av den unga befolkningen under de senaste tio åren.

Men det måste vara en samordning av insatserna i Vindelådalen. För detta ändamål bör det tillsättas en särskild arbetsgrupp med representanter från kommunerna, länsstyrelsen och arbetsmarknadsmyndigheterna. Detta förslag finns också redovisat i reservationen 12, och jag yrkar bifall till denna liksom till övriga reservationer undertecknade av folkpartiets representanter i utskottet.

Fru talman! Jag vill med några få ord beröra den del i utskottsbetänkandet som behandlar det allmänna stödområdet och den nuvarande gränsdragningen. Anledningen är den mycket negativa befolkningsutveckling som så starkt kännetecknar en av de två planeringsregioner i Kopparbergs län som råkade hamna utanför stödområdesgränsen, nämligen Avestaregionen, omfattande Avesta och Hedemora kommuner.

Utskottet påpekar mycket riktigt i sitt betänkande, att frågan om en utsträckning av stödområdet till att omfatta även de delar av Kopparbergs län som i dag ligger utanför vid flera tillfällen tidigare diskuterats och även prövats av riksdagen.

Jag finner det därför tämligen onödigt att på nytt redovisa de motiv som talar för att ett misstag begicks när den nuvarande gränsen fastslogs. Men låt mig bara peka på två faktorer som något förändrat bilden sedan den här frågan senast behandlades av riksdagen vad beträffar Avesta-regionen.

För det första: Vid senaste årsskiftet pekade befolkningsutvecklingen på en viss uppgång i samtliga planeringsregioner i Kopparbergs län, med undantag för Avesta-Hedemora, i vilken tillbakagången fortsätter. För det andra: I ett redan i dag mycket bekymmersamt läge kom för några dagar sedan beskedet om att en av regionens större industrier kommer att läggas ned, vilket naturligtvis innebär ytterligare arbetslöshet och ytterligare utflyttning. Med andra ord, den förändring som skett för Avestas del har i huvudsak varit av negativ art. Situationen blir naturligtvis inte mindre bekymmersam, då de kommunala investeringarna och satsningen på utbyggnad av servicen inom olika områden baserades på den expansiva utveckling som kännetecknade regionen under 1940- och 1950-talen och som på ett mycket abrupt sätt bröts under 1960-talet. Och om inte krafttag tas från samhällets sida kommer den kommunala servicerocken att bli alldeles för stor och tung att bära för de kvarvarande människorna i regionen.

I förra årets utskottsskrivning avfärdade man här nämnda problem genom att hänvisa till vad statsutskottet sade året dessförinnan. Man ansåg därmed utfästelsen om en liberal tillämpning av stödverksamheten för regioner strax utanför den nuvarande gränsen som tillräcklig, en bedömning som tyvärr visat sig otillräcklig i vad det gäller Avesta-regionen.

Av den anledningen fann jag det motiverat att till årets riksdag motionsledes kräva en justering av gränsen för att därigenom eliminera de mycket negativa gränseffekterna för nämnda region.

Vid studium av årets utskottsbetänkande får man en stark känsla av att utskottet vid årets behandling av de här frågorna lagt ner betydligt mer arbete, ett arbete som resulterat i en skrivning präglad av förståelse för Avesta-regionens problem och en stark vilja att medverka till att dessa löses innan det är för sent.

Man utgår ifrån att även stödområdets omfattning noggrant kommer att prövas under nästkommande år och att då särskild hänsyn bör tas till de områden som för närvarande gränsar till det allmänna stödområdet, områden med speciellt svåra problem. Och som jag tolkar betänkandet anser utskottet att Avesta-regionen måste betraktas just som ett sådant

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

område.

Fru talman! Med hänvisning till det anförda och till utskottsskrivningen i den här delen avstår jag ifrån att yrka bifall till motionen 1377 eller till reservationen 9 och har för avsikt att vid den kommande voteringen stödja inrikesutskottets förslag i dess betänkande nr 7.

Herr BOO (c):

Fru talman! Inrikesutskottets betänkande nr 7 är ett dokument på den betydelse som tillmätts regionalpolitiken i vårt land. Det stora antalet motioner och de många förslag som finns sammanfattade i betänkandet har ett grunddrag gemensamt: regionalpolitiken och insatserna härför måste förstärkas och utvecklas.

Att dessa frågor står i fokus är också synnerligen självklart. Utformningen av och det materiella innehållet i de regionalpolitiska insatserna blir ju direkt avgörande för hur människorna i framtiden skall kunna få arbete och utkomst i de områden de helst önskar och om de skall kunna få leva i den miljö som de anser viktigast för trivsel, harmoni och personlig utveckling. Inför framtiden måste en sammanvägning av riksplaneringen och de regionalpolitiska insatserna ske, så att man verkligen kan bryta den trend till centralisering av verksamhet och människor som nu sker och som åstadkommer en oförmånlig balans mellan olika delar av landet. Jag kan till alla delar instämma i herr Stridsmans principiella redovisning avseende dessa frågor. Jag skall i fortsättningen begränsa mig till några synpunkter på problemen i Kopparbergs län och på stödområdesgränsen genom länet.

Det är ju känt att befolkningsutvecklingen i Dalarna varit starkt vikande under slutet på 1960-talet och även in på 1970-talet. Detta sammanhänger på ett avgörande sätt med ett krympande näringsliv. Och att i synnerhet de mindre företagen haft svårigheter är ju uppenbart. Låt mig lämna några siffror.

I Kopparbergs län var det under åren 1961–1970 130 industriföretag som varslade om driftsinskränkningar och nedläggelser. Antalet berörda arbetstagare var nära 6 000. Denna utveckling synes ha förstärkts under 1970-talet. Detta ger anledning att betona hur avgörande en positiv näringspolitik är, i synnerhet i dessa dagar, då näringslivet – alldeles särskilt regionalpolitiskt – är i trångmål men då regeringen ändå är beredd att lägga nya bördor på icke minst företag med stor personaltäthet. Den i dag föreslagna fördubblingen av löneskatten kommer säkerligen att skapa bekymmer och oro för många människor i framtiden.

Den utveckling som är på gång drabbar särskilt hårt regioner av Dalarnas typ, med ett i vissa områden synnerligen ensidigt näringsliv. Det måste helt enkelt skapas en bättre grogrund för mindre företag med deras stora betydelse för att åstadkomma ett allsidigare och bättre differentierat näringsliv. Det lokaliseringsstöd som utgått sedan 1965 har betytt en del – kanske mest i initialskedet – men det har varit alldeles otillräckligt.

Den geografiska avgränsningen för det mera generella stödet har, som framhållits här tidigare, varit föremål för många diskussioner under årens lopp. Vad gäller Kopparbergs län gick stödområdesgränsen under de första fem försöksåren rakt genom länet. Med detta följde visserligen

olägenheter, men jag vill inte fördölja att denna gränsdragning gav norra och västra delarna av länet en chans att stärka sina positioner, något som i dag är ytterst värdefullt för balansen i länet.

Att riksdagen 1970 inför den nya treåriga försöksperioden ändrade gränsen och lämnade endast Avesta och Ludvika utanför var ett synnerligen olyckligt beslut. Regionerna hade redan då haft en synnerligen negativ utveckling, och denna har fortsatt med stor styrka, särskilt i Avesta-Hedemora-regionen. Folkmängden i sistnämnda kommuner har under de senaste åren minskat med över 3 800 personer. Länet och kommunerna har gemensamt i mars månad inför inrikesministern redovisat sina bekymmer. I den PM som då framlades har många frågor tagits upp, och jag hoppas innerligt att inrikesutskottet har tagit del av detta material.

Och bekymren för Avestaregionen fortsätter. I dagarna har, som herr Green nyss nämnde, ett företag beslutat flytta sin verksamhet till annan ort i vårt land. Därvid berörs 165 anställda, och det är självfallet ett stort avbräck i en region som Avesta. Denna utveckling medför stora ekonomiska bekymmer för den kommunala verksamheten. Hur skall kommunen i denna situation kunna leva upp till den överenskommelse som har träffats mellan regeringen och företrädare för majoriteten inom Kommunförbundets styrelse? Det blir intressant att se om det avtalet verkligen kommer att kunna infrias av Avesta i framtiden.

Det måste också vara en orimlig utveckling att inte ens i så centralt belägna områden som Avesta-Hedemora utnyttja den organisation på samhällssidan som nu finns uppbyggd.

Vid beslutet om den nya stödområdesgränsen 1970 och vid andra tillfällen har det uttalats, att bl. a. Avesta- och Ludvikaregionerna skulle behandlas välvilligt. Detta kommer också till uttryck i utskottsmajoritetens skrivning i år. Man säger: "Utskottet utgår från att intresset att stödja denna region skall kunna tillgodoses inom ramen för det nuvarande systemet." Ja, det låter sannerligen inte särskilt hugnesamt. Jag skulle vilja tolka det så att man kan tröstas av detta, men man kan inte leva på sådana besked. Jag är inte lika positiv i min tolkning som herr Green nyss var i det avseendet. Vi kräver — och jag tror det är en allmän mening i södra Dalarna — ett omedelbart ställningstagande så att hela länet kommer in i stödområdet.

Fördelarna att tillhöra stödområdet är många. Jag skall nämna tre. För det första är man med i en länsgemenskap. Man får samma chans som andra regioner i länet att utvecklas. För det andra är det viktigt för företag som tänker etablera sig att veta vilka förutsättningar som finns. Företagen behöver lång planeringstid, och de vill gärna veta, innan de börjar planera, vilka förutsättningar de kan räkna med. Därför är det negativt att vara utanför stödområdet. För det tredje — och det betyder mycket — gäller det fraktstödet. Vi vet ju vilka hårda bestämmelser som gäller beträffande fraktstödet och vi vet också att gränsen där tydligen är ganska definitiv. Det betyder att många företag verkligen tar stor hänsyn till just fraktstödet när man planerar nyetableringar.

Jag vill gärna säga att jag inte, liksom herr Green, kan nöja mig med att bara Avesta och Hedemora kommer in i stödområdet och att man

ytterligare en gång skall lämna Ludvikaregionen utanför. Det skulle av människorna i den sistnämnda regionen definitivt uppfattas som ett svek.

Yrkandet i motionen 1368 som följs upp i reservationen 9 är välgrundat och en direkt uppföljning av det yrkande som förra året föll med knapp majoritet här i riksdagen.

Fru talman! Jag hoppas att det gångna årets erfarenheter har gjort att även socialdemokratiska ledamöter från Dalarna, vilka förra året var med om att stälpa detta länskrav, i år kan stödja yrkandet om att hela länet skall in i stödområdet – detta för folkets bästa i Dalarna.

Jag yrkar, fru talman, bifall till reservationen 9.

I detta anförande instämde herr Carlsson i Vikmanshyttan (c).

Herr NYGREN (s):

Fru talman! Det statliga lokaliseringsstödet, fraktstödet och övriga samhällsinsatser för att stimulera företagsutvecklingen i vissa delar av vårt land har varit av mycket stor betydelse för sysselsättningsbalansen. Detta torde ingen i dag bestrida. Men har de statliga stimulansinsatserna utnyttjats till fullo? Svaret är nej.

Statens satsningar på kommunal skatteutjämning, samhällsbyggnad genom generösare statsbidrag till beredskapsarbeten och övriga liknande regionalpolitiska insatser har också betytt mycket för uppbyggnaden av moderna samhällen med en mycket god service inom det s. k. stödområdet. Men är denna goda samhällsservice på bl. a. de norrländska lokaliseringssorterna önskvärt känd i övriga delar av landet? Svaret är nej. Enbart beteckningen stödområde är något negativt. Det uppfattas som namn på en del av vårt land som är i behov av ett ständigt stöd för att leva vidare. Men målet för de regionalpolitiska insatserna är mer positivt: att bygga ut samhällsservicen och näringslivet i områden som drabbats särskilt hårt av urbaniseringsprocessen, så att näringslivet där kan utvecklas och arbetslösheten avskaffas.

Låt oss därför få en mera positiv beteckning på de delar av vårt land som vi i dag kallar för stödområdet! Låt oss hellre krympa än utöka detta område för att insatserna skall kunna bli så effektiva som vi önskar! Låt oss få styrmedel, samtidigt med det regionalpolitiska program som regeringen lägger fram till hösten, så att företag och sysselsättning bättre än i dag kan dirigeras till de delar av landet där vi vill ha utveckling! Låt oss också få resurser att satsa på en riktig informationskampanj om förutsättningarna för lokalisering till de områden där regering och riksdag önskar en utveckling!

I motionen 1395 har vi tagit upp informationsfrågan. Vi har erinrat om den klart negativa syn på t. ex. Norrland som finns hos en del människor som bor söder om Dalälven. Den har kommit till uttryck bl. a. i de personalkäter som utfördes i samband med den pågående utlokaliseringen av statliga verk från Storstockholmsområdet. Samma inställning finns också bland företagsledare – det kan man utläsa bl. a. ur de lokaliseringspolitiska boksluten för de gångna åren. Av 227 företag som det senaste budgetåret fick lokaliseringsstöd i norrlänen var det endast 40 som var nylokaliserade projekt, och av dem var det endast

några få privata företag från Syd- och Mellansverige.

Vad beror detta på? Många av landsändans talesmän torde få ta på sig en stor del av skulden för denna syn på Norrland. Alltför länge har man trott att man kunnat förverkliga Norrlands utvecklingsdrömmar genom ett högljutt klagande över landsändan. Delvis torde också massmedia få ta på sig skulden. Den bild som TV, radio och press har givit av Norrland har varit genomgående negativ. Informationen har också i långa stycken varit osaklig. Jag lyssnade på ett sådant program i går i TV, nämligen programmet Moment, där TV-reportern helt plötsligt och som om hon hade saklig grund för det sade att hälften av våra kommuner skall tömmas på folk. Jag frågar: Var finns den sakliga grunden för ett sådant påstående som slungas ut i TV?

En starkt bidragande orsak har emellertid varit att samhällets information om förutsättningarna för lokalisering i Norrland och förutsättningarna att bo i Norrland har varit i stort sett obefintlig. Med en kraftfull informationskampanj, som vi har föreslagit i vår motion, skulle det snart bli betydligt lättare för samhällsinsatserna att verkligen slå igenom.

I motionen 378 av fru Laag m. fl. har vi tagit upp en näraliggande fråga. Vi har fört fram tanken på att i större utsträckning lokalisera konferensverksamhet till den norra landsdelen för att på det sättet göra landsdelen mera känd samtidigt som det är ett stöd till landsdelens näringsliv. Motionen tar också upp en del frågor om informationsinsatser. Det är min förhoppning att den positiva behandling som den motionen har fått i utskottet skall göra att frågan faller framåt.

I kombination med de styrmedel som vi hoppas att samhället nu skall förses med för ett förverkligande av det regionalpolitiska programmet vore kraftfulla informationsinsatser väl avpassade. Jag är glad över att inrikesutskottet har varit så positivt. Det har sagt att man utgår från att den fråga som motionärerna har tagit upp skall övervägas när det gäller att föra ut den nya regionalpolitiken i praktisk tillämpning, och man har tillagt att ökade insatser av det slag motionärerna begärt ligger helt i linje med den vidgade informationsverksamhet i samhällsfrågor som 1971 års riksdag beslutade om.

Detta klart uttalade positiva yttrande av inrikesutskottet, som jag tror att riksdagen om en stund skall ställa sig bakom, hoppas jag skall leda till en aktivitet från regeringens sida.

Låt mig också, fru talman, få kommentera en reservation som utskottets borgerliga ledamöter avgivit i avsnittet beträffande åtgärder i Vindelälvsområdet.

Reservanterna vill ha en utredning av en interdepartemental arbetsgrupp om "sysselsättningsfrågor m. m. i Vindelälvsområdet".

Även om jag försöker se positivt på varje insats som föreslås i Västerbottens inland – jag känner sysselsättningsfrågorna där mycket väl – kan jag inte finna att reservanternas förslag bidrar till någon lösning. Det är inte nya utredningar vi behöver i Vindelådalén. Det är en ökad aktivitet för att förverkliga redan föreliggande utredningsförslag som vi kräver.

Under den senaste vintern kunde vi med stöd av regeringens och då

särskilt kommunikationsministerns satsning på sysselsättningsåtgärder få i gång flera väg- och brobyggen i Sorsele till en sammanlagd kostnad av drygt 9 miljoner kronor. Vägarbeten pågår också i nedre delen — i Hjuken i Vindeln, och nya vägprojekt planeras. Vägen i Ådalen är av stor vikt för näringslivsutvecklingen.

Under vintern har genom arbetsmarknadspolitiska insatser i de tre kommunerna utefter Ådalen — Sorsele, Lycksele och Vindeln -- satsats 125 miljoner kronor som gett drygt 50 000 dagsverken. Det är insatser som vi inte skall glömma bort i värderingen av vad samhället gör i området.

Men ådalskommunerna är i behov av mer långtgående insatser, och där har man också aktivitet på gång. Arbete pågår kontinuerligt i departementen för att åstadkomma arbetstillfällen i sysselsättningssvaga regioner. Därvid behandlas särskilt också Vindelådalens problem. Att som reservanterna gör kräva en särskild departemental arbetsgrupp är därför bara ett sätt, tycker jag, att byråkratisera det arbete som redan pågår.

Reservanterna vill att arbetsgruppens arbete skall tidsbestämmas. Förutom att detta förfaringsätt inte är brukligt vill jag göra ett par kommentarer till detta krav.

Reservanterna blundar för de svårigheter som föreligger. Behovet av företagsetablering är i hela stödområdet mycket stort — ja, även utanför stödområdet. Regeringen uppvaktas ständigt av kommuner med krav på stöd till företagsetableringar. Den här debatten har också innehållit många vittnesbörd om sådana krav från skilda delar av vårt land. Att i det läget åstadkomma tidsbestämda åtgärder i Vindelådalen är mycket svårt. Vi varnade för de svårigheterna i debatten om de kraftverksutbyggnader i Vindelälven som skulle ha gett 900 jobb i ådalskommunerna under hela 1970-talet. De borgerliga tog då mycket lätt på varningsorden. Då medverkade man till att bygga upp förväntningar om andra motsvarande insatser, och nu försöker man anklaga oss socialdemokrater för att vi inte kunnat motsvara de förväntningar som borgerliga politiker och andra motståndare till kraftverksutbyggnaden skapade.

Jag förstår att herr Rimås och andra nu har dåligt samvete. Men det är väl ett ganska märkligt agerande att försöka rentvå sitt samvete med allmänna krav på regeringen. Det enda som kan ge renare samvete är egna insatser för att skapa sysselsättning. Herr Ångström sade också för en stund sedan att alla som var med om att ställa ut växeln på andra åtgärder också skall vara med att inlösa den. De som ställde ut växeln var de borgerliga politiker som medverkade i beslutet i december månad 1967.

Den andra kommentaren till reservanternas tidsbestämning som jag skulle vilja göra är att en sådan skulle ställa regeringen i en omöjlig förhandlingssituation gentemot de privata företagen. Det är väl ändå så att de borgerliga reservanterna räknar med privat företagsetablering. Om riksdagen ålägger regeringen att inom viss tid skapa ett visst antal arbetstillfällen i en viss region, bortfaller det privata näringslivets ansvar — eller hur? Då kan de privata företagarna ställa mycket långtgående krav på staten för sin medverkan. Det är väl en egendomlig form av statlig näringspolitik!

Under de senaste åren har regeringen låtit utreda vilka möjligheter som

finns att bygga ut turistanläggningar i Ådalen med angränsande områden. Ett sådant förslag bereds nu i departementet. Ett andra utredningsförslag väntas inom kort. Många av de åtgärder som föreslås i det första utredningsbetänkandet skall vidtas på kommunala initiativ. Även där förutsätter jag att ett planeringsarbete pågår.

I reservationen tycker jag mig kunna utläsa en sviktande tro på turismen. Det är litet förvånande. Var det inte turismen som spelade den största rollen i kampen mot vattenkraftsutbyggnaden?

Jämsides med de åtgärder jag här pekat på arbetar man i regeringen, i länsstyrelsen, i arbetsmarknadsverket, i landstinget och i kommunerna samt genom insatser av enskilda, bl. a. riksdagsmän, energiskt för att försöka knyta lokaliseringsprojekt till Vindelådalen. Låt mig i detta sammanhang nämnda det planeringsarbete som pågår för att etablera ett industricentrum i Lycksele.

Jag anser i likhet med bl. a. herr Nilsson i Agnäs att utskottets skrivning är bra och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan även på denna punkt.

I detta anförande instämde fru Hansson (s).

Herr NILSSON i Agnäs (m) kort genmäle:

Fru talman! Det som herr Nygren sade i början av sitt anförande kan jag i stort sett instämma i. Jag anser också att man borde kunna hitta ett annat namn än "stödområde". Det ligger någonting mycket stötande i det ordet – det är här inte fråga om några hjälplösa människor utan om olyckliga förhållanden. Jag ville gärna att man lyste ut en tävlan om att hitta på ett bättre namn. Jag håller också med Arne Nygren i det han sade om massmedia. De ger många gånger en negativ bild av Norrland och skrämmar folk. Jag menar också att han har rätt då han säger att ett högljutt klagande i och för sig kan vara negativt.

Men när han kommer in på Vindelådalen vill jag gärna säga hur jag ser på saken. På 1960-talet ledde en politisk bedömning fram till att vi här i riksdagen bestämde att älven inte skulle utbyggas. Det var visserligen många borgerliga bland dem som röstade mot utbyggnad men det var inte bara borgerliga, och ute i landet utanför parlamentet fanns det säkert i alla partier en oerhörd majoritet för att älven skulle vara kvar. Beslutet fattades, och vem var det som byggde upp förväntningar om åtgärder i stället? Ja, det var många, men bl. a. sade man överallt uppe i Västerbotten där folk försökte få älven utbyggd: Det är visserligen bara en korttidsåtgärd. Ni kan ha rätt i det men under tiden får man ett andrum. Medan man bygger kraftverk planerar man annat, och när kraftverket är färdigt kommer industrierna.

Vi har erfarenheter från t. ex. Umeådalen och Ångermanälvens ådal där man har byggt kraftverk, och ingenting annat kom. Vi sade redan då att argumentet var ohållbart. På lång sikt är alltså kraftverkets utbyggnad inte någon lösning, och vi hoppades att när man i utskottets utlåtande i riksdagen till slut sade att älven inte skulle byggas ut men samtidigt antydde att man förväntade andra åtgärder, så skulle det göras någonting. Och nu har ju någonting kommit i gång, det erkänner jag, men jag anser

att det inte gått nog fort. Arne Nygren skall akta sig för att mena att det var en extrem grupp som invaggade folk i trakten i förhoppningen om att få något annat och att vi skulle ha dåliga samveten för att Vindelälven var kvar. Då skall jag försäkra Arne Nygren att om jag inte har dåligt samvete på någon punkt så är det på den här. Jag anser att jag gjorde rätt och att alla gjorde rätt som försökte bevara en älv åt framtida generationer. Att den bygden ensam skall stå för kostnaderna eller konsekvenserna tycker jag är orimligt, utan hela Sverige som ju har älven kvar som sin älv bör vara med och betala vad det kostar för befolkningen just däruppe. I övrigt vill jag alltså säga att jag i stort sett delar Arne Nygrens uppfattning, men i denna fråga tycker jag att han kommit på sned.

Herr ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill först göra en tydning av ett uttryck. Jag citerade herr Rimås. Han sade sig ha ett moraliskt ansvar. Det är inte detsamma som dåligt samvete, Arne Nygren. Det är stor skillnad på de två begreppen.

När det gäller förslaget om en arbetsgrupp som skulle samordna frågorna och förslagen beträffande åtgärderna i Vindelådalen vill jag säga, att jag finner just denna samordningsfråga synnerligen betydelsefull. Om jag bara tar två områden, dels kommunikationssidan, dels turistsidan, är det två områden som klart behöver samordnas. Får vi inte ordentliga kommunikationer, en riktig väg upp till Sorselebygden, finns det inga möjligheter att de satsningar som skall göras på turismen blir verkningsfulla.

Men jag förstår också att det är ett svårt dilemma som Arne Nygren befinner sig i – att vara en talesman för regeringssidan och samtidigt ha detta svåra tryck på sig som missnöjet i Ådalen innebär.

Jag tror att jag kan försäkra kammarens ledamöter att det är ett ytterst stort avstånd mellan de belåtna deklARATIONER som från denna talarstol i dag gjorts i olika sammanhang från regeringssidan om de åtgärder som vidtagits i Vindelådalen och de förväntningar som befolkningen där haft beträffande åtgärderna. Det finns ett stort gap mellan det som skett och det som man har väntat.

Vad turistutredningens förslag beträffar vill jag påpeka att många av dessa åtgärder är beräknade att utföras som AMS-jobb. De kommer att lägga ett mycket tungt och svårt ekonomiskt tryck på kommunen, ty denna kommer i alla fall att få stå för en betydande kapitalinsats när det gäller att förverkliga dessa förslag. Här behövs det en samordningsgrupp som arbetar i nära kontakt med representanter för kommuner och arbetsmarknadsmyndigheter.

Herr NYGREN (s) kort genmäle:

Fru talman! Herr Nilsson i Agnäs försökte ta upp ett resonemang om vilka som hade skapat förväntningarna i Vindelälvsområdet. Vi behöver bara läsa reservationen 12 där man skriver: "Det av riksdagen år 1967 utställda löftet om kompensation för den uteblivna utbyggnaden av Vindelälven har inte infriats." Vilka var det, herr Nilsson i Agnäs, som ställde ut det löftet? Det var inte de socialdemokrater som röstade mot

majoriteten den gången utan det var samtliga borgerliga politiker med stöd av några socialdemokrater. Vi behöver väl inte närmare diskutera den frågan. Ni lovade den gången också "bestående lokaliseringsspolitiska åtgärder", vilket också citeras i reservationen. Löftet om de bestående lokaliseringsspolitiska åtgärderna har Ni sedan krävt att socialdemokraterna skall infria.

Herr Ångström trodde att det var svårt att vara talesman för regeringen och samtidigt känna trycket från kommunerna i Norrland. Jag känner inte alls det som något problem. De åtgärder som har vidtagits i Vindelådalén har kommit till stånd genom samhällets försorg och har drivits fram av regeringen, riksdagsmän, fackföreningsmän och aktiva kommunalpolitiker. Och de skäms minsann inte för sig.

Åk upp utefter Vindelådalén, herr Ångström! Tala med folket där! Då tror jag att Ni skall få erfara mot vilka missnöjet i dag riktar sig för att man inte har de 900 jobb och den blomstrande verksamhet som skulle ha pågått därest Vindelåälven hade byggts ut. Det är de borgerliga politikerna i hemlandet som man är väldigt besviken över!

Herr NILSSON i Agnäs (m) kort genmäle:

Fru talman! Vi måste ta upp det där med förväntningarna en gång till.

Vem fattade beslutet? Jo, det var riksdagens majoritet, och alla politiska beslut i riksdagen skall ju fullföljas. Men vi kan lägga till att det var regeringen som slutligen tog ställning. En icke obekant man vid namn Olof Palme förklarade i Sveriges massmedia i samband med att beslut hade fattats att ingen proposition skulle läggas fram. Vi har uppfattat det så att regeringen då utställde löften. Från oppositionens sida har vi drivit på regeringen för att den skulle infria sina löften. Så ser vi detta. Men oavsett om älven byggdes ut eller inte hör väl Vindelådalén ändå till Sverige, och i hela Sverige skall det råda jämlikhet. Även i Vindelådalén bör det finnas vägar, möjligheter att etablera sig och att överleva.

Befolkningen i Vindelålvområdet, som enligt herr Nygren är missnöjd med mig och andra borgerliga politiker, vill inte absolut ha ett kraftverk – den vill ha arbete. Man kan säga att ett kraftverk innebär arbete, nämligen för en kort tid, men de allra flesta vet att det arbetet bara varar en tid och sedan är bygden på sätt och vis dömd att gå under om inte något annat kommer i stället. Jag tror alltså inte att man ropar efter just kraftverksarbete utan efter att bygden skall få del av den allmänna välfärden och uppnå jämlikhet med andra delar av landet – det är min syn på saken.

Men oavsett detta är jag för min personliga del så övertygad om värdet av en outbyggd Vindelålv att jag under alla förhållanden inte har kunnat ta någon annan ställning i denna fråga än jag har gjort. Sedan får man bedöma mitt ställningstagande som man vill.

Herr ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Fru talman! "Åk upp efter Vindelådalén!" sade Arne Nygren. Det gjorde jag så sent som i fredags förra veckan, och jag mötte kommunalmän och befolkning efter Vindelådalén. Jag hade bl. a. ett stort möte i Sorsele där vi diskuterade just den här frågan, och jag kan tala om för

Arne Nygren att den bild av åt vilket håll missnöjet riktar sig, som han berättat om, inte stämmer alls.

Då det gäller att åka längs Vindelådalens kan jag också tala om, att man där uppe gjorde ett påpekande som jag tyckte var riktigt och viktigt. Regeringen har fått uppdraget att vidta de här åtgärderna, men uppe i Sorselebygden har på 22 år inget statsråd gjort ett besök. Uppmaningen att åka till Vindelådalens tycker jag skall riktas åt det hållet, där man har uppdraget att verkställa åtgärderna.

Jag vill också ställa en fråga till Arne Nygren: Om riksdagens majoritet beslutar en åtgärd, har inte regeringen då skyldighet att fullfölja uppdraget?

Herr NYGREN (s) kort genmäle:

Fru talman! Herr Nilsson i Agnäs sade: "Var det inte Olof Palme som 1970 gav beskedet om att ingen proposition skulle läggas fram om Vindelälvens utbyggnad?" Det är riktigt, men i samband med det sade Olof Palme också att åtgärder skulle vidtas, och de åtgärderna är på gång – med turismsakkunnigas utredningsförslag om åtgärder på det området, med aktiviteter i övrigt för att lösa sysselsättningsfrågan i inlandet m. m. Men, herr Nilsson i Agnäs, det som nämns i reservationen 12 avser inte ställningstagandet 1970 utan det är vad riksdagen sade 1967, och jag upprepar att det var de borgerliga som med några socialdemokraters stöd den gången fattade beslutet och utfärdade löftena till Vindelådalens i gamla riksdagshuset.

Herr Ängström lämnade vittnesbörd från Vindelådalens. Jag vet inte riktigt vad som förekommer på folkpartiets möten och skall därför ingalunda bestrida att man kanske är glad över att man inte har de sysselsättningstillfällen som kraftverksutbyggnaden skulle ha gett. Men åk ut på fackföreningsmöten, åk ut bland folket som verkligen är i behov av sysselsättning! Då tror jag att vittnesbörden skulle bli helt annorlunda!

Låt mig till sist säga, fru talman, att här är inte platsen att kivas om hur man fattade beslut då och då, utan det allra viktigaste nu är att spänna alla krafter för att verkligen åstadkomma den aktivitet som är nödvändig, om vi skall lyckas med att skapa sysselsättning och utveckla näringslivet i Norrlands inland – inte bara i Vindelådalens utan i hela inlandsområdet.

Herr DAHLBERG (s):

Fru talman! Regionalpolitiken är ju en fortsättning av lokaliseringspolitik, och hela den debatt vi har fört här i dag har varit ett uttryck för oron över den lokala obalans som råder inom näringslivet. Vårt samhälle har genomgått en väldig förändring under de senaste årtiondena: kanske har det aldrig skett en så stor förändring i vårt land som den vi har upplevt.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har nyligen genom statistiska centralbyrån gjort en sammanställning av uppgifter om näringsutvecklingen i detta län. Den visar att år 1945, alltså just efter kriget, hade vi i det länet 84 291 yrkesverksamma personer, fördelade på följande yrkesgrupper: Inom jord- och skogsbruket var 34 724 sysselsatta. Inom gruvor och

tillverkningsindustri var det 22 236, inom byggnadsindustrin 1 483, inom handel och banker 7 914, inom samfärdsl 8 090 och i allmän förvaltning och offentlig tjänst 9 844.

Så var alltså yrkesfördelningen 1945. 25 år senare, alltså 1970, var antalet yrkesverksamma i Norrbottens län 93 405, och det har alltså varit en ökning med drygt 9 000 personer. Ser man på de olika yrkesgrupperna, finner man att jordbruk och skogsbruk sysselsatte 9 078 personer – alltså en minskning med 25 646. Gruvor och tillverkningsindustri sysselsatte 22 068 personer, alltså en minskning med 168. Byggnadsverksamheten har ökat till 11 479, alltså ett plus på 9 996. Handel och banker sysselsatte 13 336 personer, en ökning på 5 422. Samfärdsl: 9 481, en ökning på 1 391. Allmän förvaltning och offentlig tjänst: 27 963, en ökning med 18 119.

Detta är i ett nötskal situationen i den fjärdedel av riket som jag representerar. Vi hade för 25 år sedan ungefär 40 procent av de yrkesverksamma i skogs- och jordbruk, och nu är siffran 9. Vi har med andra ord förlorat ungefär 1 000 arbetstillfällen varje år inom skogs- och jordbruk utan att det har skett någon förändring på industrisidan – där har det stått praktiskt taget stilla. Det enda som har skett gäller byggnadsverksamheten och framför allt allmän förvaltning och offentlig tjänst.

Jag tror därför att om man skulle kartlägga hela landet ort för ort, skulle man finna att det är denna väldiga förändring inom vårt näringsliv som är orsaken till de svårigheter vi har på arbetsmarknaden och att vi går mot ett samhälle där det ingalunda är möjligt att ersätta alla arbetstillfällen som försvinner med industrisysselsättning; det är andra arbetstillfällen som då kommer in i bilden.

Det är klart att den regionalpolitik som vi hittills har bedrivit – och som kanske i mycket har formen av försöksverksamhet – är otillräcklig. Det är väl också därför som man i höst skall ta krafttag. Man har gjort en undersökning län för län, man har fått en fysisk riksplanering och skall lägga upp riktlinjerna litet annorlunda, och man ställer större förhoppningar på bättre resurser och kraftigare styrmedel, så att samhället får helt andra möjligheter än hittills. Det har bl. a. lockats med bidrag och lån, men jag tror att det är alldeles otillräckligt för att komma till rätta med de väldiga svårigheter vi har.

Men det är inte enbart på regionalpolitikens område som vi skall komma till rätta med svårigheterna, utan vi skall också förstärka näringspolitiken. Sedan har vi det som sker via investeringsfonderna. Det har i alla fall för Norrbottens län inneburit kanske de allra största åtgärderna när det gäller framför allt industriarbetsplatserna.

Beträffande omlokaliseringen av den statliga verksamheten från Stockholm ut till landet kom det ett betänkande i våra brevväxlar i går, och det var med verklig spänning jag tog del av det, eftersom riksdagen gjorde ett uttalande i samband med att de första företagen lokaliserades ut. Man skulle tillgodose framför allt övre Norrland i större utsträckning än vad som skett i det första betänkandet. Men jag blev väldigt besviken, i varje fall för Norrbottens del. Här står att den del av tekniska högskolan varom vi förra veckan fattade beslut, som redan har verkställts, var det

enda vi skulle få i den här utdelningen. Vi finner också att av dessa 4 000 platser är det ungefär 1 940 som faller på stödområdet, medan resten faller på andra delar av landet.

Nu sägs det också att det är en slutrapport. Jag hoppas att det inte skall vara det. Säkert finns det företag som man med mycket stor framgång kunde förlägga till övre Norrland, exempelvis Tiptjänst eller Penninglotteriet. Det är väl ingen som säger att postgången är sämre i övre Norrland än vad den är här i Stockholmsregionen. Det finns säkert många statliga företag som inte har med verk och myndigheter att göra och som man också skulle kunna förlägga till andra delar av landet. Nu har den kommittén sagt sitt, men det är ju också meningen att regering och riksdag skall pröva detta. Jag hoppas som sagt att det skall bli en prövning i den riktningen att man kan fortsätta att utlokalisera och att man framför allt skall göra det till Norrland. Dessa 50 personer är ju ingenting med tanke på de tiotusental som övre Norrland under årtionden har sänt söderut. Det är en liten, liten avbetalning.

Jag hoppas alltså att det blir en omprövning och att riktlinjerna för den nya regionalpolitiken, när de läggs fram i höst, visar sig vara utformade på ett sådant sätt att man kan tillvarata rikets alla råvarutillgångar och framför allt hela landets arbetskraftsresurser.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Fru talman! Jag vill i anslutning till behandlingen av detta utskottsbetänkande i korthet försöka redogöra för hur vi i skogslänen i Mellansverige upplever den problematik som uppstår i regioner med sysselsättnings-svårigheter och med avfolkning som det allt överskuggande framtidsperspektivet. Jag tänkte då först och främst beröra Värmland, där jag själv bor, samt Kopparbergs län, där jag också en tid varit bosatt.

Vad gäller Värmland har där en kraftig strukturrationalisering skett. En omfattande rationaliseringsverksamhet inom skogsbruket har gjort att många skogsarbetare blivit arbetslösa. Den ökade mekaniseringen och införandet av det s. k. kalhyggesbruket har i norra Värmland väckt stor oro bland befolkningen. Man talar i samband med den här formen av avverkning om ren rovdrift av skogen. Klart är att man ser sina sysselsättningsmöjligheter starkt beskurna. Som en följd av detta tillkom hösten 1971 ett manifest, som helt spontant på mycket kort tid undertecknades av 700 människor. I manifestet framhålls att situationen i norra Värmland blir alltmer kritisk. Det påpekas att skogsbolagen driver skogen så hårt att den kommer att vara slutavverkad om bara några få år. Som ett exempel på planering i kapitalistisk regi i övrigt kan nämnas att Billeruds AB för en del år sedan förde fram att det ekonomiskt mest lönsamma i deras perspektiv skulle vara att bygga ut massafabriken i Gruvön och i stället lägga ner fyra bruk och ett sågverk. Nedläggningen av ett flertal massafabriker – t. ex. Edsvalla och Forshaga – har inte bara ställt många människor arbetslösa utan har också skapat svårigheter för de berörda kommunerna liksom för länet i dess helhet. Detsamma gäller de koncentrationstendenser som gjort sig gällande inom järnindustrin, bl. a. genom nedläggningen av järnbruket i Nykroppa.

Situationen i Värmland försvåras av att näringslivet domineras av

några stora järnbruk och skogsföretag — egentligen av två stora bolag, Uddeholms AB och Billeruds AB. Att skogsägarna på senare år bildat ett eget företag, Vänerskog, utgör i och för sig en motvikt till denna bolagsdominans, men den förändrar inte näringsstrukturen i stort.

Vad beträffar befolkningsutvecklingen har denna för Värmlands vidkommande varit mycket ogynnsam under 1960-talet. Under denna period har länet haft en nettoutflyttning på 14 000 personer, varav 7 000 i åldern 15—29 år. År 1970 förde med sig en viss befolkningsökning — den första sedan 1959 för övrigt — men under 1971 skedde återigen en befolkningsminskning med 427 personer. Gjorda länsprognoser visar för övrigt på fortsatta problem under 1970-talet. De förutser att vid decenniets slut skall det finnas en arbetskraftsreserv på 8 000 personer i Värmland, förutsatt givetvis att det inte sker en fortsatt utflyttning av människor.

Kopparbergs län har också haft en negativ utveckling i vad gäller både sysselsättningsmöjligheter och befolkning — det har ju flera talare här tidigare nämnt. Enligt läns tidningen Dala-Demokraten den 21 augusti 1971 hade industrisysselsättningen i Kopparbergs län minskat med hela 11,9 procent under tiden 1963—1968. Detta utgjorde den relativt högsta siffran för sysselsättningsminskning i hela riket. I antal sysselsatta betydde det inte mindre än 4 802 personer. Tidningen skrev -- uppgiften stod i ledaren: "Som så många gånger förr måste upprepas: Dalarnas situation är lika allvarlig som Norrlands, nog så kritisk som Ådalens för några år sedan."

Prognoserna för Länsplan 67 visar också på en utveckling, som för länets befolkning är mycket betänklig. Enligt dessa skulle länets invånare från 1965 till 1980 minska med i runt tal 13 000 personer. I Länsplan 67 förutspås vidare att 12 kommuner av 15 kommer att få notera befolkningsminskningar. Även i Kopparbergs län har man i fråga om sysselsättningsmöjligheter varit hänvisad till att lita till stora bolag. Tendensen är densamma som i Värmland: bolagen ser i första hand till sina profitintressen. Oroande rykten har gått om Domnarvets järnverks planer på att förlägga sin expansion utanför länet.

Befolkningen i de här berörda länen har på sitt eget skinn fått känna att den privata företagsamheten inte kan klara människornas sysselsättningsproblem. Företagen har i stället genomfört den ena nedläggelsen efter den andra utan större hänsyn till hur den lokala befolkningen drabbats. Bolagen har till yttermera visso inte aktat för rov att även efter det att nedläggningar skett i kraft av äganderätten till industrilokalerna försöka påverka ortens möjligheter beträffande nyetablering av företag i för dem acceptabel riktning.

De statliga myndigheterna har på intet sätt kunnat hejda denna utveckling. Man har dels ställts inför fullbordat faktum, dels böjt sig för utvecklingen. I stället har det varit så att kommunerna och den lokala befolkningen många gånger har fått föra en mycket hård kamp för att skapa sysselsättningsmöjligheter åt den egna befolkningen. Ett strålande exempel på en sådan kamp utgör den som förts av Norra Ny kommun i Värmland. Man har efter år av envist kämpande äntligen fått de erforderliga medlen för att starta den spånplattfabrik som man anser

skall kunna ge en hel del människor i bygden sitt levebröd och därmed betyda mycket för norra Värmlands möjligheter att överleva. Det resultat som uppnåtts utgör därför, tycker jag, ett strålande bevis för att kamp lönar sig.

Men skogslänen räddas trots allt inte genom industrier av den här storleken. Det behövs säkert insatser av en helt annan storleksordning för att klara framtiden för dessa län. I vad gäller Värmland har det inom arbetarrörelsen rått stor enighet om att statlig industri behövs för att motverka bolagsdominans och ett odifferentierat näringsliv. Det har vid flera tillfällen gjorts sådana uttalanden från såväl socialdemokratiskt som från kommunistiskt och fackligt håll. Säkert har regeringsledamöter också känt det önskemålet mycket starkt vid sina besök i Värmland. En viss lokalisering av statlig verksamhet har skett, men den har åtminstone delvis utgjort ersättning för sådana företag som lagts ned, och den har inte kunnat ge en ny stimulans åt bygder som behövt sådan.

Hur har man i övrigt agerat? Jo, man har utarbetat planer och prognoser, som helt accepterar koncentrationstendenserna hos industrin. Befolkningen skall koncentreras till vissa centra, och större delen av länen avfolkas. Tanken att industrin skall lokaliseras utifrån vad som gagnar människorna och landet har inte kunnat komma till uttryck i detta byråkratiska planerande. En sådan regionpolitik kan vi inte godkänna.

Möjligheterna att utnyttja statliga företag som regionalpolitiska instrument måste enligt min mening utnyttjas på ett helt annat sätt. Statliga basindustrier bör upprättas i regioner med avfolknings- och sysselsättningsvärigheter. Vi har från vpk-distriktet i Värmland fört fram kravet på lokalisering av en statlig verkstadsindustri till länet, ett krav som jag också har fört fram interpellationsvägen här i riksdagen. Vi menar att en sådan industri också skulle utgöra ett utmärkt komplement till det odifferentierade näringslivet i länet och till den järnindustri som vi har. Vi menar också att vi måste få helt andra styrmedel till vårt förfogande, som kan styra företag till behövande områden.

Inför alla de osäkerhetsmoment beträffande framtiden som det privata näringslivet för med sig framstår också vad gäller Kopparbergs län nödvändigheten av statliga basindustrier som mycket klar. Det kan gälla liv eller död också för denna region. Vårt parti har här fört fram kravet på ett statligt järnverk i Borlängebygden, vi har även fört fram tanken på lokalisering av ett oljeraffinaderi till Dalarna, vilket skulle vara en åtgärd som kan bidra till att bryta den negativa utvecklingen. Dels skulle raffinaderiet i sig självt medföra en sysselsättningsökning, dels skulle det vara till fördel för den unga industri som finns i länet och för hela Bergslagen i övrigt. Man har i det sammanhanget också kritiserat den ensidiga koncentration av petrokemisk industri till Västkusten som nu förutses.

Fru talman! Nödvändigheten av statliga åtgärder för att komma till rätta med sysselsättningsproblemen och för att skapa andra framtidsperspektiv för skogslänen anser jag mig ha understrukt genom de exempel jag här har lämnat. Jag vill också till sist understryka att en sådan utveckling inte nås genom ett accepterande av kapitalets villkor för näringslivets utveckling. Det är nödvändigt att utveckla en strategi där människan ställs i centrum, inte profiten.

Fru talman! Dagens överläggning omspanner en rad olika frågor och förslag syftande till en positiv regional utveckling. Jag vill endast med några få ord kommentera en viss fråga, nämligen möjligheterna till stöd för företagens marknadsföring.

I motionen nr 1399 har jag tillsammans med några andra centerpartister tagit upp marknadsföringsfrågornas allt större betydelse för företagens möjligheter såväl att fortleva som att utvecklas vidare, och mot denna bakgrund har vi krävt utredning och förslag syftande till att lokaliseringsstödet även skall kunna omfatta åtgärder för marknadsföring i vid bemärkelse.

Med marknadsföring avses inte endast att med olika medel — reklam, konsumentupplysning, etc. — sälja en vara i så stor utsträckning som möjligt, utan begreppet marknadsföring omfattar även uppgiften att grundligt ta reda på vad olika konsumentgrupper kan tänkas vilja köpa, att med beaktande av såväl tekniska som ekonomiska krav systematiskt utforma varor och tjänster så att de passar dessa gruppers önskemål samt att göra varorna och tjänsterna kända för de grupper som de är avsedda för.

En modern marknadsföring syftar således till en rationell och meningsfylld produktion med uppfyllande av konsumenternas önskemål. Behovet av en effektiv marknadsföring och marknadsanpassning ökar i takt med de snabba förändringar som ofta sker i konsumenternas attityder och efterfrågan.

Inom regionalpolitiken gör vi stora satsningar för att skapa varaktiga arbetstillfällen inom stödområdet genom nyetableringar eller utvidgningar av företag. Men lika viktigt som det är att skapa arbetstillfällen inom dessa områden är det att tillräckliga åtgärder sätts in för att underlätta marknadsföringen av produktionen. Det är kort uttryckt lika betydelsefullt att kunna sälja en vara som att kunna tillverka den.

De mindre och medelstora företagen inom det allmänna stödområdet har i regel speciella svårigheter att övervinna i sina försäljningsansträngningar på grund av de stora avstånden till etablerade och potentiella marknader. Enligt vår mening bör en god regionalpolitik även omfatta marknadsföringsfrågor jämsides med stöd för lokal- och maskinanskaffning, transportstöd m. fl. åtgärder. Särskilt i initialskedet för ett lokaliseringsprojekt är marknadsfrågorna mycket viktiga. Det gäller att väl förbereda marknaden för den vara som man avser att tillverka. Stöd för marknadsföring bör kunna erhållas separat eller tillsammans med andra former av lokaliseringsslån eller bidrag. Marknadsföringsstödet skall vara ett komplement till företagens egna insatser och det bör kunna användas av ett företag eller flera företag gemensamt.

Utskottet hänvisar med anledning av vår motion till att visst stöd utgår via Norrlandsfonden och företagarföreningarna men anför att det kan finnas skäl att överväga ytterligare stöd i någon form till marknadsföringsåtgärder. Utskottet utgår från att de av oss aktualiserade frågorna skall tas upp i samband med övervägandena om nya regionalpolitiska medel och föreslår med hänsyn härtill att motionsyrkandet inte skall föranleda något initiativ från riksdagens sida.

Herr talman! Mot bakgrund av utskottets i denna fråga enhälliga ställningstagande och positiva skrivning ämnar jag inte framställa något yrkande utan endast uttala förhoppningen att övervägandena skall leda till att det blir möjligt att inom regionalpolitikens ram ge stöd till marknadsföringsåtgärder i ordets vidaste bemärkelse inom en inte alltför avlägsen framtid.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! Under dagens debatt har herr Nilsson i Östersund i vanlig stil angripit centern i Jämtland. Eftersom herr Nilssons påstående om centerns ställningstagande om befolkningsmålsättningen är felaktigt, ber jag att få anmäla att centern vidhåller det krav vi framfört beträffande befolkningsmålsättningen, nämligen 150 000 personer år 1980 i Jämtlands län. Detta krav bygger på gjorda beräkningar kring nuvarande skolororganisation, vilket framhölls i det särskilda yttrande som avlämnades från vårt håll vid den behandling i länsstyrelsen som herr Nilsson åsyftade. Det skulle stärka herr Nilssons propagandabudskap om han ville observera de synpunkter som politiska motståndare framför, och den politiska debatten skulle bli sakligare då.

Under de senaste åren har politiken tagit sikte på ett befolkningsantal för Jämtlands län som t. o. m. varit betydligt lägre än 139 000 personer, snarare 100 000 skulle jag vilja påstå. Men herr Nilsson har förnekat under dagens debatt att han upplever en dubbellojalitet dels mot hemlänets valmanskår och dels mot partiledningen. Vad finns annat att vänta? När herr Nilsson tar ställning till detta tänker han kanske inte på bostadskvoteringen som har strypt bostadsinvesteringarna i Jämtland under en följd av år, han tänker inte på att man strypt upprustningen och underhållet av vägarna som betyder så mycket i ett län med ett dominerande inslag av areella näringar, han tänker kanske inte på att han gick emot en anpassning av transportstödet till de önskemål som framförts av näringsutövare i hemlandet eller att statliga verk minskat sysselsättningen under 1960-talet i Jämtlands län med ungefär 2 000 personer; och naturligtvis tänker han inte på att en höjd arbetsgivaravgift hårdast drabbar småföretag med stor insats av arbetskraft, således den typ av företag som i stor utsträckning finns i vårt hemlän. Men inte känner herr Nilsson någon lojalitetskonflikt för det. Nej allt är ju så bra enligt herr Nilsson. Vi har ju fått en upphämtning i utflyttningen. Kanske t. o. m. arbetslösheten är bra?

Herr Nilsson gör också sin vana trogen – han har gott sällskap numera av utbildningsministern – stort nummer av jordbruksorganisationernas lokalisering. Och i propagandatalet passar det naturligtvis inte att påpeka att den största industriella verksamheten i Jämtlands län är producentkooperationens industriella verksamhet. Jordbruksorganisationerna har i likhet med fackföreningsrörelsen sina huvudkontor i Stockholm, och jag delar herr Nilssons uppfattning att föreningsrörelsen bör utlokaliseras. Men i saklighetens namn borde herr Nilsson påpeka att jordbruksorgani-

sationerna har ungefär 3 procent av sina 50 000 anställda placerade vid centralorganisationerna i Stockholm. Således är 97 procent redan lokaliserade till andra platser. Herr Nilsson kanske vill redovisa hur stor andel fackföreningsrörelsen har utlokaliserat och vilka planer man där har på utlokalisering.

Som en liten jämförelse med jordbruksorganisationerna kan nämnas att konsumentkooperationen har dubbelt så stor procentandel av totala antalet sysselsatta placerade i centrala ledningen i Stockholm. Konsumentkooperationen lär ju i ledningsfunktioner ha betydelsefulla socialdemokrater. Min fråga är: När kommer man inom konsumentkooperationen att utlokalisera verksamhet i en så betydande omfattning att man kommer ner till den decentraliserade nivå som bondekooperationens organisation ändå innebär?

Utskottet har avslagit en motion om information i utlandet som jag och några medmotionärer lagt. Det är betydelsefullt att skapa en bred differentiering av sysselsättningen inom stödområdet. Det gäller att få skilda typer av sysselsättningstillfällen. Det behövs nytillskott inom den industriella sektorn. En väg är att söka dessa nya företag i utlandet. Det är en verksamhet som andra länder tillämpar i Sverige med ganska stor framgång. Utskottet avslår motionen med hänvisning till redan befintlig informationsverksamhet.

Vad är då "redan befintlig informationsverksamhet"? Storbankerna har informationsskrifter i utlandet om de juridiska förutsättningarna för företagsetablering i Sverige. Men mig veterligen har inte samhället någon information direkt riktad till företagen om de speciella förutsättningar vi har här i landet. Det finns en organisation, Business International, ägd av multinationella företag, som har viss information, men borde det inte vara skäl i att från samhällets sida bedriva en medveten rekryteringskampanj? Borde man inte, åtminstone med den utveckling vi har haft inom industrin här i landet, ta till vara en sådan möjlighet och ta lärdom av andra länders verksamhet i Sverige?

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall ta upp detta om befolkningsmålsättningen i Jämtland, som jag karakteriserar som ett olycksfall i arbetet för centerpartisterna. Kortfattat var det så att man före valet 1970 gick ut med en befolkningsmålsättning på 150 000 invånare i länet 1980. Denna siffra överlevde valet 1970. När vi efter valet sammanträdde i länsstyrelsen anslöt sig centerpartisterna snällt till vår målsättning på 139 000 invånare. Någon reservation från centern för den högre målsättningen finns icke i Länsprogram 1970. Detta är obestridliga fakta.

Vad sedan gäller centraliseringen av jordbrukets organisationer känner väl herr Stjernström i egenskap av ordförande i länets LRF-förbund till den hårda centralisering som drivits inom Jämtlands län när det gäller mejerier, slakterier osv. Det finns snart inget mejeri eller slakteri kvar ute på landsbygden; allt är centraliserat till Östersund. Man säger här att konsumentkooperationen också borde visa intresse för att lägga ut företagsamhet. Det har den sannerligen gjort i Jämtland. KF har nämligen där etablerat Vinettas strumpfabrik som sysselsätter mellan 500 och 600

personer. Det är konsumentkooperationens sätt att ordna sysselsättning för människorna i Jämtland. Vi väntar fortfarande, herr Stjernström, på att man från jordbruksorganisationernas och jordbrukskooperationens sida försöker skapa sysselsättning i länet genom att inte så hårt centralisera sin verksamhet.

Det var bara det jag ville säga för att i första hand klara ut frågan om befolkningsmålsättningen, där man från centerns sida svikit de löften man gav människorna i Jämtland under valrörelsen 1970.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att utskottets talesman Birger Nilsson inte med ett enda ord tog upp motionen som behandlar information i utlandet om etableringsförsättningar inom det allmänna stödområdet. Herr Birger Nilsson ägnar sig åt jordbrukskooperationen och åt eventuella skrivningar om befolkningsmålsättningen. Men när nu Birger Nilsson ägnar sig åt detta vore det väl angeläget att han hade läst det särskilda yttrandet och tagit del av de synpunkter jag i mitt anförande har anfört. Och om inte Birger Nilsson kan räkna ut vad man menar i det särskilda yttrandet — det är ändå klart skrivet — måste jag säga att Birger Nilsson bildligt talat måste skaffa sig en kulram.

Vad gäller jordbruket i Jämtlands län borde Birger Nilsson känna till att den jordbrukspolitik som förts inneburit att vi på väsentliga områden inte längre har någon jordbruksproduktion. Och har man efter jakten på bönder inte någon jordbruksproduktion, är det svårt att bibehålla en förädlingsindustri — det måste väl ändå Birger Nilsson ha klart för sig.

Vi skall inte ta upp någon diskussion i riksdagen om detta — jag tror inte att ledamöter från andra håll är intresserade av lokaliseringen inom Jämtlands län — men jag kan fordra att Birger Nilsson noterar att man genom intensiva insatser ändå åstadkommit den största industriella verksamheten i länet, med över 1 200 anställda i näringen. Det förbigår Birger Nilsson — i saklighetens namn, förstår jag.

Birger Nilsson väntar på en utlokalisering av jordbruksorganisationerna från Stockholm. Det gör jag också, men i konsekvensens namn väntar jag på en utlokalisering också av fackföreningsrörelsen och Kooperativa förbundet. Ni har långt kvar innan ni har kommit ner till samma decentraliserade nivå som Sveriges bondeorganisationer.

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några få ord!

Motionen av herr Stjernström beträffande upplysning bland utländska företag om lokaliseringsstödet vann inte gehör ens hos centerpartisterna i utskottet, och då är det väl för mycket att begära att socialdemokraterna skulle stötta upp den. Jag tror, herr Stjernström, att vi vinner bättre praktiska resultat om vi i första hand inriktar oss på de *svenska* företagen och försöker få dem utlokaliserade till Jämtland. Sedan kan vi börja arbetet i utlandet, men jag tror inte att det kommer att ge särskilt stort resultat.

Slutligen, herr talman, vill jag än en gång slå fast att siffran 150 000 invånare icke finns nämnd i Länsprogram 1970 för Jämtlands län.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar återigen att det står i det särskilda yttrandet att vi måste bibehålla den nuvarande skolorganisationen. Det skulle vara intressant att få veta hur långt Birger Nilsson är beredd att gå i fråga om indragningar i Jämtlands län. Hur långa skall skolskjutsarna i fortsättningen bli, om han får som han vill?

Det var ett intressant besked om min motion, att flyttningsinsatserna i första hand skall inriktas på svenska företag. Innebär det att utskottet, som ändå skrivit att det förutsätter att information bedrivs, inte menade allvar med sin skrivning, herr Birger Nilsson?

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Regionalpolitiken är som ett pepetuum mobile. Vi diskuterar den år efter år, och varje år väcks ett stort antal motioner som rör regionalpolitiken. Allt detta är ett tecken på vårt intresse att skapa regional balans och jämlikhet mellan olika delar av vårt land. Tyvärr måste vi konstatera att resultaten av den goda viljan och de många orden inte är särskilt stora; snarare förefaller det som om problemen växer, sysselsättningen blir allt svårare att klara, inte bara i Norrlandslänen utan också på andra håll i vårt land.

Grundfelet är enligt min mening den näringspolitik som förs i vårt land. Man har i denna inte en samordnad helhetssyn på näringslivets uppgifter och villkor, man har inte något näringspolitiskt handlingsprogram. Vi diskuterar i dag inte näringspolitiken men jag vill kraftigt understryka att en aktiv näringspolitik är den grundläggande förutsättningen för att vi skall kunna uppnå sysselsättning, regional balans och jämlikhet mellan olika delar av vårt land.

Jag skall bara helt kortfattat säga några ord om motionen 1385, som jag väckt tillsammans med några andra centerpartister. I denna har vi bl. a. tagit upp frågan om etableringskontroll. Jag tror att man bör göra särskilda ansträngningar för att stimulera och underlätta även för enskilda företag att flytta från storstäderna till andra regioner i landet. Det finns säkert företag som av olika anledningar är intresserade av att flytta, men kostnaderna blir alltför höga. Därför bör det finnas anledning att pröva möjligheten att införa flyttningsbidrag som stimulans för flyttning av företag från storstadsregionerna till andra delar av landet.

Man har med gott resultat använt etableringskontroll i andra länder som ett led i skapandet av en regional balans. Den har satts in som ett medel att dämpa storstädernas tillväxt och minska problemen i redan överhettade regioner.

Sedan vill jag bara beklaga att man inte när det gäller stödområdesgränserna vill se Gävleborgs län som en enhet. Det behövs också i Gästrikland en bättre differentierad struktur av näringslivet. Där finns också kommuner som är i behov av speciella stödinsatser.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 7 till inrikesutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	221
Nej	—	90
Avstår	—	7

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	297
Nej	—	16
Avstår	—	4

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Lorentzon.

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	292
Nej	—	17
Avstår	—	7

Punkten 6 .

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föranleddes av bifall till reservationen nr 4 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Stridsman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
betänkandet nr 7 punkten 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Stridsman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	226
Nej	—	68
Avstår	—	22

Punkterna 9 och 10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Stridsman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Stridsman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	249
Nej	—	65
Avstår	—	3

Punkten 12

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustafsson i Byske begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafsson i Byske begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	196
Nej	—	115
Avstår	—	5

Punkterna 14-16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 589 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 18-20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Boo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Boo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	158
Nej	—	152
Avstår	—	7

Punkten 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	157
Nej	—	157
Avstår	—	3

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan fru Nilsson i Sunne (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 10 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Punkten 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Regional utveckling

Onsdagen den
17 maj 1972

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 295
Nej — 15
Avstår — 5

Punkten 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 374 av herr Gustafson i Göteborg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 25 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 156
Nej — 157
Avstår — 3

Punkterna 26–32

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 5 Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättningssvårigheter

om statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättningssvårigheter.

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

I detta betänkande behandlades

dels motionen 1972:372 av herr Lövenborg (vpk) och fru Marklund (vpk) vari hemställt att riksdagen skulle hos regeringen anhålla om ett snabbt utarbetande av en femårsplan för statlig industriexpansion i Norrbotten med målsättningen att skapa full sysselsättning utan avfolkning, varvid i första hand borde beaktas:

att en statlig maskin- och verkstadsindustri upprättades,

att en industri för fordons- och containertillverkning upprättades,

att åtgärderna förstärktes för NJA:s utveckling mot ökad manufaktureringsring med beaktande av behoven av att förlägga en industriell tillverkning till flera delar av länet,

att särskild uppmärksamhet ägnades åt uppgiften att snabbt skapa nya arbetstillfällen i Tornedalen-Överkalix, inlandet och malmfälten,

dels motionen 1972:578 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställt att riksdagen skulle uttala sig för att statliga basindustrier, upprättade med bl. a. allmänna pensionsfonden som medel, gjordes till aktiva utvecklingsinstrument i de regioner där sysselsättningssvårigheterna och avfolkningen i första hand rådde.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:578,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:372.

Reservation hade avgivits av herr Hallgren (vpk), som ansett att utskottet bort hemställa

1. att riksdagen med bifall till motionen 1972:578 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört om utnyttjande av medel ur allmänna pensionsfonden för finansiering av statliga basindustrier i regioner med sysselsättningssvårigheter,

2. att riksdagen med bifall till motionen 1972:372 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en femårsplan för statlig industriexpansion i Norrbotten snabbt utarbetades i enlighet med vad reservanten anfört.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Den som är ny i församlingen har naturligtvis rätt att uttrycka en viss förvåning över att denna del av debatten kommer särskilt. Det mesta är redan sagt om den nuvarande lokaliseringspolitiken och alla dess konsekvenser. Därför skall jag också undvika frestelsen att försöka spänna över hela fältet och skall i stället hålla mig inom ramen för motionen 372 och till Norrbotten, som är en utmärkt illustration till hur lokaliseringspolitik inte skall bedrivas. Den motion som jag talar om har särskilt tryckt på det katastrofala läget i vissa områden i mitt hemlän, en katastrof i katastrofen, om jag så får uttrycka mig. Det är bråttom när det gäller åtgärder. Det gäller hela Norrbotten, men i vissa områden är det särskilt brådskande.

Det är nog allvar i orden när man i Länsprogram 1970 från länsstyrelsen i Norrbotten framhåller att fortsatt befolkningsminskning kan leda till "katastrofal försämring av befolkningens reproduktionskraft".

Med dessa ord måste man mena att den dag när det industriella uppsvinget kommer, det industriella uppsving som måste komma, har man skyfflat i väg så mycket ungdom att industrialiseringen inte kan ske, i brist på produktiva människor. Det är sannerligen en larmsignal om något.

I den norrbottniska länsplanen heter det också att Norrbotten representerar så stora resurser att det inte kan vara rimligt att tillåta en utveckling, där ett tillvaratagande av de produktiva resurserna kommer i farozonen. Slutsatsen är alltså att man är i färd med att underminera grundvalen för framtiden. Så drastiska är alltså följderna av politiken gentemot Norrbotten, den rika fjärdedel av landet som innehåller så stora resurser men ack så illa utnyttjade.

Det är egentligen med vrede och sorg i hjärtat som man reser genom vissa delar av det län jag representerar, alltså Norrbotten. Man ser byar som är praktiskt taget tomma på liv. Man ser mängder av gårdar med igenspikade fönster, och man ser hur den mark växer igen som en gång i världen bröts upp med svett och möda. Folk som trodde att de gjorde någonting gott, en insats för kommande släkten, och att odlarmödan skulle värderas känner sig i dag grymt besvikna. En rigorös jordbrukspolitik, som gubevars skulle ge oss billigare livsmedel och inte bara en bättre jordbrukspolitik, avkastade inte billigare livsmedel, men den avkastade ungefär 15 000 norrbottningar som tidigare helt eller delvis kunde försörja sig på jordbruk. Nu har nya stödåtgärder kommit in i bilden, men nu är det så dags.

Häri ligger en del av förklaringen till förgubbningen i vissa områden, exempelvis i Tornedalen. De traditionella basnäringarna ger inte den sysselsättning som de gav förr. Det gäller jordbruket, det gäller skogen och det gäller också våra traditionella industrier som har högmekaniserats. Ersättningen för den strukturomvandlingen har uteblivit.

Vad som har kommit i stället för industrier är avfolkning och stagnation, en snedvriden åldersstruktur så att ungdom är något som syns bara i vissa delar av Norrbotten vid semestertider, då ungdomarna återvänder från betonggettona i Stockholm eller från Volvos baracker i Göteborg eller var de nu har hamnat. Man har inte fått en industriell utveckling utan en förstärkt avfolkningspolitik så att förkortningen AMS i folkmun har kommit att uttolkas "alla måste söderut".

I den lokaliseringspolitiska debatten möter man ibland den dumma klyschan att "man kan ju inte ha en fabrik i varje by". Den är dum därför att det är en självklarhet — ingen kräver en sådan ordning. Dagens engagerade regionpolitiska debatt står på en annan och högre nivå.

Norrbottningarna är inga utopister. De kräver inte att regeringen skall plocka ner månen eller något sådant verklighetsfrämmande. De kräver inte heller att varje by skall få sin industri. Nej, vad de kräver är ingenting utopiskt, ingenting omöjligt att förverkliga. Men de kräver arbete, slut på arbetslösheten och slut på utflyttningspolitiken. De vet också att detta är

Onsdagen den
17 maj 1972

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

möjligt att förverkliga. De vet vilka resurser det nordligaste länet har. De vet att det är möjligt med en stark utveckling av den metallurgiska verksamheten. De vet att det finns nya gruvor som kan öppnas, att det är möjligt att bygga upp en högförädlad produktion som kan baseras på den norrbottniska råvaran.

Ja, de vet att uppbyggandet av den sedan länge diskuterade statliga verkstadsindustrin är ett realistiskt alternativ. I dag tillverkas knappast ett verktyg i Norrbotten — inte en hammare, inte ett spett, inte en spade. Det är inte utopiskt när man framhåller att en stor, högförädlad maskin- och verkstadsindustri skulle kunna lösa problemen inte bara för en plats utan för åtskilliga platser i Norrbotten. Man vet att den kan baseras på en högindustriell organisation och att den förutsätter spridning till olika områden genom upprättandet av filialtillverkning.

Det är inte utopiskt när man som exempel på vad som skulle kunna göras från statens sida pekar på att Volvo under fem års tid investerade 1 300 miljoner kronor och tycker att den investeringen borde ha styrts till Norrbotten. Kapitalet måste styras åt det förnuftigaste hållet, men det sker inte.

Det finns all anledning att notera det positiva som har skett i Norrbotten. Jag menar uppbyggandet av NJA, av den statliga träindustrin osv. Men samtidigt kan man inte underlåta att konstatera att det inte är detta som har präglat utvecklingen i Norrbotten — de insatserna är otillräckliga. Vad som har präglat utvecklingen i Norrbotten under de senaste decennierna är avfolkning och för vissa regioner en drastisk och sorglig stagnation.

Det är därför vi i vår motion säger att det är bråttom för Norrbotten, och det är dubbelt bråttom för vissa regioner där. Därför krävs snabba och stora insatser av den typ som kommunisterna kräver — en målmedveten statlig industriexpansion, en politik som är vitt skild från det lokaliseringsspolitiska småplotter med subventionering till det privata näringslivet osv. som man nu håller på med.

Vi har i vår motion tagit några områden som exempel för att illustrera hur förödande den nuvarande lokaliseringsspolitiken har verkat i Norrbotten. Vi har där nämnt Tornedalen och vi har nämnt Överkalix. Det handlar naturligtvis inte om så förfärligt många människor, och en och annan kanske tycker att man skulle hålla sig till de större sammanhangen, men det är dock människor det rör sig om. Och jag vill rikta sökarljuset just på de regionerna, därför att där kan man utan överdrift säga att katastrofen redan är ett faktum — och så kommer det att gå också i vissa andra områden, om inte en radikalt ny regionpolitik kommer fram. Här handlar det om kommuner som kämpar förtvivlat för att hålla näsan över vattnet, som ser hur skatteinkomsterna sviktar och hur utflyttningen går med en skrämmande hastighet.

Låt mig ta Tornedalen, denna del av Norrbotten som har varit föremål för så många utredningar, som har fått så många löften och som i dag utgör en bekräftelse på att löften är mager kost och att på utredningar kan ingen leva — utom möjligtvis en massa utredare.

Man kan slå ihop tre Norrbottenskommuner: Pajala, Övertorneå och Överkalix. Bara under 1970 förlorade de kommunerna över 1 000

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

personer; man har en permanent arbetslöshetsarmé. Åren 1965-1970 innebar en minskning med 2 000 arbetstillfällen, och utvecklingen har inte förbättrats. Länsplaneringens prognos har man redan krupit under.

För fem år sedan framhölls det att de kommuner jag här nämner måste få 2 000 nya jobb fram till 1980. Men så ser det ju inte alls ut att bli. Antalet arbetstillfällen minskar. Under den tid jag nyss nämnde har det för Pajala minskat med ca 1 000 arbetstillfällen, för Övertorneå och Övertorneå med ungefär 600 vardera. Så fungerar den s. k. aktiva näringspolitiken.

Ungefär samtidigt som Norrbottenspijäsens spelades upp kom det också en larmrapport, där man hade analyserat läget i dessa tre kommuner. Den var rätt skrämmande. Den visade att av de 32 000 personer som fanns i området 1960 var det bara 25 000 kvar vid årsskiftet 1969-1970. Det är en minskning med 7 000 personer. Använder man procenträkning blir det hela betydligt mera skrämmande: då handlar det om ca 20 procent. Och då skall man också ha klart för sig att det i huvudsak rör sig om folk i högproduktiv ålder, dvs. människor i åldern 45 år och yngre.

Man kunde använda mera siffermaterial, men jag skall inte trötta kammaren, som redan har haft en lång lokaliseringsspolitisk debatt. Den fråga man måste ställa sig är ju om exempelvis de här små kommunerna kan ta en sådan avtappning som redan har skett och sedan ha en chans till utveckling. I vart fall måste de vara i färd med att passera den gräns, där planeringsrådet varnar för att man riskerar att rycka undan grunden för framtiden.

Sådant är läget. Och det är lika illa med det norrbottniska inlandet, som också nämns i motionen. På 20 år har Arvidsjaur blivit av med 2 700 invånare, Arjeplog med 1 000 och Jokkmokks kommun med över 1 700.

Utvecklingen i Jokkmokks kommun är också en bekräftelse på — och här skulle man kunna anknyta till den debatt som tidigare har förts om kraftverk och älvutbyggnader — att kraftverksbyggen utgör ingen framtidslösning, för då hade situationen i denna den mest vattenkraftsutbyggda kommunen i vårt land varit alla tiders bra. Men sådan är ju inte situationen. Kraftverksepoken har gått. Nu står man med fina skolor, badhus och andra serviceanläggningar delvis outnyttjade. Folket har farit. Kraftverksbyggena tog slut — andra typer av industri uteblev. Nu griper dessa inlandskommuner desperat efter varje halmstrå — kraftverk, turistbyar, hemslöjd osv. Det man framför allt hoppas på är emellertid stora statliga industrier, men det ser ut att dröja. T. o. m. det s. k. fredsförbundet ser ut att hänga i luften — ingen vet hur det skall bli med den saken. Även om jag inte tror att det är militarismen som skall lösa problemen i vårt län har detta förband en viss betydelse. Och medan tiden rinner i väg urholkas basen för en kommande industriell utveckling i det stora område som jag här har omnämnt.

Slutligen några ord om Malmfälten, som också berörs i den här motionen. Finns det bekymmer där, kan man fråga sig. Ja, det vill jag påstå. Och de som inte finns är att vänta. Vi har två stora kommuner i det område som kallas Malmfälten. Det är kommuner som är extremt beroende av gruvbrytningen, vilket skapar en situation som är direkt livsfarlig med nuvarande ensidiga uppbyggnad av näringslivet. Man måste

Onsdagen den
17 maj 1972

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

ju ställa sig frågan: Vad händer med dessa kommuner om malmkonjunkturen på allvar slår fel? Redan i dag har ju detta vida område, som inte bara består av tätorten kring gruvorna, bekymmer med sysselsättningen. Människor går arbetslösa eller hankar sig fram med beredskapsjobb och omskolning. Man törs knappast tänka på vad som egentligen skulle ske om den internationella malmkonjunkturen skulle drabbas av ett allvarligt bakslag. Varningstecken har inte saknats, den internationella konkurrensen hårdnar och ingen vet vad framtiden bär i sitt sköte.

Man måste därför betrakta det som livsviktigt för framtiden att denna region, som har levererat sådana enorma summor till den svenska statskassan — och också till den svenska storfinansen — får någon form av annan industri. Annars kan det bli rena katastrofen om LKAB:s malmförsäljning på allvar skulle slå fel. Vad händer då med Kiruna och med Gällivare, om man inte i tid har skapat andra former av sysselsättning?

Man måste vända sig mot passiviteten när det gäller att bredda näringslivet. Genom gruvjobbarnas blodslit har statskassan fyllts många gånger om, och ur den vinsten borde man för länge sedan ha tagit ett rejält grabbtag för att bygga upp en annan typ av industri. Det har inte skett, utan man har föredragit att ha kvar Malmfälten som ett råvaruproducerande område. Pengar har bl. a. borrats ner i fåfäng oljejakt i Skåne, men man kan tydligen inte tänka sig att etablera annan typ av industri i Malmfälten. Det är märkligt — ja, jag tycker att det är utmanande. Det är mot den bakgrunden man också måste konstatera att det i denna så rika del av landet — Norrbotten — härskar en osäkerhetskänsla som borde vara onödig.

Jag har hållit mitt inlägg på denna mycket jordnära nivå därför att det här handlar om områden där snabba åtgärder bör vidtas, därför att det handlar om människor, inte så många tusen, men människor som känner fruktan och oro för framtiden på ett mycket påtagligt sätt. Så skulle det inte behöva vara och så får det inte vara.

Vi föreslår i den motion som nu behandlas en rad åtgärder och upprättandet av en femårsplan för full sysselsättning. Ett känt statsråd har ju sagt att politik, det är att vilja. Vi är helt övertygade om riktigheten i de orden. Vill regeringen, så kan den satsa de medel som behövs för att bygga upp ett tillräckligt omfattande statligt näringsliv i Norrbotten lika väl som i övriga skogslän.

På denna fjärdedel av kartan finns det redan en statlig industrisektor, och vi menar att det är en utmärkt utgångspunkt för nya och djärva tag. Vi betonar NJA:s roll och nödvändigheten av att upprätta den länge diskuterade statliga maskin- och verkstadsindustrin. Vi har velat framhålla det moraliska ansvaret gentemot Norrbotten och inte minst gentemot de delar som befinner sig i ett nästan katastrofartat läge.

Vi har också tagit fasta på den formulering i Länsplan 70 där det heter att Norrbotten kunde lämpligen utgöra en försöksregion för kraftig sysselsättningsinsats på kort tid.

Vi kopplar ihop detta med vår allmänna lokaliseringsspolitiska syn och menar att situationen inte kan förbättras genom subventionerande till det privata näringslivet, utan det måste ske genom en annan samhällsplan-

Onsdagen den
17 maj 1972

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

ring, en fast och konsekvent styrning av kapitalet till de områden där det behövs investeringar och ett planmässigt uppbyggande av nya statliga industrier. Det behövs en förnyelse av lokaliseringpolitiken och nya djärva grepp, om man skall komma ur det nuvarande eländet för Norrbotten och även för andra delar av landet.

Därför yrkar jag bifall till reservationen av herr Hallgren.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag vet att det är oro bland riksdagsmännen just nu. Vi är ju allesammans inbjudna av De förenade FNL-grupperna att delta i en demonstration om en stund som avgår från Kungsträdgården, där det skall krävas "USA ut ur Indokina" och "Stöd för det kämpande vietnamesiska folket", och därför skall jag fatta mig mycket kort.

Jag avser endast att säga några ord i anslutning till vänsterpartiet kommunisternas partimotion nr 578 – en följdmotion till partiets motion nr 596 som tidigare i dag har behandlats i samband med debatten om inrikesutskottets betänkande nr 7.

I den motion det nu gäller kräver vi att riksdagen uttalar sig för att statliga basindustrier, upprättade med bl. a. AP-fonderna som medel, görs till aktiva utvecklingsinstrument i de regioner där sysselsättnings-svårigheter och avfolkning i första hand råder.

Näringsutskottet avstyrker vår motion, egentligen med hänvisning till att liknande motioner från vänsterpartiet kommunisterna har avslagits under tidigare år.

När vi i denna kammare den 5 november i fjol behandlade en motion från mitt parti gällande åtgärder för att skapa en statlig verkstadsindustri i Ådalen, vilken hade avstyrkts av näringsutskottet, sade herr Svanberg, som då var näringsutskottets talesman, bl. a. följande: "Jag vill förklara att vi när vi kanske nästa år skall besluta i den här frågan kan vara överens om kraftigare styrmedel för samhället för att inverka på lokaliseringen. Det är mycket möjligt att statlig industrietablering kommer att ingå i det programmet, ..."

Jag vet inte om det var den s. k. fysiska riksplaneringen och vissa lagförslag i anslutning till denna, som enligt uppgift kommer att föreläggas riksdagen i höst, som herr Svanberg då hade i tankarna. Det har ju i debatten här i dag och även från inrikesutskottet hänvisats till vad som skall komma att hända i höst.

Nu är det dock på så sätt att regeringen har haft rätt kraftiga styrningsmedel till sitt förfogande men inte använt sig av dessa. Jag vill i detta sammanhang nämna bl. a. investeringsfonderna.

Det privata näringslivet har inte visat ansvar för sysselsättningen. Då vinstintressena så krävt har företagen lagts ned, och det har varit samhället som fått svara för följderna.

Vi i vänsterpartiet kommunisterna anser att endast aktivt uppträdande från samhällets sida kan trygga en sysselsättning i de områden det här är fråga om. Vi ställer alltså frågan om samhällsägda företag finansierade genom AP-fonderna.

Vi har helt klart för oss att statligt drivna företag under nuvarande förhållanden inte har något som helst med socialism att göra. Det kan i

Onsdagen den
17 maj 1972

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

stället främja de statsmonopolistiska inslagen i det kapitalistiska samhälle vi har. Det finns ju företag som är statsägda men som inte uppträder bättre än vad kapitalistiska storföretag gör. Jag behöver i det här sammanhanget inte nämna några namn. Men ändå är storkapitalet och staten inte samma sak. Det går nämligen att ställa krav på statliga företag på ett annat sätt än då det gäller de företag som ägs av storkapitalet. Regeringen bär nämligen sist och slutligen ansvar för de statliga företagen och är givetvis känslig för den allmänna opinionen ute bland väljarna. Den hänsynen behöver inte storkapitalet ta.

För de privata företagen är vinstbegäret drivkraften. Det är ju därför man etablerar privatägda företag. Så är det inte då det gäller de statliga företagen. Samhällets uppgift i detta fall är att starta företag för att skapa sysselsättning. Det är alltså en social uppgift det där är fråga om. Och eftersom vi i vänsterpartiet kommunisterna av erfarenhet vet att storkapitalet inte kommer att klara sysselsättningen i de områden där arbetslöshet råder, har vi aktualiserat frågan om samhällsägda företag finansierade med AP-fonderna. Detta är framför allt en tvingande och nödvändig åtgärd numera, då storkapitalets inställning tycks vara att flytta över sina företag till utlandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Hallgren.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag skall gärna villfara de övriga talarnas önskemål att vi skall fatta oss kort, så att vi blir färdiga med ärendena i dag. Låt mig bara säga att hela denna dag tycks mig ha varit en förunderlig dag i riksdagen. Vi har här i många timmar talat om regionalpolitik. Vi har talat om saker som vi skall besluta om i höst då vi får förslag om en ny regionalpolitik. Vi har försökt tala om vad vi inte skall besluta då, och i vissa sammanhang har man tydligen försökt besluta vad vi skall besluta om i höst. Jag tycker att den motion som vi nu behandlar och de anföranden som här hållits är något i samma stil.

I många stycken kan jag instämma i herr Lövenborgs skildring av förhållandena i Norrbotten. Det finns egentligen ingenting som jag inte kan vara ense med honom om i det fallet. Jag kan inte instämma i alla hans överdrifter, men i stort sett håller jag med om att det länet är mycket illa ute, och man har där behov av en del kraftfulla åtgärder. Allt detta håller jag med om. Men jag är inte helt överens med herr Lövenborg om de vägar vi bör gå. Inte heller är jag ense med honom om sättet att skildra vad som är orsaken till det ena och det andra. Men låt mig summera att i Norrbottens län behövs kraftfulla åtgärder för en annan näringspolitik. Det behövs kraftiga styrmedel etc.

Men vad är det nu man begär i motionen 578 och i reservationen till näringsutskottets förevarande betänkande? Jo, man vill bl. a. föra över pengar från AP-fonderna för att bygga upp statliga industrier. Den frågan är emellertid för närvarande föremål för utredning. Landsorganisationen har skrivit till regeringen och hemställt om att få använda AP-fonderna bl. a. för aktieköp, alltså att direkt gå in med riskkapital i företag – det kan också gälla statliga företag. Den frågan är sålunda föremål för utredning, och då tycker jag det är ganska onödigt att här diskutera den

Onsdagen den
17 maj 1972

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

saken, eftersom utredningen väl snart kommer att lägga fram sitt förslag.

Vidare talas det om att vidta åtgärder för att främja NJA:s utveckling mot ökad manufakturering. OK! Jag är helt med på det. Och ett av förslagen ligger redan nu hos regeringen för prövning, nämligen frågan om att bygga ett koksverk i Luleå. Jag är övertygad om att den frågan skall få en positiv lösning.

Det finns också andra förslag om projekt som utreds, t. ex. följdindustrier till NJA. Jag hoppas att de förslagen skall kunna förverkligas. Planeringsrådet i Norrbotten har, precis som alla andra planeringsråd, gjort en inventering och har varit med om att föreslå åtgärder, vilka skall vävas ihop i en riksplan som vi skall besluta om relativt snart. Då tycker jag att denna diskussion är ganska onödig, oavsett om vi talar med termer utifrån den bekanta teaterpjäsen om Norrbotten eller om vi talar om detta på fullt allvar. Jag vill här bara peka på ett par saker.

Herr Lövenborg talade om att Volvo investerar 1,3 miljarder på fem år. Ja, staten investerar ungefär 2 miljarder i Norrbotten på tre, fyra år. Jag håller med om att det för litet, men man kan väl åtminstone göra den jämförelsen när man talar om dessa ting.

Statsföretag AB är nu inne i en konsolideringsperiod, som jag tror är helt nödvändig. Jag anser att det företaget bör utvecklas naturligt och mycket kraftigt, och därifrån bör det komma förslag på sådana verksamheter som vi bör syssla med.

Sedan håller man också på att bygga upp en teknisk miljö i Norrbotten med en teknisk högskola i Luleå osv. Den statliga företagssamheten måste öka i Norrbotten, men det måste också den privata göra. Låt mig konstatera det än en gång.

Sedan kan jag trösta herr Lorentzon med att jag står fast vid vad jag sade i fjol. Det behövs bättre styrmedel, och jag förutsätter att den regionalpolitik vi skall besluta om omfattar sådana. Vi kan återkomma till den diskussionen. Jag vägrar att i dag diskutera ett förslag som inte ligger på bordet. Det får vi diskutera den dag det föreligger.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag. När jag gör det är det med vetskap om att det finns behov av mycket snabba och kraftiga åtgärder i Norrbotten. Jag vill på allt sätt verka för att de också kommer till stånd. Men jag tror inte att man vinner det syftet genom att här bravera med att lokaliseringsspolitiken är småplotter osv. Man kan väl ändå erkänna de insatser som vi gjort — jag medger att de varit otillräckliga, men vi förutsätter att de skall ökas och att de skall ökas snabbt. Det är lätt för dem som inte sitter i ansvarig ställning att ta munnen full och säga att man borde ha gjort så eller så. Det skulle vara klädsamt om man underbyggde utfallen med fakta.

Jag vill ännu en gång säga att mycket återstår att göra och att det som skall göras bör göras snart. Men låt oss diskutera propositionen om regionalpolitiken när den ligger på bordet. Låt utredningarna bli färdiga, låt oss samla oss för att se vad vi kan göra av detta, både i Norrbotten och i andra län som har bekymmer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Herr Svanberg säger att det är lätt att tala när man inte sitter i ansvarig ställning. Jag har faktiskt på senare tid förvänat mig över den allvarliga attityd som herr Svanberg framför allt under det senaste året intagit i denna kammare och när man träffat honom i övrigt; jag förstår ju nu att ansvaret tynger honom mycket. Han har naturligtvis fått uppgifter som vi i vänsterpartiet kommunisterna inte har möjligheter att få, och inte heller skulle åta oss. Men därför skall man naturligtvis inte anklaga ledamöter av vänsterpartiet kommunisterna för att inte ta ansvar. Vi tar ansvar inför dem som har valt oss, herr Svanberg, och det är därför vi för detta tal här i kammaren.

Så till frågan om AP-fonderna. Förslaget är föremål för utredning, och LO har uttalat sig mycket positivt för att AP-fonderna skall användas till stödköp av aktier i storkapitalets företag i detta land. Det kommer inte att ge oss några nya statliga företag, herr Svanberg. Inte en enda ny produkt kommer det att ge oss. Visst kan storkapitalets företag producera nya produkter om de vill, dvs. om det är vinstgivande. För det är vinstbegäret som är avgörande för om storkapitalet producerar eller inte. Då spelar inte lokaliseringssöd någon roll. Tjänar man pengar på det, så gör man det. Frågan är: Varför gör man inte det nu?

Vad vi menar är att det skall byggas nya fabriker – det har inte gjorts på många år – som producerar nya produkter; det är det det är fråga om. Det finns inga garantier för detta, om man tar löntagarnas pengar och gör stödköp av aktier i storfinansens företag. Men detta är samma linje som ni har följt under senare år när ni tillsammans med Wallenberg satsat statens pengar i Ellemtel. Detsamma gäller Asea-Atom, Uddcomb, Stansab och de andra företagen. Dessa företag äger staten gemensamt med USA-imperialismen och svensk storföretagsamhet.

Ett annat exempel är Götaverken, som man helt enkelt gav bort till Salénrederierna för en enda båt. Men båten fick Salénrederierna behålla därför att de fick Götaverken! Denna politik accepterar inte vi, herr Svanberg. Den ger ingen lösning på sysselsättningsproblemen i vårt land. De företag ni har lierat er med är mest intresserade av att flytta över sina företag till utlandet. I varje fall hotar de med att det där finns mycket större profiter att göra än i gamla Sverige. Ni måste nog tänka om, och göra det medan tid är – den rekommendationen skulle jag vilja ge er.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Att vara liberal är att vara kluven, har det sagts. Det måste nog också gälla åtskilliga socialdemokrater, bl. a. herr Svanberg, som dels skall försvara regeringens politik och dels representera ett län som har drabbats mycket hårt av samma regerings politik.

Jag måste tyvärr säga att jag inte har någon illusion om nya och djärva tag den dag höstlöven börjar falla. Men jag skall avstå från vidare debatt, inte av hänsyn till herr Svanberg utan med hänsyn till nödvändigheten av att vi allierar oss i en manifestation för Vietnams folk. Det anser jag vara ett tungt vägande skäl även i detta allvarliga sammanhang.

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

Onsdagen den
17 maj 1972

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Vi diskuterar ansvar och att vara i ansvarig ställning. Jag har aldrig ifrågasatt att herr Lorentzon skulle känna sig ha ansvar för någonting i detta sammanhang. Han raljerar över min ansvars känsla. Ingen människa i den här kammaren eller ute i landet skulle någonsin uppfatta herr Lorentzons och många av hans partikamraters tungomålstalande som något att lita på. Herr Lorentzon kommer nämligen aldrig i den ställningen att han kan förverkliga det han talar om.

Om den socialdemokratiska arbetarrörelsen och fackföreningsrörelsen går ut och säger någonting, vet folk att man tänker förverkliga det och i de flesta fall också har möjlighet att göra det. Det är en fråga om att ha ansvar eller inte. Det är inget försvar av någon regeringspolitik; regeringen försvarar sig själv, och det har jag ingen anledning att göra.

Det talas om att man skall använda AP-fonderna. Det är inte regeringens pengar, utan det är de anställdas pengar. Om de skall användas på det ena eller det andra sättet måste beslut fattas om det. Regeringen kan inte gå bakom ryggen på riksdagen och bakom ryggen på ägarna av fonderna. Låt oss få en utredning så kan vi ha en diskussion sedan, herr Lorentzon!

Det är lätt att säga att det eller det kommer att inträffa. Det är typiskt att när herr Lorentzon skall förverkliga sina uppgifter kan han inte hålla sig till vad som är möjligt i den värld vi lever i, utan han talar om en framtid då han har förvandlat landet så att vi inte har storkapitalet här osv. Jag hoppas att vi skall kunna lösa sysselsättningsproblemen i Norrbotten innan världsrevolutionen har nått Sverige.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! När herr Svanberg säger att jag och mina partikamrater aldrig kommer i ansvarig ställning här i landet, är det fråga om vad han menar. Vi känner ett mycket stort ansvar därför att vi i fråga efter fråga i denna kammare måste rädda den regering som herr Svanberg är uppe och försvarar just nu.

Jag tycker ni skall tala med mycket små ord. Det behöver inte dröja så länge innan den ansvarsställning som ni tror att ni har nu är helt försvunnen och vi har en annan regering här i landet.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Låt mig endast konstatera att den enda möjlighet herr Lorentzon tycker sig ha att komma i ansvarsställning är att gå tillsammans med moderaterna, folkpartiet och centerpartiet. Är det den formen av ansvars känsla han vill redovisa inför sina väljare, så var så god!

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag måste säga att herr Svanberg är mycket blygsam. Han känner till hurdan den politiska situationen är i landet. Han skall inte ta för stora ord i sin mun. Framtiden må utvisa var herr Svanberg sitter nästa år.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 36 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	294
Nej	—	15
Avstår	—	2

§ 6 Föredrogs lagutskottets betänkanden:

Nr 8 i anledning av motion angående översyn av reglerna rörande förvaltning av gåva till omyndig

Nr 9 i anledning av motioner angående ändringar i giftermålsbalken m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle lagutskottets betänkande nr 10 uppföras närmast före lagutskottets betänkande nr 7.

§ 8 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 99 med förslag till lag om körning i terräng med motordrivet fordon.

§ 9 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 217 Herr *Svensson* i Malmö (vpk) till herr justitieministern om åtgärder mot de jugoslaviska s. k. Ustasjagrupperna:

Överväger statsrådet att mot bakgrund av nyligen uttalade hotelser om terroraktioner mot flygförbindelserna Sverige—Jugoslavien från de s. k. Ustasjagrupperna slutgiltigt kriminalisera och förbjuda dessa organisationer?

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Statlig industriexpansion i Norrbotten och andra regioner med sysselsättnings-svårigheter

Nr 80

Onsdagen den
17 maj 1972

Nr 218 Herr *Hagberg* (vpk) till herr inrikesministern angående tillämpningen av lagstiftningen om främjande av sysselsättning åt äldre:

Har statsrådet observerat att storföretagen i sin personalrekrytering offentligen driver en gentemot den äldre arbetskraften klar utestängningslinje och vilka slutsatser anser statsrådet bör dras härav i fråga om tillämpningen av lagen om främjande av sysselsättning åt äldre?

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 18.04.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Onsdagen den 17 maj

- Herr Björk i Gävle (c) 80
" Boo (s) 84
" Börjesson i Glömminge (c) 36
" Dahlberg (s) 92
" Eriksson i Arvika (fp) 11, 30, 56, 57
" Eriksson i Bäckmora (c) 66
" Fagerlund (s) 53, 57, 58, 63, 64
" Green (s) 83
" Gustafsson i Byske (c) 51, 56, 58
" Hagnell (s) 75
" Hamrin (fp) 60, 64
" Holmqvist, inrikesminister 46, 48
Fru Hörnlund (s) 40, 45, 46
" Jonäng (c) 101
Herr Karlsson i Mariefred (c) 50
" Lorentzon (vpk) 112, 115, 116
" Lövenborg (vpk) 107, 115
" Magnusson i Kristinehamn (vpk) 94
Fru Marklund (vpk) 73
Herr Molin (fp) 49
" Möller i Gävle (s) 68, 73
" Nilsson i Agnäs (m) 38, 89, 91
" Nilsson i Östersund (s) 24, 32, 34, 99, 100
" Nordgren (m) 16, 31, 44, 45, 72
" Nygren (s) 86, 90, 92
" Olsson i Sundsvall (c) 97
" Petersson i Nybro (s) 62, 64, 65
" Rimås (fp) 35
" Schött (m) 58, 63, 65
" Stjernström (c) 98, 100, 101
" Stridsman (c) 13, 23, 24, 29, 33, 44, 46, 47, 49
" Svanberg (s) 113, 116
" Svensson i Malmö (vpk) 18, 24, 31, 33
" Turesson (m) 65
" Westberg i Ljusdal (fp) 71
" Ångström (fp) 81, 90, 91

